

Rahvusvahelise- või humanitaarkaitse saajate integratsioon tööturule: poliitika ja head tavad

Euroopa rändevõrgustiku 2015. aasta fookusuuringu kokkuvõttev aruanne



Põhineb järgmise 24 liikmesriigi aruannetel: Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovaki Vabariik, Sloveenia, Soome, Tšehhi Vabariik, Ungari, Ühendkuningriik

Sisukord

VASTUTUSE VÄLISTAMINE	3
SELGITAV MÄRKUS	3
Kommenteeritud kokkuvõte	4
1 Sissejuhatus	6
1.1 Uuringu põhjus ja eesmärgid	6
1.2 Uuringu eesmärgid	6
1.3 Uuringu ulatus	7
1.4 Aruande ülesehitus	7
2 Statistiline ülevaade rahvusvahelise kaitse saajatest ja nende osalemisest tööturul	8
2.1 Rahvusvahelise kaitse saajad	8
2.2 Osalemine tööturul	10
3 Tööturule juurdepääsu õigused õigusaktides ja praktikas	12
3.1 Tööturule juurdepääsu õigus	12
3.2 Seadusliku töötamise takistused	12
3.3 Muud praktilised takistused juurdepääsul tööturule	14
4 Rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise poliitika korraldus ja sisu	15
4.2 Tööalaste toetusmeetmete korraldus	18
5 Valik tööga seotud toetusmeetmeid juurdepääsuks tööturule	21
5.1 Keelekursused	21
5.2 Kohanemisteenused	22
5.3 Haridus	24
5.4 Kutseharidus ja -koolitus	25
5.5 Kvalifikatsioonide tunnustamise menetlused	26
5.6 Nõustamisteenused	29
5.7 Juurdepääs eluasemele	30
5.8 Tagatud minimaalne sissetulek	31
6 Järeldused	33
EMN INFORM	

VASTUTUSE VÄLISTAMINE

Selle kokkuvõtva aruande on koostanud Euroopa rändevõrgustik (ERV), mis hõlmab Euroopa Komisjoni, Euroopa rändevõrgustiku teenusepakkujat (ICF International) ja Euroopa rändevõrgustiku riiklike kontakt-punkte. Aruanne ei pruugi väljendada Euroopa Komisjoni, ERV teenusepakkuja (ICF International) ega ERV riiklike kontaktpunktide arvamusi ja seisukohti ning selle järeldused ei ole neile siduvad. Samuti ei vastuta Euroopa Komisjon, ICF International ega Euroopa rändevõrgustiku riiklikud kontaktpunktid ühelgi juhul selle eest, kuidas esitatud teavet kasutatakse.

Käesolev uuring oli Euroopa rändevõrgustiku 2015.–2016. aasta tööprogrammi osa.

SELGITAV MÄRKUS

Kokkuvõttev aruanne koostati ERV **24** riikliku kontakt-punkti (**Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Iirimaa, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovaki Vabariik, Sloveenia, Soome, Tšehhi Vabariik, Ungari, Ühendkuningriik**) aruannete põhjal ühtse spetsifikatsiooni

järgi, mille töötas välja Euroopa rändevõrgustik ja mida ERV riiklikud kontaktpunktid järgisid, et tagada maksimaalne võrreldavus.

Riikide aruanded põhinesid olemasolevate õigusaktide ja poliitikadokumentide, aruannete, teaduskirjanduse, internetiallikate ja -aruannete, samuti riiklikelt asutustelt kogutud teabe teoreetilisel analüüsil. Statistilised andmed on saadud riiklikelt asutustelt ja muudest (riiklikest) andmebaasidest. Kokkuvõttes aruandes esitatud liikmesriikide loetelud põhinevad ERV riiklike kontakt-punktide aruannetes esitatud tabelil.

Tuleb märkida, et antud aruandes esitatud teave viitab olukorrale eespool nimetatud liikmesriikides kuni 2015. aastani (k.a) ja nii, nagu seda kirjeldati nende Euroopa rändevõrgustiku riiklike kontaktpunktide aruannetes. Üksikasjalikumat teavet aruandes käsitletud teemade kohta võib leida kättesaadavatest riikide aruannetest, millega soovitame kindlasti tutvuda.

Teiste liikmesriikide ERV riiklikud kontaktpunktid ei saanud seekord eri põhjustel uuringus osaleda, ent nad on osalenud muudes ERV tegevustes ja aruannete koostamisel.

Kommenteeritud kokkuvõte

PEAMISED SEISUKOHAD

ELis viimastel aastatel esitatud varjupaigataotluste arvu märkimisväärne suurenemine on asetanud rahvusvahelise või humanitaarkaitse saajate integratsiooni poliitilises tegevuskavas tähtsaks kohale. **Integratsioonitööturule** on iseäranis tähtis kaitse saajate, kuid ka liikmesriikide jaoks, sest nad pingutavad, et tulla toime rahvastiku vananemise ja tööturu probleemidega, ning seega eduka, ühtse ja kaasava ELi ühiskonna saavutamiseks.¹

Uuringus käsitleti i) rahvusvahelise kaitse saajate tööturule juurdepääsu õigusi nii õigusaktides kui ka praktikas, ii) tööalaste toetusmeetmete kättesaadavust kaitse saajate jaoks, iii) häid tavasid ja takistusi liikmesriikide kaitse saajate tööturule juurdepääsu ja seal osalemisega seotud poliitikas ning iv) erinevusi eri staatuste (st pagulasstaatuse, täiendava kaitse- ja humanitaarkaitse saaja staatuse) kohtlemises. Peamised järeldused esitatakse allpool.

Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi kohaselt peaks kaitse saajatel olema „kohene“ juurdepääs tööturule. Kuigi kõik liikmesriigid on tõepoolest kodifitseerinud kaitse saajate tööturule juurdepääsu **seadusliku õiguse**, peavad kaitse saajad tegelikkuses kõigepealt vastama teatavatele **haldustingimustele** (eelkõige omama elamis- ja/või töölouba). Kuigi menetlused ja aeg, mis kulub kaitse saajatel selliste dokumentide saamiseks, erinevad liikmesriigiti, võivad sellised nõuded lükata kaitse saajate tegeliku juurdepääsu tööturule edasi.

Võrreldes teiste sisserändajarühmadega kohtavad kaitse saajad oma erilise olukorra ja kogemuste tõttu sageli tööturule juurdepääsul täiendavaid **praktilisi takistusi**. Takistuseks on näiteks psühholoogiline ja kehaline kurnatus, kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide puudumine, sotsiaalvõrgustiku puudumine, eluasemega seotud ebastabiilsus, keeleoskuse puudumine jne. Sellised praktilised takistused rõhutavad rahvusvahelise kaitse saajate erivajadusi ja kinnitavad vajadust konkreetselt kaitse saajatele suunatud **kohandatud** tööalaste toetusmeetmete järele.

Kooskõlas uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiviga annavad liikmesriigid kaitse saajatele juurdepääsu mitmesugustele **tööalastele toetusmeetmetele**. Liikmesriigiti esineb siiski olulisi erinevusi meetmete korralduses, tütübis/sisus, nende kaitse saajate järgi kohandamise ulatuses, samuti nende tegeliku kättesaadavuse ulatuses.

Kõigis liikmesriikides on kaitse saajate tööalased toetusmeetmed osa **sisserändajate** tööturule integreerimise laiemast poliitikast. See raamistik hõlmab **mitmesuguseid korralduslikke meetodeid**, kuidas liikmesriigid muudavad sellised meetmed kaitse saajatele kättesaadavaks. Suur osa liikmesriike rakendab ühtlustavat meetodit ja tagab juurdepääsu meetmetele kõigile kolmandate riikide kodanikele ühte moodi, mitmed teised kohaldavad hübriidmeetodit, kombineerides sisserändajatele suunatud üldmeetmeid kaitse saajatele kohandatud spetsiifiliste meetmetega, kusjuures ainult mõned liikmesriigid pakuvad konkreetselt kaitse saajatele kohandatud erimeetmeid.

Liikmesriikides pakutakse suurt hulka **eri tüüpi tööalaseid toetusmeetmeid**. Enamikus liikmesriikides rakendatavad peamised meetmed hõlmavad keelekursusi, kohanemisteenuseid, tööhõiveteenused (sealhulgas nõustamine), majutusabi ja abi kvalifikatsiooni tunnustuse taotlemisel. Keelekursuste täpne eesmärk ja igas liikmesriigis pakutavate teenuste laad erinevad märkimisväärselt. Täiendavate toetusmeetmete hulgas, mida mõned pakuvad, on ka võimalike tööandjateni jõudmine, juurdepääs praktikale/õpipoisiõppele, koolitus sotsiaalsete/kutseoskuste alal jne.

Kuigi enamik tööalaseid toetusmeetmeid on üldist laadi (st sarnased kolmandate riikide kodanikele /oma kodanikele pakutavate meetmetega), ilmneb uuringust tähtsa asjaoluna poliitikaalgatuste leviv **trend töötada** praegusele rände-/pagulaskriisile vastuseks **välja rohkem kohandatud meetmeid**. Enamik sellistest poliitikaalgatustest on enamasti alles ettevalmistavad (st rakkerühmade, töörühmade moodustamine) ja need tuleb alles konkreetselt meetmeteks/tavadeks kujundada.

Tööalaste toetusmeetmete analüüsi käigus tehti kindlaks teatavad **head tavad**, mida kasutatakse tööalaste toetusmeetmete pakkumisel. Need hõlmavad järgmist:

¹ COM (2016) Kolmandate riikide kodanike integreerimise tegevuskava.

- ★ **keeleõppe sidumine tööturuga**, suurendamiseks tõenäosust, et keeleoskus toetab tööhõivet;
- ★ **kohanemisteenuste** osutamine eesmärgiga **toetada otseselt integratsiooni töökohal**, et aidata kaitse saajat töökoha jaoks ette valmistada;
- ★ **kohandatud** meetmete pakkumine, et lihtsustada kaitse saajate juurdepääsu **haridusele**, nt rahalise abi, kursusetasust vabastamise, õpinguteaegse juhendamise jne kaudu;
- ★ **„täiendusõppe“** ja koolituse (**üleminekukursused**) pakkumine konkreetset kaitse saajatele või kolmandate riikide kodanikele täiendusõppes osalemise ja kvalifikatsioonile tunnustuse saamise vahendina;
- ★ **kohandatud kutsehariduse ja -koolituse** pakkumine, mis aitab suurendada tööhõive määra;
- ★ tööalane **nõustamine**, mida pakuvad mitmed teenusootajad **erinevates võõrkeeltes**, et tagada teenuste optimaalne tase;
- ★ **kvalifikatsioonide tunnustamise** ja varasemate õpingute arvestamise **kohandatud** süsteemide tagamine, sealhulgas kohandatud teave ja abi kaitse saajatele sobivate süsteemide kindlakstegemiseks ja neile juurdepääsuks;
- ★ **täiendava majutusabi osutamine** kaitse saajatele, nt pikendatud viibimine vastuvõtumajutustes, vahemajutuse pakkumine, majutusala nõustamine, kaitse saajatele eesõiguse andmine sotsiaalkorterite valdkonnas, jaotuspoliitika, milles arvestatakse tööhõivevõimalusi jne.

Oluline on aga see, et kaitse saajad kohtavad mitmeid **takistusi juurdepääsul tööalastele toetusmeetmetele** kõigis liikmesriikides. Kõige tähtsam on, et mõned tööalased toetusmeetmed ei ole laialdaselt kättesaadavad **kõigile** kaitse saajatele, näiteks seetõttu, et neid pakutakse projektipõhiselt, neid pakutakse ainult teatud geograafilistes piirkondades või need on lihtsalt piiratud teatava arvu toetuse saajatega. Muude kaitse saajate toetusmeetmetes osalemist takistavate tegurite hulgas on rahalised kulud (nii otsesed kui ka kaudsed), vähene keeleoskus, madal haridustase, hariduskvalifikatsiooni ja/või kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide puudumine jne. Peale selle jääb mõnes liikmesriigis toetusmeetmete **rakendamine** siiski suurte rahaliste ja personalikulude tõttu ebatõhusaks.

Kaitse saajate **töehõive määra** käsitlevad (**vähesed**) **statistilised andmed** osutavad, et nende osalemise määr on esimese nelja (või vähema) riigis elamise aasta jooksul madalad, kuid suurenevad aja jooksul. Pärast 20+ aastat muutuvad töehõive määrad kõigis sisserändajate kategooriates peaaegu samaks. Peale selle märkisid paljud liikmesriigid, et need kaitse saajad, kellel on kindel töökoht, töötavad tavaliselt oma kvalifikatsioonile mittevastavatel, vähest oskust nõudvatel / madalalpalgalistel, sageli ajutistel töökohtadel.

Lisaks kõigele tuvastati uuringu käigus teatavad **erinevused** eri kategooria kaitse saajate **kohtlemises** seoses juurdepääsuga tööturule ja juurdepääsuga tööalastele toetusmeetmetele. Peamine erinevus pagulaste ja täiendava kaitse saajate vahel on seotud elamisloa kehtivusajaga, sest paljud liikmesriigid väljastavad täiendava kaitse saajatele lühema kehtivusajaga elamislubasid. Samuti kohaldatakse mõnes liikmesriigis humanitaarkaitse saajate suhtes pagulaste / täiendava kaitse saajatega võrreldes rohkem haldustingimusi. See on eelkõige seotud tööloa nõudega, sealhulgas tööturule pääsemiseks nõutava tööturustega. Seoses juurdepääsuga tööalastele toetusmeetmetele ja nendes osalemisega eri kategooriate vahel märkimisväärsid erinevusi ei tuvastatud.

1 Sissejuhatus

1.1 UURINGU PÕHJUS JA EESMÄRGID

Rahvusvahelise kaitse saajate integratsioon on üks peamisi ELi ja liikmesriikide ees seisvaid ülesandeid. Kuigi seni on peaaegu olnud sisserändajate integratsioonil (st kolmandate riikide kodanike integratsioonil üldiselt), asetavad viimaste aastate laekunud enneolematult suur arv varjupaigataotlusi koos kõrgema taotluste rahuldamise määraga (vt jaotis 2) *rahvusvahelise kaitse saajate* integratsiooni poliitilises tegevuskavas esikohale.

Integratsioon on mitmetahuline protsess. Juurdepääs tööturule ja selles osalemine on vaid üks selle paljudest mõõtmetest. Rahvusvahelise kaitse saajate seisukohast on see aga peamine võtmeküsimus. ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti 2013. aasta uuringus² toodi esile, et küsimusele „mis paneb teid tundma, et olete integreerunud“, vastas enamik pagulasi „töökoha olemasolu“. ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti uuringus rõhutatakse pagulaste soovi töötada ja vältida sõltuvust sotsiaaltoest. Kaitse saajad kirjeldasid töökoha olemise emotsioone järgmiselt: suutlikkus end ise ülal pidada ja laiemasse ühiskonda panustada tekitab uhkusetunnet; suurendab aktsepteerimist vastuvõtva elanikkonna hulgas; samuti toetab pagulasi teiste tööhõivega tihedalt seotud integratsiooni mõõtmetega, nagu eluase, sotsiaalkultuuriline integratsioon, haridus jne.

Integratsioonitööturule ei ole tähtis mitte ainult pagulaste, vaid ka vastuvõtivate ühiskondade jaoks. Valitsuse seisukohast vähendab rahvusvahelise kaitse saajate osalemine tööturul sotsiaalhoolekandesüsteemi kulusid. Veelgi olulisem on, et kogu ELis elanikkonna vananemise ja tööturu struktuursete puudujääkide suurenemise olukorras peavad liikmesriigid suutma kasutada optimaalselt oma territooriumil olemasolevat tööjõudu. Seda rõhutati ka Euroopa rände tegevuskavas, märkides järgmist: „on tõsi ka see, et üle kogu Euroopa on hakanud levima tõsised kahtlused, kas meie rändepoliitika suudab arvesse võtta [...] vajadust integreerida sisserändajaid meie ühiskonda ning väheneva rahvastikuga Euroopa majanduslikke vajadusi“. Integratsioonitööturule on kokkuvõttes rahvusvahelise kaitse saajate, liikmesriikide ja eduka ELi peamine mure.

ELi tasandil on kaitse saajate seaduslik õigus saada juurdepääs tööturule sätestatud uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikli 26 lõikes 1. Artikli 26 lõikega 2 kohustatakse liikmesriike ka tagama, et kaitse saajatel on kodanikega samaväärsetel tingimustel juurdepääs tööhõivega seotud toetusmeetmetele.³ Artikliga 34 kohustatakse liikmesriike andma kaitse saajatele juurdepääs integratsiooniprogrammidele, et „arvestada kaitse saajate erivajadustega“. Artikli 26 lõige 2 ja viide „kaitse saajate erivajadustele“ lisati uuesti sõnastatud direktiivi esimest korda, tunnistades, et kaitse saajad seisavad tööturule juurdepääsu tagamisel sageli silmitsi konkreetsete probleemidega.

Kuigi õigus tööle on direktiivi artikli 26 lõikes 2 ühemõtteliselt sätestatud, jäetakse liikmesriikidele tööhõivega seotud toetusmeetmete korraldamises, liigis ja sisus ikkagi palju tegutsemisruumi. Selle tulemusena võivad rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise tavad oluliselt erineda. Selle uuringu lisandväärtus seisneb ülevaate saamises rahvusvahelise kaitse saajatele kättesaadavatest tööturule integreerimise meetmetest, keskendudes eelkõige headele tavadele. Lõppkokkuvõttes võib see anda ELi liikmesriikidele rohkem kohandatud töövahendid, et uurida võimalusi üha suureneva rahvusvahelise kaitse saajate hulga suuremaks majanduslikuks ja sotsiaalseks integreerimiseks ELis (nt aastatel 2008–2015 väljastasid ELi liikmesriigid varjupaigataotlejatele kokku 900 000 positiivset otsust).⁴

1.2 UURINGU EESMÄRGID

Uuringu üldeesmärk on teavitada sihtrühma (nt asjaomase valdkonna spetsialistid, poliitikaametnikud, otsustajad ELi ja riigi tasandil, sealhulgas teadlased ja üldsus, Komisjon ja Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet) integratsiooni toetavate meetmete kohaldamisest rahvusvahelise kaitse või humanitaarkaitse saajate suhtes, seoses juurdepääsuga tööturule ja sellel osalemisega, tuvastades olemasolevad poliitikasuunad ja head tavad.

Uuringu konkreetsemad eesmärgid on järgmised:

- ★ anda ülevaade tööturule juurdepääsu õigusi käsitlevast õigus- ja poliitikaraamistikust, vaadeldes eelkõige haldus- ja praktiliste takistuste olemasolu ja ilmnemist juurdepääsul tööturule;
- ★ analüüsida rahvusvahelise- või humanitaarkaitse saajate tööturule integreerimise poliitika korralduslikke ja sisulisi sarnasusi ja erinevusi;
- ★ uurida, milliseid tööalaseid toetusmeetmeid liikmesriigid pakuvad rahvusvahelise või humanitaarkaitse

² ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet (2013), A new beginning: refugee integration in Europe („Uus algus: pagulaste integratsioon Euroopas“), Genf: UNHCR, september 2013, lk 76–78.

³ Iirimaa ja Ühendkuningriik ei ühinenud uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiviga. Eelmise miinimumnõuete direktiivi (2004/38/EÜ) (mis puudutab **Iirimaa** ja **Ühendkuningriiki**) artikli 26 teine lõik sisaldab sama nõuet, kuid see kehtib vaid pagulasseisundi saajate kohta.

⁴ Eurostat (migr_asydcfst) 3. juuni 2016 seisuga.

saajatele, uurides, millises ulatuses sihtrühm saab neid kasutada ja millises ulatuses ta neid kasutab;

- ★ uurida kohandatud tööalaste toetusmeetmete kättesaadavust rahvusvahelise kaitse või humanitaarkaitse saajate jaoks (st erisätted, mis erinevad seaduslikult (liikmes)riigi territooriumil elavatele kolmandate riikide kodanikele kohaldavatest sätetest);
- ★ uurida, kas ja millises ulatuses annavad liikmesriigid pagulastele ja täiendava kaitse ning humanitaarkaitse saajatele sarnaseid õigusi ja soodustusi seoses juurdepääsuga tööturule ja tööalaste toetusmeetmetega, tehes kindlaks kõik erinevused eri staatuste kohtlemises, samuti üldised erinevused ühelt poolt pagulaste ja täiendava ning humanitaarkaitse saajate vahel ja teiselt poolt seaduslikult riigis elavate kolmandate riikide kodanike vahel;
- ★ püüda võimalikult suures ulatuses teha kindlaks head tavad seoses liikmesriikide tööturule juurdepääsu ja sellel osalemist käsitleva poliitikaga ning tööalaste toetusmeetmete pakkumisega pagulastele ja täiendava ning humanitaarkaitse saajatele.

1.3 UURINGU ULATUS

Uuringu sihtrühmad on järgmised:

- ★ **rahvusvahelise kaitse saajad**, st need, kellele on antud rahvusvahelise kaitse saaja seisund kas pagulase või täiendava kaitse saajana, nagu on sätestatud miinimumnõuete direktiivis ja selle uuesti sõnastatud versioonis (*ELi ühtlustatud seisund*);
- ★ **humanitaarkaitse saajad, kellele anti seisund** varjupaigamenetluse raamistikus rahvusvaheliste pagulase või inimõigusi käsitlevate õigusaktide kohaste kohustuste alusel (*riiklik seisund*).

Kui ei ole täpsustatud teisiti, võidakse selles aruandes seetõttu kasutada mõistet „kaitse saajad“, hõlmates nii rahvusvahelise kaitse kui ka humanitaarkaitse saajaid. Sihtrühm piirneb seega kõigi isikutega, kelle varjupaigataotlus sai positiivse vastuse; muid kolmandate riikide kodanikke, kellele on väljastatud esimene elamisluuba või omistatud alternatiivne seisund (nt luba riigis viibimiseks), selles uuringus ei käsitleta. Mõõndes küll, et integreerimisprotsess algab enne seisundi andmist, on siiski sellest uuringust välja jäetud rahvusvahelise kaitse *taotlejatele* suunatud integratsioonipoliitika ja tavad. Näiteid uuringute kohta, milles käsitletakse varjupaigataotlejatele kättesaadavaid meetmeid, vt Euroopa Parlamendi ja OECD hiljutistest väljaannetest, samuti rändepoliitika keskuse ja Eurofoundi edaspidistest väljaannetest.⁵

⁵ Näiteks OECD uuring „Making integration work“ („Tulemuslik integratsioon“), 2015; Euroopa Parlamendi uuring „Work and Social welfare for asylum seekers and refugees“ („Varjupaigataotlejate ja pagulaste töö ja sotsiaalne heaolu“), detsember 2015, ja rändekeskuse eelseisev uuring „Mapping labour market integration support measures for asylum seekers and refugees, policies and practices in EU Member States“ („ELi liikmesriikide varjupaigataotlejate ja pagulas-

Mis puutub integratsioonimeetmete ulatusse, keskendutakse selles uuringus peamiselt „tööturule juurdepääsule ja seal osalemisele“. Uurides, milliseid tööalaseid toetusmeetmeid liikmesriigid on kasutusele võtnud, keskendutakse selles uuringus järgmistele tööturule juurdepääsu ja seal osalemisega tihedalt seotud integratsioonimeetmetele, sealhulgas:

- ★ keelekursused,
- ★ kohanemiskursused,
- ★ haridus,
- ★ kutseharidus ja -koolitus,
- ★ kvalifikatsioonide tunnustamine,
- ★ nõustamine,
- ★ juurdepääs eluasemele,
- ★ tagatud minimaalne sissetulek.

1.4 ARUANDE ÜLESEHITUS

Uuring koosneb peale sissejuhatuse (jaotis 1) veel viiest jaotisest (2–6):

Näide 1. Ülevaade aruande ülesehitusest

jaotis 2:	antakse statistiline ülevaade rahvusvahelise kaitse saajatest ja nende osalemisest tööturul;
jaotis 3:	antakse ülevaade tööturule juurdepääsu õigustest ning vaadeldakse haldus- ja praktilisi takistusi juurdepääsul tööturule;
jaotis 4:	kirjeldatakse liikmesriikide rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise poliitika korralduslikke ja sisulisi sarnasusi ja erinevusi;
jaotis 5:	vaadeldakse üksikasjalikumalt tööalaseid toetusmeetmeid, tehes kindlaks võimalikud takistused ja head tavad;
jaotis 6:	esitatakse uuringu tulemused.

tele suunatud tööturule integreerimise meetmete, poliitika ja tavade väljaselgitamine“), 2016.

2 Statistiline ülevaade rahvusvahelise kaitse saajatest ja nende osalemisest tööturul

Selles jaotises esitatakse põgus statistiline ülevaade rahvusvahelise kaitse saajatest ja nende osalemisest tööturul.

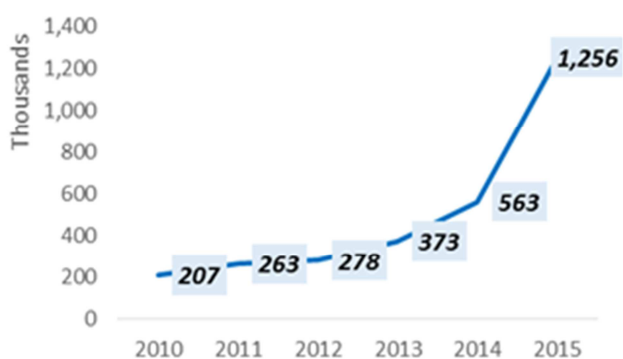
2.1 RAHVUSVAHELISE KAITSE SAAJAD

Nagu ilmneb joonisest 1, on EL 28s esitatud varjupaigataotlejate arv viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud. Esmakordsete taotlejate arv oli suurim eeskätt 2015. aastal, kui esitati enam kui 1,2 miljonit taotlust, mis on kaks korda rohkem kui 2014. aastal (562 680 esmakordset taotlust).

Aastatel 2010–2015 esitati ELis kokku 2 939 540 esmakordset taotlust. ELis esitasid kõige rohkem varjupaigataotlusi Süüria kodanikud, kelle esitatud taotlused moodustasid 19% (559 260) kõigist taotlustest. 2015. a moodustas 29% (362 775) kõigist 2015. aastal esitatud esmakordsetest taotlustest süürlaste poolt esitatud taotlused. Järgmise suure osa taotlusi esitasid 2015. aastal Afganistani kodanikud (178 230 ehk 14%), neile järgnesid iraaklased (121 535 ehk 10%), kosovlased (66 885 ehk 5%) ja albaanlased (65 935 ehk 5%).⁶

Kuigi tulevaste varjupaigavoo prognoosimises valitseb suur ebakindlus, püsib varjupaigataotlejate arv eeldatavasti lühikeses (2016) ja vaheplaanis (järgmised kaks-kolm aastat) samal tasemel, sest konfliktid Süürias, Iraagis ja Afganistanis ning inimõiguste masendav olukord Eritreas on seni lahenduseta.⁷ Süürias on ümber asustatud hinnanguliselt 8 miljonit inimest, samuti 4 miljonit inimest naaberriikides. Peale selle näib hetkel, et 2016. aasta esimestel kuudel on rändevood Aafrikast muutunud intensiivsemaks.

Joonis 1. Esmaste varjupaigataotlejate arv EL 28s, 2010–2015



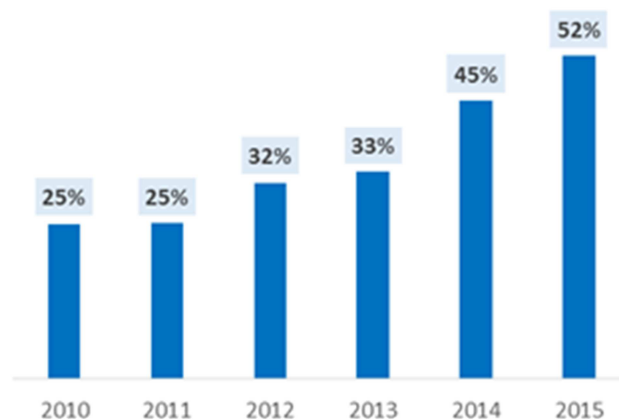
Allikas: Eurostat (migr_asyappctza, first time applicant), 7. aprilli 2016. aasta väljavõte.

⁶ Allikas: Eurostat, migr_asyappctza, 20. mai 2016. aasta seisuga.

⁷ Seals

Kuigi paljud varjupaigataotlejad vajavad tõesti rahvusvahelist kaitset, ei anta rahvusvahelise kaitse seisundit mitte kõigile varjupaiga taotlejatele. Tegelikult oli varjupaigataotlejate heakskiitmise määr varem suhteliselt madal: 2010.–2011. aasta ELi keskmine (25%). See määr on viimastel aastatel aga oluliselt tõusnud, ulatudes 2015. aastal kokku 52%ni, nagu nähtub tabelist 2 (vt allpool). See kasv on otseselt seotud eelkõige Süüriast (96%), Iraagist (87%), Eritreast (84%) ja Afganistanist (70%) pärit taotlejate kõrge heakskiitmise määraga 2015. aastal. ELis 2015. aastal esitatud varjupaigataotlejate kümne kõige tähtsama päritoluriigi hulgas oli viiel riigil kokku kaitsemäär +60%.⁸

Joonis 2. Positiivsete otsuste osakaal kõigist esimese astme otsustest EL 28s, 2010–2015.



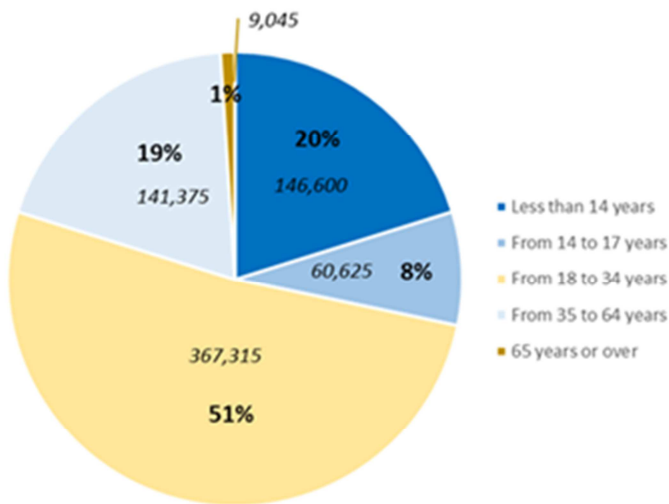
Allikas: Eurostat (migr_asydcfsta, positiivsete otsuste koguarv otsuste koguarvust), 7. aprilli 2016. aasta väljavõte.

Mis puutub antud seisundi tüüpi, **anti** Eurostati andmete kohaselt **suurele enamikule** neist, kelle suhtes tehti 2015. aastal esimese astme positiivne otsus, **pagulasseisund**: 2015. aastal väljastatud 307 620 positiivsest otsusest andsid 229 425 põgeniku seisundi (74,6%), võrreldes 56 120 täiendava kaitse (18,2%) ja 22 075 (7,2%) humanitaarkaitse andmise otsusega (vt ka jaotis 3). Liikmesriikide vahel on aga suured erinevused: pagulasseisundi osakaal (nende liikmesriikide puhul, kes väljastasid 2015. aastal kõige rohkem positiivseid otsuseid) ulatub 12%st Itaalias, 40%st Rootsis ja Madalmaades enam kui 80%ni Prantsusmaal, Austrias, Belgias ja Ühendkuningriigis ning kuni 97%ni Saksamaal. Pagulasseisundi osakaal varieerub ka päritoluriigiti; esimese astme positiivsete otsuste hulgas ulatus pagulasseisundi osakaal 43%st afgaanide puhul ja 48%st somaallaste puhul 77%ni eritrealaste, 83%ni süürlaste, 89%ni iraaklaste ja 94%ni iraanlaste puhul.

⁸ Peamised päritoluriigid: Süüria, Afganistan, Iraak, Kosovo, Albaania, Pakistan, Eritrea, Nigeeria, Iraan. Need, kelle kaitsemäär oli +60%: Süüria, Iraak, Afganistan, Eritrea, Iraan.

Tööturule juurdepääsu ja seal osalemise seisukohast on eriline tähtsus ka **rahvusvahelise kaitse saajate vanusel**. Tabelis 3 (vt allpool) esitatakse aastatel 2010–2015 esimese astme positiivse otsuse saanud isikute vanuseline jaotus. Selgub, et valdav enamik taotlejaid, kellele anti ajavahemikul 2010–2015 rahvusvaheline kaitse, kuuluvad 18–34-aastaste vanusekategoriasse, st tööealiste kategooriasse ja seega on nad ELi tööturu jaoks väga olulised.

Joonis 3. Positiivse esimese astme otsuse saanud isikute vanuseline jaotus EL 28s, 2010–2015



Allikas: Eurostat (migr_asydcfsta), 2. märtsi 2016. aasta seisuga.

Peale selle esitatakse lisa tabelis A1.1 ka kaitse saajate arv vanuserühmade järgi *aastate kaupa*. Tähtsa asjaoluna ilmneb tabelist, et 18–34-aastaste vanuserühma kuuluvate kaitse saajate osakaal on suurenenud 44%st 2010. aastal 55%ni 2015. aastal.

Mis puutub rahvusvahelise kaitse saajate töö- ja kutsealastesse **oskustesse**, on kättesaadavaid andmeid vähe ja üldisi järeldusi teha ei saa. ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti hiljutisest uuringust nähtub, et Kreekasse saabuvad Süüria põgenikud on **väga haritud**.⁹ Seda kinnitas hiljutisel ELi tasandi üritusel ka Rahvusvahelise Migratsioonorganisatsiooni (IOM) esindaja.¹⁰ Siiski osutavad Euroopa sotsiaaluuringust saadud andmed, et Afganistanist, Iraanist, Iraagist, Süüriast, Somaaliast, Eritreast pärit sisserändajad (majanduslikel eesmärkidel saabuvaid sisserändajaid, varjupaigataotlejaid ja vastu-

võetud pagulasi eristamata) on keskmiselt **vähem haritud** kui **põlisrahvastik või muud sisserändajad**.¹¹ Siiski on tähtis, et hiljutises OECD aruandes rõhutatakse, et **kodakondsusest olenevalt** on kaitse saajate hariduslikus taustas **suured erinevused**.

Näiteks oli 40%-l 2014. aastal saabunud Süüria kodanikest vähemalt keskharidus,¹² kusjuures afgaanide hulgas oli see osakaal vaid 20% ja eritrealaste hulgas 10%.¹³ Aruandes rõhutatakse, et niisugused suured erinevused on paljude liikmesriikide integratsioonisüsteemidele lisaprobleem.

Näib ka, et liikmesriikide (AT, BE, DE, SE) poolt esitatud andmed on erinevad. **Austrias** näitavad Tööturumeti 898 rahvusvahelise kaitse saaja osalusel tehtud „pädevuskontrolli“ tulemused,¹⁴ et **enam kui pooltel** kaitse saajatel oli **kohustuslikust haridusest parem kvalifikatsioon**, nendest 23%-l oli ülikooliharidus, 27%-l ülikooli astumist võimaldav kvalifikatsioon ja 11% oli läbinud kutseõppe. Kohustusliku hariduse oli omandanud kokku 20%. Need tulemused osutavad aga **kodakondsusest olenevalt suurele** kvalifikatsioonide **erinevusele**; kui 90% Iraanist pärit kaitse saajaid, 73% Iraagist pärit kaitse saajaid ja 67% Süüriast pärit kaitse saajaid oli lõpetanud kohustuslikust haridustasemest kõrgema taseme õppe, oli nende osakaal Afganistanist pärit kaitse saajate seas vaid 26%. Samuti kinnitab kodakondsusest sõltuvat kvalifikatsioonide erinevust **Saksamaal** tehtud uuring. Hiljuti Saksamaa rände- ja pagulasameti avaldatud uuringu kohaselt oli 43% kõigist Süüria pagulastest lõpetanud kas õpipõhiõppe või ülikooliõpingud või oli neid lõpetamas, võrreldes 39% Afganistani ja 27% Iraagi pagulastega.¹⁵ Teisest küljest ei olnud umbes 16% Süüria pagulastest, 18% Afganistani pagulastest ja 26% Iraagi pagulastest üldse koolis käinud.

Belgia esialgsed andmed näitavad, et **umbes 24,6%** täiskasvanud kaitse saajatest, kellele anti 2015. aastal kaitse seisund, omas **teatavat liiki kõrgemat haridust**, 41% oli käinud mitu aastat keskkoolis ja umbes 21% ühe või mitu aastat algkoolis. Seevastu 14% olid kirjaoskamatud või ei olnud üldse haridust saanud. **Rootsi** avaliku tööturuasutuse aruanded osutavad seevastu sellele, et uute saabujate hulgas suureneb nende osakaal, kellel on keskkoolijärgne haridus. Eriti paistavad olevat suhteliselt kvalifitseeritud Süüriast pärit kaitse saajad, sest nemad registreeriti kõrghariduse

⁹ Vt Euroopa Parlamendi uuring (2016) „Labour Market Integration of Refugees: Strategies and Good Practices“ („Pagulaste integratsioon tööturule: strateegiad ja head tavad“), lk 26.

¹⁰ IOMi esindaja ettekanne Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee pagulaste tööturule integreerimise teemalisel kuulamisel 22. veebruaril 2016.

¹¹ Euroopa Parlament (2016) „Labour Market Integration of Refugees: strategies and good practices“ („Pagulaste integratsioon tööturule: strateegiad ja head tavad“).

¹² Keskharidus vastab teise taseme hariduse viimasele astmele.

¹³ OECD, Making integration work („Integratsiooni toimimapanek“), jaanuar 2016, lk 10.

¹⁴ AMS, Kompetenzcheck-Ergebnisse, 12. jaanuar 2016, kättesaadav aadressil: <http://www.ams.at/ueber-ams/medien/ams-oesterreich-news/asylberechtigte-auf-jobsuche>.

¹⁵ http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Kurzanalysen/kurzanalyse1_qualifikationsstruktur_asylberechtigte.pdf?__blob=publicationFile

nõukogus kõige rohkem kvalifikatsioonide tunnustamist taotlenud rahvusena.

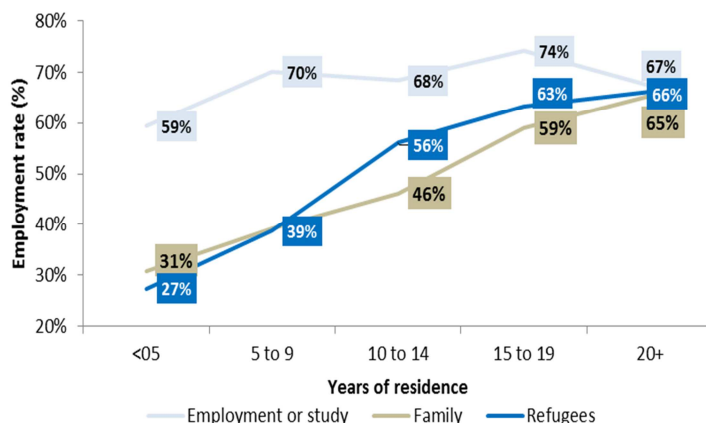
2.2 OSALEMINE TÖÖTURUL

2.2.1 TÖÖHÕIVE MÄÄR

Liikmesriikidel paluti esitada statistilisi andmeid töötavate, töötute ja mitteaktiivsete rahvusvahelise kaitse saajate koguarvu kohta kategooriate kaupa (pagulane, täiendava kaitse saaja ja humanitaarkaitse saanud isikud). Sellist statistikat suutsid aga esitada vaid vähesed liikmesriigid. Enamasti viitasid paljud liikmesriigid kolmandate riikide kodanike tööhõive määradele võrreldes liikmesriigi kodanikega. Need uuringud kinnitavad üldiselt, et kodanike tööhõive ja sissetändajate tööhõive erinevad märkimisväärselt, mida kinnitavad ka OECD ja Eurostati andmed.¹⁶ Näiteks osutab Eurostati statistika, et 2014. aastal ulatus 20–64-aastaste töötuse määr mitte-ELi kodanike puhul 20%ni, võrreldes kodanike umbes 9% töötuse määraga.¹⁷ Siiski ei võimalda sedalaadi andmed teha järeldusi rahvusvahelise kaitse saajate tööturul osalemise kohta.

Rahvusvahelise kaitse saajate tööturul osalemist käsitlev statistika on kesine ja empiirilisi uuringuid on tehtud väga vähe. 2014. aasta Euroopa tööjõu-uuringu eriküsimustik osutab, et kaitse saajate osalemine on üldiselt väiksem ja jääb teiste sissetändaja rühmade osalemisest maha.¹⁸ Joonis 2 (vt allpool) näitab väljaspool ELi sündinud sissetändajate töötusemäära sissetändajate kategooriate kaupa. Joonis näitab, et pärast nelja-aastast või lühemat riigis elamist on rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive määr (27%), samuti on perekondlikel põhjustel sissetändajate tööhõive määr madal (31%).¹⁹ Üldiselt nende tööhõive määr aja jooksul siiski järk-järgult tõuseb ja 20+-aastase riigis elamise järel muutub tööhõive määr kõigi sissetändajate kategooria puhul peaaegu samaks. Tulemused näitavad, et kaitse saajatel kulub tööturule integreerumiseks kauem aega kui sissetändajatel, kes on riiki sisenenud tööhõive või õppimisega seotud põhjustel.²⁰

Joonis 4. Tööhõive määrad sissetändajate kategooria ja ELi liikmesriikides elamise kestuse järgi, 2014, EL 28*



Allikas: Euroopa Komisjon (etteulatu), „Labour Market Integration of Refugees“ („Pagulaste integratsioon tööturule“) 2016. aasta ülevaates „Employment and Social Developments in Europe Review“. Arvutused põhinevad 2014. aasta ELi tööjõu-uuringu lisaküsimustikul. *Märkus. EL 25 kokku on üldistus ELi kohta ilma Taani, Iirimaa ja Madalmaadeta, mille kohta andmed puuduvad. Siin kasutatud kategooriad põhinevad isiku-väidetud põhjustel miks väljaspool ELi sündinud isik ELi sisse rändas, st need, kes tulid töötamise või õppimise põhjustel ning need, kes tulid rahvusvahelise kaitse põhjustel (pagulased).

Neid järeldusi kinnitavad ka mõnes liikmesriigis (nt BE, FR, MT, NL, SE, UK) rahvusvahelise kaitse saajate tööturul osalemise teemal tehtud riiklike statistiliste andmete / uurimuste / uuringute tulemused.²¹ Ühendkuningriigi riikliku statistikaameti hinnangud pagulaste tööalase staatuse kohta aastatel 2011–2014 on esitatud tabelis 1. Need statistilised andmed näitavad mitteaktiivsete ja töötute kaitse saajate suurt arvu. Neid statistilisi andmeid tuleb aga tõlgendada ettevaatusega, sest konkreetsel aastal antud kaitse juhtude arvu ja töötajate arvu võrdlus on hinnanguline.

Tabel 1. Üldhinnang kõigi Ühendkuningriiki saabunud varjupaigaotsijate tööalase staatuse kohta²²

	2011	2012	2013	2014
Töötajate arv	170 000	160 000	170 000	190 000
Töötute arv	60 000	50 000	50 000	40 000
Mitteaktiivsete isikute arv	160 000	160 000	150 000	170 000

Riiklik statistika (SEst) ja teiste riikide (BR, FR, NL) uuringu- või küsitlustulemused näitavad aga, et **töötute pagulaste arv suureneb (oluliselt) aja jooksul**. Kokkuvõtte Prantsusmaal tehtud rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive määra uuringust on esitatud all-olevas näites.

²¹ Statistilised andmed ei ole koondatud kaitse saajate kategooriate kaupa.

²² Home Office Analysis, Annual Population Survey, 2011–2014. Ümar- datud lähima 10 000ni.

¹⁶ Adam I., Van Dijk M., IES, Policy Brief, Immigrant labour market participation in Belgium - high time to mainstream (poliitikaülevaade „Sissetändajate osalemine Belgia tööturul – viimane aeg ühtlustamiseks“), 2015, lk 1.

¹⁷ Vt näiteks [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:F4_Evolution_of_unemployment_rates_of_the_population_\(aged_20%E2%80%9364\)_by_broad_groups_of_country_of_citizenship,_EU-28,_2007%E2%80%9314.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:F4_Evolution_of_unemployment_rates_of_the_population_(aged_20%E2%80%9364)_by_broad_groups_of_country_of_citizenship,_EU-28,_2007%E2%80%9314.png).

¹⁸ Labour market integration of refugees: strategies and good practices („Pagulaste integratsioon tööturule: strateegiad ja head tavad“), märts 2016.

¹⁹ Seals.

²⁰ Labour market integration of refugees: strategies and good practices („Pagulaste integratsioon tööturule: strateegiad ja head tavad“), märts 2016, lk 24. Arvestada tuleb seda, et neid arve ei ole kohandatud eri aja jooksul riigis viibivate rühmade riikliku päritolu erinevuste järgi.

Näide 2. Kaitse saajate integratsioon tööturule 3 ja 6 kuu möödumisel

Prantsusmaa sisserände- ja integratsiooniministeerium (OFII) teeb korrapäraselt uuringuid rahvusvahelise kaitse saajate kohta, kes on allkirjastanud vastuvõtu- ja integratsioonilepingu (CAI).

2014. aastal vastas 3168 rahvusvahelise kaitse saajast, kes olid CAI-le alla kirjutanud ja kellega kolme kuu pärast ühendust võeti, OFII küsimustikule nende tegevuse kohta 1787 isikut. Tulemused näitasid, et:

- ★ 397 (22%) osales mingil koolitusel;
 - ★ 1542 (86%) oli registreerunud töökeskuses;
 - ★ 293 (16%) töötas, kellest suurel osal (39%) oli tähtajaline tööleping.
- 6 kuu pärast vastas küsimustikule samast valimist kokku 1324 kaitse saajat ja tulemused näitasid, et:
- ★ 271 (20%) osales mingil koolitusel;
 - ★ 1129 (85%) oli registreerunud töökeskuses;
 - ★ 296 (22%) töötas, kellest enamikul (39%) oli tähtajaline tööleping.

Belgias tehtud uuring, mis hõlmas nelja-aastast perioodi,²³ näitab, et 13% 4869st küsitletud kaitse saajatest olid nende seisundi tunnustamise ajal majanduslikult aktiivsed.²⁴ Nelja aasta pärast kasvas aktiivsete kaitse saajate osakaal 55%ni, kellest ühtekokku 42% 4869 kaitse saajast töötas neli aastat pärast kaitse saamise saamist, samal ajal kui töötuid oli 13%. **Madalmaades** tehtud uuringus²⁵ tuuakse esile, et umbes 25%-l kaitse saajatest on 2 aasta pärast rohkem kui 8-tunnise nädalase tööajaga töökoht, samal ajal kui 5 aasta pärast oli töökoht umbes pooltel kaitse saajatest ja 15 aasta pärast tõusis kõigi kaitse saajate tööhõive määr juba 56%ni. **Rootsi** esitab oma riiklikus aruandes riikliku statistika 2010.–2014. aastat hõlmavate voogandmetena.²⁶ Esitatud statistilised andmed osutavad, et esimese ja teise aasta jooksul pärast seisundi andmist on aktiivsuse määr madal, kuid see tõuseb aja jooksul, eriti kolmandal ja neljandal aastal pärast seisundi andmist.

Need tulemused kinnitavad ka hiljutise OECD uuringu²⁷ järeldusi (Eurostati tööjõu-uuringu sisserändajaid käsit-

leva küsimustiku kohta), milles leiti, et kolmandate riikide kodanikega võrreldes vajavad kaitse saajad tööturuga kohanemiseks rohkem aega, aga kui neile võimaldatakse piisavalt aega ja tugevaid toetusmeetmeid, väheneb kolmandate riikide kodanike ja kaitse saajate vaheline lõhe ning integratsioon tööturule muutub edukamaks. See rõhutab, kui **suur tähtsus on kaitse saajatele** tööalaste toetusmeetmete pakkumise kaudu **tööturule juurdepääsu** tagamisel ja selle lihtsustamisel (vt jaotised 4 ja 5).

2.2.2 TÖÖKOHA LIIK

Paljud liikmesriigid (AT, BE, BG, EE, EL, FI, LT, LU, SI, SK, SE) teatasid, et kaitse saajad, kes töötavad, teevad seda tavaliselt **väheseid oskusi nõudval madalalpalgalisel töökohtal**, sellistes sektorites nagu põllumajandus, ehitus, jaekaubandus, puhastusteenused, toitlustamisteenused, isikuhooldus jne. Nii väitsid paljud liikmesriigid (AT, BE, BG, EE, EL, FI, LT, LU, SI, SK, SE), et need, kellel on töökoht, **töötavad** kaitse saajate ees seisvate mitmesuguste praktiliste takistuste tõttu **töenäoliselt oma kvalifikatsioonist madalamal töökohtal** (vt alajotis 2.4). Viidati erinevatele uuringutele, kuigi mõnes neist ei käsitleta konkreetselt rahvusvahelise kaitse saajaid, vaid pigem kolmandate riikide kodanikke üldiselt. Näiteks osutas Prantsusmaal OFII tehtud uuring, mille tulemusi tutvustati eespool näites 2, et tööd leidnute peamised töövaldkonnad olid restoranid, puhastusteenused ja ehitus. **Austrias** korraldas ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet 2012. ja 2013. aastal uuringu, mis osutab, et rahvusvahelise kaitse saajad töötavad peamiselt väheseid oskusi nõudvatel või kvalifikatsiooni mITTenõudvatel töökohtadel.²⁸ Samasugused tulemused ilmsid ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti **Bulgaarias** tehtud uuringust,²⁹ samal ajal kui teised liikmesriigid viitasid uuringutele/hinnangutele, mis omakorda kinnitasid sarnaseid tulemusi.³⁰ Ka **Luksemburg** märkis oma riiklikus aruandes, et „kvalifikatsiooni langetamine“ on mõnikord ainus viis tööd saada“. Sellega seoses muutub tähtsaks „**ajupotentsiaali raiskamise**“ küsimus, eriti rahvastiku vananemise kontekstis, kus mitmed liikmesriigid seisavad mõnes sektoris silmitsi tööjõupuudusega.

Peale selle rõhutasid mitmed liikmesriigid (AT, BE, BG, EL, FR, SI, SE), et kaitse saajad töötavad suurema töönaosusega **ajutistel töökohtadel**. Näiteks **Belgias** tegi Caritas International uuringu, mis näitas, et 54st kahe kuni nelja aasta jooksul pärast seisundi andmist

²³ Rea A., Wets J., the Long and Winding Road to Employment, An analysis of the Labour Market Careers of Asylum Seekers and Refugees in Belgium („Pikk ja käärunuline tee töökohtani. Varjupaigataotlejate ja pagulaste tööelu analüüs Belgias“), Academia Press, 2014.

²⁴ Mõiste „majanduslikult aktiivsed isikud“ viitab nii töötavatele kui ka tööd otsivatele inimestele.

²⁵ WRR, SCP, WODC (2015) 'Geen tijd verliezen. Van opvang naar integratie van asielmigranten' („Ära kaota aega. Varjupaika taotlejate sisserändajate vastuvõtust integratsioonini“), lk 10–11.

²⁶ Riikliku aruande leheküljel 50 esitatud statistilised andmed näitavad eri kategooriatesse kuuluvate isikute arvu muutumist alates elamisloa saamise aastast. Näiteks võib jälgida isikuid, kellele väljastati elamisloa 2010. aastal, aastate kaupa kuni 2014. aastani. Rohkem teavet vt riiklik aruanne, lk 50.

²⁷ OECD. (2016), *Making Integration Work: Refugees and others in need of protection* („Tulemuslik integratsioon: pagulased ja teised

kaitset vajavad isikud“) OECD Publishing, Pariis. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264251236-en>.

²⁸ UNHCR (2013), *Facilitators and Barriers: Refugee Integration in Austria* („Soodustavad ja takistavad tegurid: pagulaste integratsioon Austrias“), lk 33 ja 53.

²⁹ UNHCR (2013) *Where is My Home? Homelessness and Access to Housing Among Asylum-seekers, refugees and persons with International protection in Bulgaria* („Kus on mu kodu? Kodutus ja eluaseme kättesaadavus varjupaigataotlejate, pagulaste ja rahvusvahelist kaitset saavate isikute seas Bulgaarias“), UNHCR – piirkondlik ettekanne Kesk-Euroopa kohta, lk 31.

³⁰ Vt nt Rootsi riigikontrolli (Riksrevisionen) 2015. aasta aruannet „Riksrevisionen granskar: Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva?“ RiR 2015:17 (rootsi keeles) (2015), lk 30.

küsitletud kaitse saajast töötas küsitluse ajal 11, kuid ühelgi ei olnud alalist töölepingut.³¹

Bulgaaria ja **Kreeka** märkisid, et kaitse saajate tööe-näosus töötada **ebaseaduslikult** on suurem. Kreeka täheldas, et paljud kaitse saajad töötasid Kreeka vari-majandussektoris, mis on OECD riikide hulgas üks suu-remaid ja moodustab 24% riigi SKPst.³² Samasuguste järeldusteni jõudis ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet 2013. aastal **Bulgaarias** tehtud uuringus, kust ilmnas, et märkimisväärne osa pagulastest ja humanitaarkaitse saajatest ühines laiendatud perekondlike võrgustikega teistes ELi riikides, kus nad **töötasid sageli ebaseaduslikult**. **Slovakkia Vabariigis** leiavad paljud kaitse saajad tööhõivega seotud takistuste ületamiseks tööd oma kogukondades ja võrgustikes, kus slovakkia keele rääkimise nõue on minimaalne. Rootsi aga märkis, et kaitse saajad hakkavad suurema tööe-näosusega ka **füüsilisest isikust ettevõtjaks** või nad saavad tööd töö-jõu rendiga tegelevatelt organisatsioonidelt.³³

3 Tööturule juurdepääsu õigused õigusaktides ja praktikas

Selles osas antakse ülevaade õigusraamistikust ja liikmesriikide tavadest tööturule juurdepääsu õiguste valdkonnas. Eelkõige vaadeldakse järgmist:

- ★ seaduslik õigus tööle – alajaotis 3.1;
- ★ seadusliku töötamise ees seisvad takistused (st haldustingimused/nõuded, mis tuleb tööturule pääsemiseks täita) – alajaotis 3.2;
- ★ muud praktilised takistused tegelikul juurdepääsul tööturule – alajaotis 3.3.

3.1 TÖÖTURULE JUURDEPÄÄSU ÕIGUS

ELi tasandil on tööturule juurdepääsu seaduslik õigus sätestatud uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikli 26 lõikes 1, mis näeb ette, et rahvusvahelise kaitse saajad võivad asuda tööle või tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana „kohe pärast kaitse andmist“ vastavalt „asjaomase kutseala ja avaliku teenistuse suhtes üldiselt kohaldatavatele eeskirjadele“.³⁴

Riigi tasandil on rahvusvahelise kaitse saajate seaduslik õigus töötada kodifitseeritud kõigi liikmesriikide õigusaktides. Paljudes liikmesriikides (nt AT, CY, CZ, EE, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LU, LV, NL, MT, SI) kohaldatakse töötamise õiguse suhtes kutseala ja avaliku teenistuse suhtes üldiselt kohaldatavaid eeskirju kooskõlas artikli 26 lõikega 1. Näiteks **Eestis**, **Hispaanias**, **Luksemburgis**, **Lätis**, **Prantsusmaal** ja **Ungaris** ei saa kol-

mandate riikide kodanikud töötada avalikus teenistuses konfidentsiaalseid (riiklikke) küsimusi käsitlevatel ametikohtadel. **Tšehhi Vabariigis** võivad sõjaväes või julgeolekujõududega seotud ametikohtadel töötada ainult Tšehhi kodanikud.

3.2 SEADUSLIKU TÖÖTAMISE TAKISTUSED

Peale selliste piirangute, mis on sätestatud liikmesriikide riiklikes õigusaktides, peavad rahvusvahelise või humanitaarkaitse saajad vastama enne tegelikku tööturule pääsemist mitmetele haldusnõuetele või -tingimustele. Need hõlmavad järgmist:

- ★ elamisload; kõigis liikmesriikides, välja arvatud **Horvaatia**
- ★ tööload; **Austria**,³⁵ **Belgia**,³⁶ **Malta**, **Hispaania**, **Rootsi**;³⁷
- ★ muud täiendavad haldustingimused: **Kreeka** ja **Malta**.

Kaitse saajatele esitatavaid eespool nimetatud nõudeid käsitletakse allpool.

3.2.1 ELAMISLUBA ON TÖÖTURULE JUURDEPÄÄSU EELTINGIMUS

Kõigis liikmesriikides (välja arvatud **Horvaatia**) on elamisluba, mis annab kaitse saajatele õiguse elada konkreetsetes (liikmes)riigis, tööturule pääsemise eeltingimus.

Selles alajaotises vaadeldakse elamisloa omamise nõude kahte eri mõõdet, mis mõjutavad juurdepääsu tööturule ja seal osalemist:

- ★ elamislubade tüüp ja kehtivusaeg (pidades silmas pikaajalisi tööturule integreerumise võimalusi) ning
- ★ elamislubade saamise menetluse pikkus (mis võib väidetavalt tööturule juurdepääsu edasi lükata).

Nende kahe mõõtme mõju tööturule juurdepääsul ja seal osalemisel käsitletakse täpsemalt järelduste osas (jaotis 6).

3.2.1.1 Elamislubade tüüp ja kehtivusaeg

ELi tasandil sätestatakse uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artiklis 24, et liikmesriigid annavad rahvusvahelise kaitse saajatele „niipea kui võimalik“ pärast rahvusvahelise kaitse andmist välja elamisloa, mis peab kehtima vähemalt „kolm aastat“ pagulaste puhul ja „vähemalt ühe aasta“ täiendava kaitse saajate puhul. Liikmesriigid annavad rahvusvahelise kaitse saa-

³¹ Caritas International Belgium, Réfugié ch. Travail, Résultats d'une étude sur la formation et l'emploi menée auprès de réfugiés, 2014.

³² Andmed vastavalt ELi riiklikule aruandele.

³³ Vt näiteks *DELMi Kunskapsöversikt 2015:3 – Integrationspolitik och arbetsmarknad* (2015), lk 11.

³⁴ Kuigi Iirimaa ja Ühendkuningriigile oli siduv direktiiv 2004/83/EÜ, ei ole neile siduv uuesti sõnastatud direktiiv 2011/95/EL.

³⁵ Ainult humanitaarkaitse saajad.

³⁶ Ainult täiendava kaitse saajad.

³⁷ Ainult ajutise elamisloa korral. Kui kaitse saajal on alaline elamisluba, ei ole tööloa vaja. Samuti antakse elamisluba välja ühel ajal tööloaga, seega praktikas protsess ei pikene.

jatele välja eri tüüpi ja eri kehtivusajaga elamislubasid. Lisa tabelis A1.2 esitatakse ülevaade liikmesriikide tavadest elamislubade valdkonnas; selles täpsustatakse pagulaste ning täiendava ja humanitaarkaitse saajate elamislubade kehtivusaeg ning minimaalsed ajavahemikud pikaajalise elamisloa ja kodakondsuse taotlemiseks.

Tabelist nähtub, et ELi ühtlustatud seisundi puhul (pagulane ja täiendav kaitse) saab teha järgmist vahet:

- ★ liikmesriigid, kes eristavad kooskõlas uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikliga 24 pagulasi ja täiendava kaitse saajaid ning väljastavad kummalgi kategooriale erineva kehtivusajaga elamislubasid (nt AT, BE, CY, CZ, DE, EE, FR, HR, LT, LV, SI, SK);
- ★ liikmesriigid, kes ei erista pagulasi ja täiendava kaitse saajaid ja kes väljastavad mõlemale kategooriale sama pika kehtivusajaga elamislubasid (EL, ES, FI, IE, IT, LU, MT, NL, SE, UK).

Üldiselt on liikmesriikides, kes teevad vahet pagulaste ja täiendava kaitse saajate vahel, **pagulastele** välja antud **elamisloa pikema kehtivusajaga** kui **täiendava kaitse saajatele** välja antud elamisloa, nagu lubatakse uuesti sõnastatud direktiiviga.

Kuid isegi samas elamislubade kategoorias (st ühelt poolt pagulastele välja antavad elamisloa ja teiselt poolt täiendava kaitse saajatele välja antavad elamisloa) esinevad nende elamislubade kehtivusajal liikmesriikide vahel suured erinevused. Näiteks kui **Austrias**, **Belgias**,³⁸ **Tšehhi Vabariigis**, **Sloveenias** ja **Slovaki Vabariigis**³⁹ antakse pagulastele piiramatult kehtivusajaga elamisloa, annavad teised liikmesriigid pagulastele esialgu (uuendatava) elamisloa, mille kehtivusaeg varieerub kolmest aastast (CY, EE, DE) viie (HR, LT, LV) ja kümne aastani (FR). Võrreldes pagulastega on **täiendava kaitse saajate** (uuendatava) elamisloa kehtivusaeg lühem, ulatudes enamasti ühest aastast (AT, BE, CY, CZ, EE, FR, LV, SI, SK) kahe (DE, LT) või kolme aastani (HR).

Ka liikmesriikides, kus ei tehta vahet pagulaste ja täiendava kaitse saajate vahel, esinevad suured erinevused kummalgi kategooriale väljastatud elamislubade kehtivusajal, mis varieerub ühest aastast (SE), kolme (EL, IE, MT), nelja (FI) või viie aastani (IT, NL, UK). **Hispaania** väljastab mõlemale kategooriale alalisi elamislubasid. Praegust rände- ja pagulaskriisi arvestades on **Rootsi** ajutiselt lühendanud elamisloa kehtivusaega tavaliselt väljastatavalt alaliselt elamisloalt kolmeaastase elamisloani pagulasseisundi puhul ja üheaastase

elamisloani täiendava kaitse seisundi puhul.⁴⁰ Ümberasustatud pagulased seevastu saavad Rootsis endiselt alalise elamisloa.

Lisaks uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis sätestatud rahvusvahelise kaitse ühtlustatud ELi seisunditele (pagulane ja täiendav kaitse) võivad peaaegu pooled liikmesriikidest (AT, BG, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, IT, MT, NL, SE, SK, UK) anda varjupaigamenetluse raames ka riiklikku **humanitaarkaitset**.⁴¹ Näiteks võidakse **Austrias** selline seisund anda nt perekonnas elamise õiguse alusel (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 8) või individuaalse kaitse vajaduse korral näiteks vägivalda või inimkaubanduse ohvritele. Humanitaarsetel kaalutlustel antava elamisloa kehtivusaeg on enamikus asjaomastes liikmesriikides lühem (DE, EL, FI, HR, IT) või sarnane (AT, SE) täiendava kaitse korral antava elamisloa kehtivusajaga. Minimaalne kehtivusaeg ulatub enamasti ühest aastast (AT, DE, ES, FI, HR, MT, SE) kahe aastani (EL, IT).

Ühendkuningriigis väljastatakse isikutele, kellele on antud humanitaarkaitse, 5-aastane elamisloa (sarnane pagulaste puhul) ja **Slovaki Vabariigis** alaline elamisloa piiramatuks ajaks (samuti sarnane pagulaste puhul).

Kui esimene elamisloa on välja antud, saab seda kas uuendada või kõik liikmesriigid lubavad kaitse saajatel ka taotleda a) alalist elamisloa ja/või b) kodakondsust. Kohaldatakse mitmesuguseid tingimusi, muu hulgas nõutav minimaalne riigis elamise aeg, mis on kokku võetud lisa tabelis A2.2. ELi tasandil on pikaajaliste elanike direktiivis sätestatud ka, et liikmesriigid peavad andma kaitse saajatele, kes on elanud nende liikmesriigis katkematult viis aastat, pikaajalise elaniku seisundi.

3.2.1.2 Elamisloa väljaandmise menetluse kestus

Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi hindamist käsitleva uuringu esialgsete tulemuste kohaselt varieerub keskmine aeg kaitsestaatusandmisest elamisloa saamiseni liikmesriigiti oluliselt, ulatudes umbes nädalast mõne kuuni.

3.2.2 TÖÖLOAD

Lisaks elamisloale nõuavad mõned liikmesriigid (AT, BE, EL⁴², ES, MT, SE⁴³) **rahvusvahelise või humanitaarkaitse saajatelt** ka tööloa omamist.

³⁸ Belgia valitsus otsustas 2015. aasta detsembris piirata tunnustatud pagulastele välja antud elamislubade kehtivusaega viie aastani (viie aasta möödumisel muutub see piiramatult kehtivusajaga elamisloaks). Uus seadus jõustub arvatavasti 2016. aasta jooksul.

³⁹ Kui varjupaika antakse perekonna taasühinemise põhjusel, väljastatakse elamisloa kolmeks aastaks.

⁴⁰ Lisateavet vt Rootsi riiklikust aruandest.

⁴¹ Vt ka ERV 2010. aasta detsembris avaldatud uuringut „The different national practices concerning granting of non-EU harmonised protection statuses“ („Riikide erinevad tavad seoses ELi mittekuuluvate riikide kodanikele antavate ühtlustatud kaitse seisunditega“).

⁴² Kuni 3. aprillini, mil võeti vastu uus varjupaiga- ja rändeseadus, millega kaotatakse tööloa nõue.

⁴³ Ainult ajutise elamisloa korral.

Kui mõnes liikmesriigis (ES, SE) kohaldatakse tööloa nõuet võrdsest nii pagulastele, täiendava kaitse kui ka humanitaarkaitse saajatele, nõuavad teised tööluba ainult teatava kategooria kaitse saajalt:

- ★ **Belgia** nõuab täiendava kaitse saajatelt tööloa olemasolu, kuid see kohustus ei kehti pagulaste suhtes;⁴⁴
- ★ **Austria**⁴⁵ nõuab tööloa olemasolu ainult humanitaarkaitse saajatelt.

Tähtis on aga, et **Hispaanias** ja **Rootsis** taotlevad kaitse saajad elamis- ja tööluba ning need väljastatakse ühel ja samal ajal (**ühe menetlusena**), **vältides** sellega **halduslikke viivitusi** tööturule pääsemisel. Seevastu **Maltas** peab kaitse saaja taotlema lisaks elamisloale (eraldi menetluses) ka tööluba. Pagulaste eest võivad seda teha tööandjad, kuid täiendava kaitse saajad ja humanitaarkaitse saajad peavad esitama taotluse ise.

3.2.2.1 Tööloa saamise tingimused

Tööloa saamiseks võidakse nõuda vastamist täiendavatele haldustingimustele.

Enne 3. aprilli 2016 pidid rahvusvahelise kaitse saajad **Kreekas** esitama tööloa saamiseks

- ★ oma elamisloa kinnitatud koopia;
- ★ varjupaiga andmise positiivse otsuse kinnitatud koopia;
- ★ tööandja väljastatud tunnistuse töölevõtmise kohta, milles kinnitatakse, et tööandja võtab kaitse saaja tööle;
- ★ riikliku haigla väljastatud dokumendi, kinnitamaks, et kaitse saaja ei põe ühtki haigust.

Peale selle pidid *humanitaarkaitse* saajad paluma tööhõive organisatsioonil teha ka tööturu-uuringu, tagamaks, et Kreeka või muud ELi kodanikud ei soovi kaitse saajale huvi pakkuvat töökohta endale. Kreeka aruan-des märgiti seejärel, et „enamasti ja eelkõige praegu Kreekas valitseva olukorra tõttu, kus töötuse määrad/tasemed on iseäranis kõrged, lükatakse nende tööloa taotlus tagasi“.

Kreekas võeti aga 3. aprillil 2016 vastu uus seadus,⁴⁶ millega need nõuded kaotatakse ja antakse pagulastele

ning varjupaigataotlejatele kohe juurdepääs tööturule Kreeka kodanikega sarnastel tingimustel.

Riiklike õigusaktide kohaselt võidakse **Maltas** kohaldata täiendava kaitse saajate suhtes **tööturusteste**, kuigi üldiselt ametiasutused selliseid teste tegelikkuses ei kasuta. Sõltuvalt elamisloa tüübist võidakse ka **Austrias** kasutada *humanitaarkaitse* saajate puhul tööturustesti.

3.3 MUUD PRAKTILISED TAKISTUSED JUURDEPÄÄSUL TÖÖTURULE

Lisaks haldustakistustele viitasid mõned liikmesriigid ka mitmesugustele praktilistele takistustele, millega kaitse saajad tööturule pääsemisel kokku puutuvad. Samal ajal kui mõned takistused on üldised kõigi kolmandate riikide kodanike puhul (nt keeleoskuse puudumine, madal haridustase, diskrimineerimine / võõravaenulik suhtumine jne), puudutavad teised konkreetselt kaitse saajaid, sest need on seotud nende varasemate kogemustega põgenemisel ja kaitse kaotamisega nende oma riigis. Näiteks kannatavad kaitse saajad sageli kehalise kurnatuse ja/või trauma all (ränne sunnitud iseloomu tõttu), neil on nõrgad sidemed vastuvõtva ühiskonnaga, puuduvad nõuetekohased dokumendid jne. Nii on kaitse saajad teiste sisserändajatega võrreldes eriti haavatav rühm, mis kohtab rohkem ja suuremaid tõkkeid kui teised sisserändajad. Sellised tõkked kujutavad endast olulisi praktilisi takistusi juurdepääsul tööturule ja võivad selgitada ka madalamat tööhõive määra.⁴⁷

Järgmisena loetletakse liikmesriikide esile toodud ja/või kirjanduses nimetatud⁴⁸ kõige olulisemad takistused, millel võib olla märkimisväärne negatiivne mõju kaitse saajate integreerumissuutlikkusele:

- ★ kohaliku keele oskuse puudumine / erinevad kultuurid;
- ★ diskrimineerimine ja vaenulik suhtumine kaitse saajatesse;
- ★ pikaleveninud tegevusetus varjupaigamenetluste ajal ja/või vastuvõtukeskustes;

⁴⁷ Euroopa Parlament (2016), Labour Market Integration of Refugees: Strategies and Good Practices („Pagulaste integratsioon tööturule: strateegiad ja head tavad“); OECD (2016), Making Integration Work („Tulemuslik integratsioon“); IMF (2016), the Refugee Surge in Europe: Economic Challenges („Pagulasvoog Euroopas: majanduslikud proovikivid“); UNHCR (2013), a New Beginning: Refugee Integration in Europe, („Uus algus: pagulaste integratsioon Euroopas“) september 2013; UNHCR (2013), Refugee integration and the use of Indicators: evidence from Central Europe; („Pagulaste integratsioon ja näitajate kasutamine: tõendid Kesk-Euroopast“); Euroopa Nõukogu (2014), parlamentaarse assamblee dokument. 13462; Euroopa küsimustikud sisserändajate integratsiooni kohta (2014), Euroopa Komisjoni rände ja siseasjade peadirektoraat; Euroopa Parlament (2013), Comparative Study on the Best Practices for the integration of resettled refugees in the EU Member States („Võrdlev uuring ELi liikmesriikidesse ümberasustatud pagulaste integratsiooni parimate tavade kohta“).

⁴⁸ UNHCR (2013), A New Beginning: Refugee Integration in Europe („Uus algus: pagulaste integratsioon Euroopas“).

⁴⁴ Tuleb märkida, et BE ei kohalda humanitaarkaitse vormi. 2015.aasta septembris kaotati Sloveenias sarnane kohustus täiendava kaitse saajate suhtes, kui jõustus uus tööhõive, füüsilisest isikust ettevõtjana töötamise ja välismaalaste töö seadus.

⁴⁵ Sõltuvalt väljastatud elamisloast võivad mõned humanitaarkaitse saajad vajada tööluba, nimelt need, kellel on „elamisloa“, ja need, kellel on „individuaalse kaitse eesmärgil antud elamisloa“. „Plus-elamisloa“ omanikel ei ole tööluba vaja.

⁴⁶ Seadus 4375/2016.

- ★ psühholoogiline kurnatus (rände sunnitud iseloomu ja sellega seotud sagedaste traumaatiliste kogemuste tõttu);
- ★ nõrk side või ühendus vastuvõtva riigiga;
- ★ kvalifikatsiooni, kogemuste ja oskuste taset tõendavate dokumentide puudumine);
- ★ sotsiaalvõrgustiku puudumine;
- ★ eluasemega seotud ebastabiilsus;
- ★ kehv tervis;
- ★ jne.

Sellised praktilised takistused rõhutavad, kui tähtis on pakkuda **töölaseid toetusmeetmeid**, mida käsitletakse põhjalikumalt jaotistes 4 ja 5.

4 Rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise poliitika korraldus ja sisu

Arvestades rahvusvahelise kaitse saajate kogetud praktilisi takistusi (nagu märgitakse alajaotises 3.3), nõutakse uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artiklis 26, et liikmesriigid ei annaks kaitse saajatele mitte ainult juurdepääsu tööturule (artikli 26 lõige 1), vaid **hõlbustaksid sellist juurdepääsu, pakkudes töölaseid toetusmeetmeid** kodanikega samaväärsetel tingimustel (artikli 26 lõige 2). Artikli 26 lõikes 2 nimetatakse näiteks tööga seotud koolitusvõimalusi täiskasvanutele, kutsekoolitust, praktilist töökogemust ja juurdepääsu tööhõiveameti nõustamisteenustele. Peale selle nõutakse artikliga 34, et liikmesriigid tagaksid juurdepääsu integratsiooniprogrammidele, mida nad peavad asjakohasteks, et arvestada kaitse saajate erivajadustega. Peale nimetatud näidete ja liikmesriikidele pandud kohustuse selliseid meetmeid pakkuda, on liikmesriikidele jäetud ikkagi märkimisväärne kaalutusõigus seoses rahvusvahelise kaitse saajatele mõeldud tööturule integreerimise poliitika korralduse ja sisuga. Seetõttu erinevad nende meetodid selles valdkonnas märkimisväärselt, nagu nähtub alljärgnevatest jaotistest.

Järgmistes alajaotistes kirjeldatakse lühidalt liikmesriikide rahvusvahelise või humanitaarkaitse saajatele suunatud tööturuintegratsiooni üldist käsitlust, põhivahendeid ja -komponente. Tähelepanu juhitakse ka Euroopa rändekriisi tõttu tehtud hiljutistele muudatustele ja uutele poliitikaalgatustele.

4.1.1 KAITSE SAAJATELE SUUNATUD TÖÖTURULE INTEGREERIMISE POLIITIKA ÜLDINE KÄSITLUS

Poliitilisel tasandil on seni tavaliselt keskendunud peamiselt sisserändajate integratsioonile üldiselt, mitte konkreetselt *rahvusvahelise / humanitaarkaitse saajate* integratsioonile. See kehtib nii ELi kui ka riigi tasandi poliitika kohta. Seega mõjutavad kaitse saajatele suunatud tööturule integreerimise poliitikat suuresti üldised poliitikaalgatused või õigusaktid, milles määratakse kindlaks sisserändajate integratsiooni poliitika strateegilised suunad ja prioriteedid. Mõned liikmesriigid (AT, BG, DE, FI, HR, NL, SK, UK) rõhutasid eelkõige nende strateegiate raames tööhõivele omistatud tähtsust.

Selles sisserändajate integratsiooni poliitika laiemas raamistikus on liikmesriigid vastu võtnud mitmesuguseid **rahvusvahelise kaitse saajate integratsiooniga** tegelemise **meetodeid**. Sellega seoses saab eristada järgmist:

Selles sisserändajate integratsiooni poliitika laiemas raamistikus on liikmesriigid vastu võtnud mitmesuguseid **rahvusvahelise kaitse saajate integratsiooniga** tegelemise **meetodeid**. Sellega seoses saab eristada järgmist:

- ★ liikmesriigid, kes järgivad **ühtlustavat meetodit**, tagades integratsiooni eelkõige juurdepääsu andmisega õigustele/teenustele samal viisil kui kogu elanikkonnale (BE, BG, CY, EE, EL, FI, HR, IE, LU, LV, MT, SK, UK);
- ★ liikmesriigid, kes kohaldavad **hübriidmeetodit** ja pakuvad üldmeetodeid, kombineerides neid rahvusvahelise kaitse saajatele mõeldud toetusmeetmetega (AT, DE, ES, FR, HU, NL, SE);
- ★ liikmesriigid, kes kohaldavad rahvusvahelise kaitse saajate vajaduste suhtes eelkõige **kohandatud integratsioonimeetmeid** (CZ, IT, LT, SI).

Nendes liikmesriikides, kus järgitakse **ühtlustavat meetodit**, on peatähelepanu integratsiooni tagamisel, andes juurdepääsu õigustele (nt juurdepääs tööturule) ja teenustele **samal viisil, nagu need on kättesaadavad kogu elanikkonnale / kolmandate riikide kodanikele**. See võib hõlmata ka juurdepääsu põhiprogrammidele, nagu avalike tööturuasutuste programmid. **Eestis, Küproses, Luksemburgis, Lätis, Soomes ja Ühendkuningriigis** pakub avalik tööturuasutus töö leidmisel abi ja tuge *kõigile* töötajatele, sealhulgas pagulastele ja täiendava kaitse saajatele, ning teavitab neid kõigi sobivate koolituste kättesaadavusest. **Belgias** on tööturule integreerimise poliitika olnud tavaliselt seotud palgatoetuste või sotsiaalkindlustusmaksete vähendamisega nende tööandjate puhul, kes on võtnud tööle konkreetse profiiliga inimesi, nagu väheste kutseoskustega noored, pikaajalised töötud ja eakad töötajad; sisserändajad kuuluvad nende laiemate kategooriate alla. Peale selle on rahvusvahelise kaitse saajad üldjuhul kohustatud osalema samades sisseelamisprogrammides nagu teisedki äsja saabunud kolmandate riikide kodanikud. Eri piirkondades on see poliitika siiski erinev. Lisaks pakuvad Flandria, Brüsseli ja Valloonia avalikud tööturuasutused töötute abistamiseks üldteenuseid, nagu koolitused, isiklik abi ja töötajate kokkuviiimine tööandjatega. Varjupaigataotlejate hiljutise suure sissevoolu tõttu rakendavad nt organisatsioonid, valitsusvälised organisatsioonid ja avalikud tööturuasutused üha enam kaitse saajatele suunatud algatusi. Nende seas on rohkem kohandatud kutseõppe ja haridusprogrammid pagulastele, mida pakub Brüsseli avalik tööturuasutus, kaitse saajatele mõeldud tööhõivepäevade korraldamine ja kohaliku tasandi rakkerühmade moodustamine. Ka **Slovaki Vabariigis** keskendub integratsioonipoliitika tavaliselt kolmandate riikide kodanikele üldiselt.

2016. aasta jooksul töötatakse aga välja riiklik integratsiooni eriprogramm rahvusvahelise kaitse saajatele.⁴⁹ Ka **Iirimaa ja Ühendkuningriik** järgivad integratsiooni valdkonnas üldist teenuste osutamise poliitikat. Kuigi on olemas mõned suunatud algatused, on nende eesmärk pagulaste alamrühma, eriti ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti programmi kohaselt ümber asustatud põgenike lühiajaliste erivajaduste rahuldamine.

Liikmesriikides, kes järgivad **hübridmeetodit**, on integratsiooniprogrammid keskendunud tavaliselt **sisserändajatele üldiselt**, kuid need **pakuvad mõningaid kohandatud toetusmeetmeid ka** rahvusvahelise kaitse **saajatele**. Kuigi 2010. aasta riiklikus integratsiooni tegevuskavas kirjeldatud meetmeid, sealhulgas tööturuga käsitlevad meetmeid kohaldatakse **Austrias** üldiselt rändetaustaga isikute suhtes, rakendatakse seal konkreetselt rahvusvahelise kaitse saajatele suunatud integratsiooni paketti ja 50-punktilist kava varjupaiga saanute ja täiendava kaitse saanute integreerimiseks (mõlemad vastu võetud / esitatud 2015. aastal). **Madalmaades** saavad rahvusvahelise kaitse saajad võrreldes muude kolmandate riikide kodanikega kasutada soodsamaid meetmeid, mis puudutavad näiteks keelekursuste ja kodanikuintegratsiooni kursuste rahastamist (mille kulud katab kursuste eduka lõpetamise korral riik), kvalifikatsioonide tunnustamist⁵⁰ ja eluaset. Seevastu on haridusele juurdepääsu ja tagatud sissetuleku meetmed üldised ja kehtivad sama moodi nii kolmandate riikide kodanike kui kaitse saajate suhtes. Kuigi **Rootsis** on tööturu meetmed olnud sageli üldised ja isikule antud sisserändaja seisundil on olnud seoses tööturule integreerimise meetmetega väiksem tähtsus, nähakse 2010. aastal kehtestatud vastuvõtuseadusega spetsiaalselt ette rahvusvahelise kaitse saajate vajadustega arvestamine.

Mis puutub kolmandasse rühma, koosneb see liikmesriikidest, kus enamik integratsioonimeetmeid on töötatud välja **eelkõige pagulasi ja täiendava kaitse saajaid silmas pidades**. Näiteks selgitab **Itaalia** oma riiklikus aruandes, et ta on välja töötanud spetsiaalselt kaitse saajatele suunatud poliitika, sest „neid peetakse haavatavateks isikuteks, kellel on erivajadused ja kelle jaoks on seetõttu vaja asjakohaseid meetmeid“. Itaalias algab kaitse saajate sotsiaalne integreerimine vastuvõtuprotsessi teises etapis, kui varjupaigataotlejad/pagulased sisenevad SPRAR-võrgustikku.

Süsteem koosneb piirkondlikest projektidest, mida viivad ellu omavalitsused, konsortsiumid, kohalikud asu-

⁴⁹ Seda programmi valmistatakse ette Slovakkia valitsuse 21. oktoobri 2015. aasta määruse nr 568/2015 alusel, mis käsitleb teavet VVODE toetustegevuse kohta seoses humanitaar- ja integratsioonitoetuste pakumise pagulastele, mille esitasid petitsiooni „Inimlikkuse nõue“ algatajad. Rohkem teavet saab riiklikust aruandest.

⁵⁰ See tunnustamine on integratsioonikursustel osalevatele kaitse saajatele tasuta.

tused ja mille eesmärk on juhatada kaitse saajaid samm-sammult autonoomsuse ja sotsiaalse/kutsealase integratsiooni suunas. Meetmeid rakendatakse, järgides integreeritud ja personaalset meetodit, mis on kohandatud üksikisiku omaduste ja tausta järgi. Alates 2015. aastast viib Itaalia ellu ka riiklikku katseprojekti (INSIDE), mille eesmärk on kindlustada töökohad rahvusvahelise kaitse saajatele. Projekt pakub 672 „sotsiaalse ja kutsealase integratsiooni individuaalset sihtkapitali“ ning peaks eelduste kohaselt andma umbes 20 000 praktikakohta. **Sloveenias, Tšehhi Vabariigis ja Ungaris** on integratsioonimeetmed suunatud ka rahvusvahelise kaitse saajatele, pakkudes neile mitmesugust laadi kohandatud tuge ja teenuseid.

Euroopa rändekriis, mida iseloomustab varjupaika taotlevate sisserändajate üha suurenev hulk, on ajendanud mõnes liikmesriigis tegema poliitilisi muudatusi. Need muudatused näivad viitavat **suundumusele töötada üha enam välja rohkem kohandatud meetmeid**, millega hoolitsetakse rahvusvahelise kaitse saajate erivajaduste eest. Näiteks andis varjupaigataotlejate suur sissevool ja sellest tulenev vajadus võtta nende integreerimiseks, kui nad on saanud kaitse seisundi, kiireid meetmeid **Austrias** tõi ke rahvusvahelise kaitse saajaid käsitleva integratsioonipaketi ja 50-punktilise tegevuskava vastuvõtmiseks 2015. aastal. Ka **Saksamaal** võeti pagulaste integratsiooni valdkonnas kasutusele erimeetmed. Alates 1. juulist 2015 rakendab Saksamaa Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) raamistikus meedet „Varjupaigataotlejate ja pagulaste integratsioon“.⁵¹ Selle meetme eesmärk on toetada neid rühmi tööle või praktikale asumisel ja koolidiplomite saamisel mitmesuguste meetmete kaudu, sealhulgas nõustamine, juhendamine ja töö leidmine. Nii **Eestis** kui ka **Lätis** moodustasid kaitse saajate integratsiooni uurimiseks kõrgetasemelised institutsioonilised töörühmad. **Lätis** anti töörühmale ülesanne töötada välja sobiv varjupaigataotlejate vastuvõtu ning pagulaste ja täiendava kaitse saajate integratsiooni süsteem. **Madalmaades** loodi ka varjupaigataotlejate erakordsete voogude tõttu migratsiooniteemaline ministrite komitee, mille eesmärk on töötada välja migratsiooni ja varjupaiga valdkonna koordineeritud käsitus, ning eelkõige rahvusvahelise kaitse saajate tööturul osalemise edendamiseks loodi temaatilised rakke-/töörühmad. 2016. aasta alguses avaldas **Tšehhi Vabariik** oma pagulaste ja täiendava kaitse saajate riikliku integratsiooniprogrammi uue kontseptsiooni.

Uus kontseptsioon on jätk juba olemasolevale programmile ja see vastab programmis osalevate kaitse saajate arvu oodatavale suurenemisele. Uue kontseptsiooni kohaselt pannakse rohkem rõhku keelekursustele ja kaitse saajatele eluaseme kindlustamise viisidele, sealhulgas nn varjupaiga integratsioonikeskused (vt ka

⁵¹ (Integration von Asylbewerberinnen, Asylbewerber und Flüchtlingen – IvAF).

alajaotis 5.7). Peale selle lõi Tšehhi Vabariik ümberasustamise ja ümberpaigutamise tegeleva töörühma, kes arutab korrapäraselt ka uut riiklikku integratsiooniprogrammi. Aruande kirjutamise ajal oli **Slovaki Vabariik** algatanud protsessi rahvusvahelise kaitse saajatele suunatud riikliku integratsiooniprogrammi väljatöötamiseks.

Näide 3. Austria: rände-/pagulaskriisi järel arutuseks olnud integratsioonipoliitika

Varjupaigataotlejate suurte voogude taustal algatati Austrias 2015. aastal arutelu, milline peaks olema integratsioonipoliitika edaspidine suund ja rõhuasetus.

Varjupaiga saanud isikute ja täiendava kaitse saajate integratsiooni käsitlev eksperdiuuring, mille koostas integratsiooni eksperdinõukogu rakkerühm, kinnitas vajadust teha vahet üldiselt kolmandate riikide kodanike ja rahvusvahelise kaitse saajate vahel, rõhutades **spetsiifilisi probleeme**, mida viimased kohtavad **edukal integreerumisel** vastuvõtvatesse ühiskondadesse. Arutelu järel võeti vastu integratsioonipakett ja 50-punktiline kava varjupaiga saanud isikute ja täiendava kaitse saajate integratsiooniks Austrias, mõlemad on **suunatud konkreetselt rahvusvahelise kaitse saajatele**.

4.1.2 TÖÖTURULE INTEGREERIMISE POLIITIKA PEAMISED VAHENDID

Mõned liikmesriigid kasutavad mitmesuguseid vahendeid, et aidata struktureerida integratsioonialast toetust. Kohaldatakse järgmisi põhivahendeid või nende kombinatsiooni:

- ★ **integratsiooniprogrammid** (BE, CZ, DE, EE, LT, LV, NL, SE), mis on CZs ja SEs kohandatud spetsiaalselt rahvusvahelise kaitse saajate vajadustele;
- ★ **integratsioonilepingud** (DE, FR, HU, LU, NL), mis on HUs kohandatud spetsiaalselt rahvusvahelise kaitse saajate vajadustele;
- ★ **personaalsete integratsioonikavade** väljatöötamine (BE, CZ, ES, FI, IT, SE), mis on BEs, ITs, SEs kohandatud spetsiaalselt rahvusvahelise kaitse saajate vajadustele;

Integratsiooniprogrammid on levinud vahend, mida kasutatakse mitmes liikmesriigis (BE, CZ, DE, EE, LT, LV, NL, SE). Need koosnevad integratsioonialaste meetmete või tegevuste kogumist, mille eesmärk on edendada nende sihtrühma integreerumist vastuvõtvasse ühiskonda.

Kuigi osalemise laadis (kohustuslik/vabatahtlik), kaitse saajate järgi kohandatus ulatuses, samuti nende sisus ja põhjalikkuse tasemes esineb liikmesriigiti erinevusi, on neil enamasti teatavad ühised komponendid nagu keeleõpe, kodaniku- ja kultuurilise kohanemise ning tööturule pääsemist ettevalmistavad meetmed. Näiteks kohaldatakse **Madalmaades** kodanikuintegratsiooni programmi nii rahvusvahelise kaitse saajate kui ka kolmandate riikide kodanike suhtes. Kaitse saajad peaksid läbima selle programmi kolme aasta jooksul pärast seisundi saamisest. Põhimõtteliselt peavad kaitse saajad

rahastama osalemist oma vahenditega, kuid nad saavad võtta kuni 10 000 euro suuruse laenu, mis võidakse eduka lõpetamise korral kustutada. Madalmaade kodanikuintegratsiooni programm sisaldab keele- ja kohanemiskursusi, sealhulgas keskendumist tööturu vajadustele. **Tšehhi Vabariigis** on riiklik integratsiooniprogramm kohandatud kaitse saajate jaoks, kes saavad selles osaleda tasuta ühe aasta jooksul pärast rahvusvahelise kaitse saamist. Programm pakub keelekursusi, eluasemetoetust, tuge tööturule sisenemisel, sealhulgas sotsiaal- ja õigusnõustamist, keelekursusi, kvalifikatsioonide tunnustamist, eriabi haavatavatele kaitse saajatele jne.

Integratsioonilepingutes sätestatakse uussisserändaja integratsioonialased kohustused ja antakse juurdepääs teatavatele integratsiooniprotsessi toetavatele teenustele. Mõiste „leping“ rõhutab, et sisserändajatel / kaitse saajatel ei ole mitte ainult õigused, vaid ka kohustused. **Prantsusmaal** oli alates 2007. aastast kasutusel kohustuslik vastuvõtu- ja integratsioonileping (*contrat d'accueil et d'intégration* (CAI)). 2016. aastal asendati see pärast uue seaduse jõustumist 2016. aasta märtsis lepinguga *Contrat d'intégration républicaine*. Lepingu allkirjastamisega võtab asjaomane isik kohustuse osaleda lepingus ette nähtud tegevustes, nimelt kodanikukoolitusel, Prantsusmaal elamist ja töötamist käsitleval teabeseminaril ja keelekursustel. Samuti annab leping juurdepääsu sotsiaaltoetusele. Kuigi seda vahendit kohaldatakse kõigi kolmandate riikide kodanike suhtes, on Prantsusmaa pakutavat tuge kohandanud, et pakkuda pagulastele ja täiendava kaitse saajatele suunatud abi seoses juurdepääsuga tööturule ja majutusele. **Saksamaal** rakendab sarnast strateegiat eelkõige tööturule integreerimise valdkonnas. Tööhõivekeskus ja kolmanda riigi kodanik / kaitse saaja võivad sõlmida „tööturule integratsiooni kokkuleppe“, milles sätestatakse jõupingutused, mida asjaomane isik peab töö saamise huvides tegema. See võib hõlmata näiteks integratsioonikursusel käimise kohustust. Kui sellist kokkulepet ei sõlmita, võidakse integratsiooniprotsessis koostöö tegemise kohustus panna ka haldusaktiga. Näiteks selleks, et kvalifitseeruda põhilistele sissetulekutoetustele võidakse kolmandate riikide kodanikelt nõuda integratsioonikursustel käimist.

Selle nõude täitmata jätmise tagajärjeks võib olla toetuste vähendamine. **Ungaris** võivad kaitse saajad allkirjastada lepingu immigratsiooni- ja kodakondsusameetiga. Lepingut käsitatakse vastastikuse partnerlusena, mis hõlmab nii õigusi kui ka kohustusi. Kui leping on sõlmitud, on kaitse saajal õigus saada finantstoetust (millega võib muu hulgas rahastada ka tööalaseid toetusmeetmeid). Konsulteerides sotsiaaltöötajatega, koostatakse „menetluskava“, milles määratakse kindlaks sammud tööle asumiseni. Lõpuks võib pidada lepingu vormiks ka **Madalmaades** kasutatavat „osalemiskinnitust“. Kodanikuintegratsiooni kursuse lõpus peavad sisserändajad tegema eksami ja eksami ühe osana peaksid nad kirjutama alla „osalemiskinnitusele“, milles nad kinnitavad, et aktsepteerivad riigi väärtusi,

ja kohustuvad osalema aktiivselt Madalmaade ühiskonnas.

Individuaalsed integratsioonikavad on vahend integratsioonialaste sekkumismeetmete rakendamise struktureerimiseks indiviidi tasandil, et tagada nende võimalikult suur kohandatus asjaomase isiku erivajadustele ja konkreetsele olukorrale. **Tšehhi Vabariigi** kirjeldab individuaalne integratsioonikava asjaomase kaitse saaja integratsioonialaseid eesmärke, sealhulgas tegevused nende eesmärkide täitmiseks. Kava ajakohastatakse korrapäraselt. **Rootsi** esindab veel üht edasijõudnud näidet rahvusvahelise kaitse saajate järgi kohandatud individuaalsete integratsioonikavade pakumisest, nagu kirjeldatakse allolevas näites.

Näide 4. Rootsi: isiklik „sisseelamiskava“

Rootsis korraldatakse avaliku tööturuasutuse (Arbetsförmedlingen) ja kaitse saaja vahel tutvustav vestlus, mille käigus selgitatakse välja isiku oskused ja pädevus, kutsealane ja haridustaust, isiklikud eelistused ja integratsioonitegevustes osalemise suutlikkus. Vestluse alusel koostatakse sisseelamiskava, milles määratakse kindlaks, milline on selle isiku jaoks parim viis tööturule integreerimiseks, ning see võib hõlmata nõustamist küsimuses, kas inimene peaks minema tööle või asuma õppima.

4.1.3 TÖÖTURULE INTEGREERIMISE POLIITIKA PEAMISED KOMPONENDID

Olenemata kasutatud meetodist ja vahenditest hõlmavad **kõigi liikmesriikide tööturule integreerimise poliitika peamised komponendid** enamasti järgmisi põhielemente:

- ★ keeleõpe;
- ★ kohanemiskursused (annavad teavet riigi väärtuste, institutsioonide ja sealse elulaadi kohta);
- ★ juurdepääs riiklikele tööhõiveteenustele (nt registreerimine, teabe andmine vabade töökohtade kohta, võimalus osaleda kutsekoolitustel).

Mõned liikmesriigid nimetasid oma kaitse saajatele suunatud tööturule integreerimise poliitika oluliste elementidena järgmisi meetmeid:

- ★ abistamine kutsekvalifikatsioonidele tunnustuse taotlemisel (nt AT, ES, NL, SK, SE, UK);
- ★ tööalane nõustamine (nt AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, MT, NL, SK, SE, UK);
- ★ majutusala nõustamine (nt BE, AT, CZ, EE, ES, FI, FR, IE, IT, LU, LT, MT, NL, SK, SI, SE, UK);
- ★ sissetulekutoetuse meetmed (nt EE, ES, FI, IE, LU, LT, MT, NL, SI, SE, UK);

- ★ juurdepääs õpipoisiõppele/praktikakohtadele (AT,⁵² EE, ES, SE);
- ★ koolitus sotsiaalsete ja kutsealaste põhioskuste alal (nt EE, LT, LV, SE);
- ★ võimalike tööandjate otsimine (nt EE, ES, SE);
- ★ toetused/stipendiumid haridusele ja koolitusele juurdepääsu lihtsustamiseks (nt ES);
- ★ orientatsioonitööturul (nt NL).

Nagu märkis **Luksemburg**, võivad tööturule integreerimise poliitika osaks olla ka haridus ja kutseõpe. Valikut neist meetmetest vaadeldakse üksikasjalikumalt jaotises 5.

4.2 TÖÖALASTE TOETUSMEETMETE KORRALDUS

Liikmesriigid on võtnud oma rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise poliitika rakendamiseks vastu mitmesuguseid korralduslikke meetodeid. Käesolevas alajaotises kirjeldatakse neid meetodeid, sealhulgas: integratsioonipoliitika rakendamises osalevad valitsustasandid, peamised toetusmeetmete pakkumise eest vastutavad osalised ning kehtivad koordineerimiskorrad.

4.2.1 TÖÖTURULE INTEGREERIMISE MEETMETE RAKENDAMISE OSALEVAD TERRITORIAALSED TASANDID JA VALITSUSASUTUSED

Tööturule integreerimise poliitika rakendamise eest vastutajad:

- ★ riigi tasandi asutus(ed): BG, CY, HR, LU, MT, SI, SK;
- ★ riigi tasandi, piirkondlikud ja kohalikud asutused: AT, CZ, DE, ES, FI, FR, IE, IT, NL, SE, UK;
- ★ riigi tasandi ja kohalikud asutused: EE, LV, LT;
- ★ piirkondlikud ja kohalikud asutused: BE.

Seega vastutab kõigis liikmesriikides peale **Belgia** tööturule integreerimise poliitika eest kas täielikult või osaliselt riigi tasandi ametiasutus. Valdavas enamikus liikmesriikidest on see vastutus jagatud enam kui ühe valitsusasutuse või ameti vahel. Nt **Soomes** ja **Madalmaades** vastutavad hariduse ja koolituse, tööhõive, eluasemete jne eest eri valitsusasutused. Avalikud tööturuasutused mängivad paljudes liikmesriikides tööturule integreerimise poliitika elluviimisel peamist rolli – st **Austrias, Belgias, Bulgaarias, Eestis, Horvaatias, Iirimaal, Itaalias, Küproses, Luksemburgis, Lätis, Maltas, Rootsis, Saksamaal, Slovaki Vabariigis, Sloveenias** ja **Tšehhi Vabariigis**. Näiteks Rootsis vastutab avalik tööturuasutus kõigi integratsiooniseaduses sätestatud meetmete koordineerimise eest ja muu hulgas on tal ülesanne teha esmaseid vestlusi, abistada asjaomaseid isikuid eluaseme leidmisel kohalikus omavalitsuses (nende puhul, kes on abikõlbli-

⁵² Austrias toimub juurdepääs õpipoisiõppele ka koos juurdepääsuga kutseõppele.

kud sisseelamiskava jaoks), koostada sisseelamiskavasid, otsustada sisseelamistoetuste üle ning määrata koostöös läänide haldusnõukogude ja Rootsi migratsiooniametiga kindlaks piirkondadele eraldatavate siserändajate kvoodid.

Mis puutub integratsioonikohustuste jagamise viisi eri valitsustasandite vahel, kajastab see enamikus liikmesriikides pädevuse jaotust liikmesriikide eri territoriaalsete üksuste vahel. Näiteks **Hispaanias** kannab riik üldist vastutust rände ja varjupaiga eest, samal ajal kui piirkondlik tasand (autonoomsed piirkonnad – *Comunidades Autónomas*) ja omavalitsused osutavad tervishoiu-, haridus-, majutus- ja tööhõiveteenuseid, et toetada rahvusvahelise kaitse saajate sotsiaalset integratsiooni. **Eestis** töötatakse poliitika välja riigi tasandil, kuid kohalik omavalitsus vastutab selle rakendamise eest, kusjuures omavalitsused vastutavad täielikult sotsiaaltoetuse andmise korraldamise eest, st nad korraldavad sotsiaalteenuseid ning määravad ja maksavad toetusi. Toimetulekutoetusi makstakse aga riigieelarvest. Ka **Iirimaa** ja **Madalmaades** on siserände poliitika väljatöötamine riigiasutuste ülesanne, samal ajal kui rakendamine jääb asjaomaste piirkondlike/kohalike asutuste ja teenuseosutajate (Madalmaade puhul omavalitsuste) õlule.

Belgias on integratsioonipoliitika ja tööhõivepoliitika täielikult detsentraliseeritud ning neid koordineeritakse Flandrias ja Valloonias piirkondlikul tasandil, samal ajal kui pealinna Brüsseli piirkonnas vastutab hollandikeelse integratsiooni eest flaami kogukonna komitee (VGC) ja integratsioonipoliitika suunamise eest prantsuse keele kõnelejate seas vastutab prantsuse kogukonna komitee (COCOF).

4.2.2 KOLMANDATE ISIKUTE OSALEMINE TÖÖTURULE INTEGREERIMISE POLIITIKA ELLUVIIMISES

Kõik aruanded esitanud liikmesriigid märkisid, et tööturule integreerimise poliitika rakendamises osalevad ka kolmandad isikud. Nende hulka kuuluvad:

- ★ **tööturu osapooled**, nimelt tööandjate ühendused ja ametiühingud (neid tõstsid esile AT ja FI);
- ★ **ettevõtjad** (neid tõstis esile CY);
- ★ **kirikud** ja/või kirikutega seotud organisatsioonid (neid tõstsid esile AT, CZ);
- ★ **eraorganisatsioonid/eraettevõtted** (neid tõstsid esile IE, IT, SE);
- ★ **avaliku ja erasektori haridusasutused** (nt täiskasvanuhariduse keskused, keelte- ja tehnikakoolid) (neid tõstsid esile DE, IE, MT, SE, SI);
- ★ **rahvusvahelised organisatsioonid**, nagu Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Pagulaste Ülemvoliniku Amet (UNHCR) ja Rahvusvaheline Migratsioonorganisatsioon (IOM) (neid tõstsid esile CY, EE, EL, UK);

- ★ **valitsusvälised organisatsioonid (VVOd)** (neid tõstsid esile AT, BE, BG, CY, CZ, EE, EL, ES, FI, FR, IE, LT, LU, LV, NL, SE, SI, SK, UK);
- ★ **sihtasutused** (neid tõstis esile NL);
- ★ **Euroopa institutsioonid ja asutused** (nt Euroopa Komisjon, Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet (EASO)) (neid tõstis esile EL).

VVOd on kõige olulisemad kolmandad isikud liikmesriikide tööturule integreerimise poliitikas. Avaliku sektori asutused sõlmivad sageli nende organisatsioonidega lepinguid selliste integratsiooniteenuste osutamiseks nagu nõustamine ja abistamine eluasemete, tööturule integreerumise, kutseõppe, keelekursuste pakkumise ning meditsiinilise, psühholoogilise ja sotsiaaltasandi toetuse valdkonnas, mõnikord ametlike koostöölepingute või toetuslepingute alusel (nt AT, BG, CY, CZ, EE, EL, ES, IE, LU, NL, SI, SK, UK).

Mõnes liikmesriigis (nt AT, BE, CZ, EE, EL, ES, IE, NL, LV, SK) rahastatakse VVOde rahvusvahelise kaitse saajate integratsiooni edendamise alast tegevust ELi vahenditest, näiteks Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ja ESFi kaudu. Näiteks **Belgias** on VVOde ELi vahenditest rahastatav tegevus selles valdkonnas sageli projektipõhine, mis osutab sellele, et nende organisatsioonide ja piirkondlike omavalitsuste või föderaalvalitsuse vahel puudub struktuurne, pikaajaline koostöö.

Allpool esitatakse huvitav näide selle kohta, kuidas **Rootsi** eraettevõtjad osalevad tööturule integreerimise poliitika elluviimisel.

Näide 5. Rootsi: „100 club“

2015. aasta septembris asus Rootsi valitsus ellu viima algatust „100 club“, mis oli mõeldud ettevõtjatele, kes soovivad palgata kolmeks aastaks äsja saabunud siserändajate hulgast vähemalt sada töötajat. Avalik tööturuasutus teeb ettevõtjatega tihedat koostööd, et töötada välja üksikute ettevõtjate vajadustele kohandatud pakettid. Algatuse raames kasutatakse ära suurt hulka meetmeid, et parandada kandidaatide oskusi ja viia need vastavusse ettevõtjate soovituga.

4.2.3 KOORDINEERIMISKORD

Arvestades tööturule integreerimise poliitikas osalevate sidusrühmade suurt hulka, on **tõhus koordineerimine** poliitika edukas elluviimises oluline. Kasutusel olevate koordineerimiskordade alusel võib liikmesriigid jaotada kolme rühma:

- ★ liikmesriigid, kus koordineerimise eest vastutab **määratud riiklik valitsusasutus** (BG, CY, CZ, DE, ES, FR, HR, IE, IT, LT, LU, MT, SE, SK);
- ★ liikmesriigid, kus koordineerimine toimub **platvormi** kaudu, kuhu kuuluvad eri sidusrühmade grupid (AT, EE, HU, LV, NL);
- ★ liikmesriigid, kes on vastu võtnud rohkem **piirkondliku/kohaliku koordineerimismeetodi** (BE, FI, UK)

Esimeses rühmas võivad üldise koordineerimise eest vastutada eri valitsusasutused. Näiteks siseministerium **Küproses** ja **Tšehhi Vabariigis**; tööministerium **Kreekas**; migratsiooni ja integratsiooni amet (Office Français de l'Immigration et de l'Intégration (OFII)) **Prantsusmaal**; föderaalne tööhõiveamet **Saksamaal**; rändealase integratsiooni edendamise amet (the Office for the Promotion of Migrant Integration) **Iirimaa**; töö- ja sotsiaalpoliitika ministerium **Itaalias** ja pagulaste vastuvõtu keskus **Leedus**. Täpsemaid üksikasju koordineerimiskordade kohta esitatakse allolevates näidetes.

Horvaatias toob alaline komitee, kes tegeleb kolmandate riikide kodanike integratsiooniga Horvaatia ühiskonda, kokku eri valitsusasutused, kellel on kohustused integratsioonipoliitika valdkonnas. **Hispaania** on loonud Ariadna võrgustiku, mis hõlmab tööministeriumi üldisel koordineerimisel peamisi rahvusvahelise kaitse saajaid toetavaid VVOsid ja pagulaste vastuvõtukeskusi. **Rootsi** on loonud „koostöödelegatsiooni“, kus avalik tööturuasutus, Rootsi rändeamet ja läänide haldusnõukogud arutavad integratsiooniga seotud, tihedat koostööd eeldavaid küsimusi. **Iirimaa** täidab riigi tasandil sisserändajate integreerimise poliitika väljatöötamisel ning teiste valitsusasutuste, ametite ja teenistuste tegevuse koordineerimisel vahendajarolli rändealase integratsiooni edendamise amet (OPMI).

Üldiselt on integratsiooniteenuste tegelik osutamine põhiliste valitsusasutuste kohustus. Teatud juhtudel delegerib OPMI ülesandeid ka kohaliku tasandi asutustele. OPMI konsulteerib ka VVOde foorumiga.⁵³

Näide 6. Hispaania: Ariadna võrgustik

Ariadna võrgustik hõlmab terviklikku tegevuskava, mille eesmärk on tegeleda varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saajate integratsiooni- ning sotsiaalsete ja tööalaste erivajadustega. Seda kaasrahastavad Hispaania tööministerium ja ESF.

Ariadna võrgustikku kuuluvad neli VVOd (ACCEM, CEAR, Punane Rist ja La Merced Migraciones) ning neli pagulaste vastuvõtu keskust (Centros de Acogida a Refugiados (CAR)) ja see töötab tööministeriumi koordineerimisel. Selle tegevus, mis on sätestatud koostöölepingus, mille partnerorganisatsioonid allkirjastasid 22. oktoobril 2010, hõlmab kooolituse ja teiste meetmete pakkumist, et toetada kaitse saajate integratsiooni tööturule, samuti vastuvõtvale ühiskonnale suunatud teadlikkuse suurendamise kampaaniate korraldamist. Võrgustikuna töötades saavad asjaomased organisatsioonid optimeerida vahendite kasutamist, jagada häid tavasid, laiendada oma haaret ja rakendada integratsioonimeetmeid ühtsel viisil.

Teise rühma liikmesriigid on loonud platvormi, kus saavad teabe vahetamiseks kokku asjaomased eri osalejad. Näiteks **Austrias** kohtub integratsioonialane nõuandekogu kaks korda aastas, et tagada võrgustikutöö, koordineerimine ja konsulteerimine, samuti teadmiste edasiandmine integratsiooni riikliku tegevuskava elluviimises osalejate vahel. **Iirimaa** on loonud rändealase integratsiooni edendamise amet (OPMI), konsulteerides asjaomaste riigi ja kohaliku tasandi asutustega, et tagada ümberasustatud pagulaste juurdepääs teenustele, millele neil on õigus, ja et sellised teenused on nende saabudes võimalikult kiiresti kättesaadavad. **Itaalias** on lisaks üldiselt koordineerimise eest vastutavale töö- ja sotsiaalpoliitika ministeriumile loonud siseministeriumi kodanikuvabaduste ja sisserände osakonna juurde ka riiklik koordineerimiskomitee. **Madalmaades** on kohalikul tasandil loonud omavalitsuste teabepunktid, et hõlbustada integratsioonialast teabevahetust eri linnavolikogude vahel. Madalmaade kohalike omavalitsuste liit (VNG) seisab katusorganisatsioonina omavalitsuste huvide eest ja saab neilt teavet poliitikas eksisteerivate võimalike kitsaskohtade kohta.

Peale selle on teatavates integratsiooniga seotud teemaalsetes valdkondades loodud rakkerühmad või töörühmad, mis toovad kokku osalejad eri ministeriumidest, asutustest ja valitsuse eri tasanditelt (vt näide 7 allpool).

Näide 7. Madalmaad, pagulaste tööhõive ja integratsiooni rakkerühm (TWIV)

2015. aasta oktoobris loodud TWIV koosneb tööturule integreerimise poliitika peamistest sidusrühmadest, sealhulgas Madalmaade kohalike omavalitsuste liit, tööandjate organisatsioonid ja ametiühingud, VVOd, ülikooli abifond, haridusministerium, kultuuri- ja teadus- ning sotsiaalküsimuste ja tööministerium. Selle eesmärk on parandada olemasolevaid rahvusvahelise kaitse saajate nõustamise meetmeid, et parandada juurdepääsu tööturule, tuvastada ja lahendada integratsiooniprotsessi kitsaskohad ning hallata varjupaigataotlejate suurt sissevoolu nõuetekohaselt.

TWIV raames tehakse jõupingutusi, et uurida, kuidas saaks olemasolevat teavet rahvusvahelise kaitse saajate oskuste ja kvalifikatsioonide kohta kasutada, et viia nad kokku tööturul ja haridussüsteemides pakutavaga. Sellega seoses viib varjupaigataotlejate vastuvõtu keskasutus (COA) praegu ellu katseprojekti, mille raames viiakse vastuvõtukeskustes elavad kaitse saajad tööhõiveasutuste vahendusel kokku tööandjatega. Samuti on TWIV eesmärk parandada teabe andmist omavalitsustele õigusaktide kohta, mis käsitlevad varjupaigataotlejate ja kaitse saajate tööhõivet ja vabatahtlikku tööd.

Peale selle toimub mõnes liikmesriigis koordineerimine piirkondlikul või kohalikul tasandil. Näiteks **Belgias** toimub koordineerimine piirkondlikul tasandil: Flandrias integratsiooni ja kodanikuintegratsiooni autonoomse asutuse kaudu, Valloonias DISCRI platvormi (Dispositif de concertation et d'appui aux Centres Régionaux d'Intégration) kaudu, mis koordineerib piirkondlikke integratsioonikeskusi, ning Brüsselis kahe keelekogu-

⁵³ Vt McGinnity *et al* (2014) Annual Monitoring Report on Integration 2013 (2013. aasta integratsiooni seire aruanne) <https://www.esri.ie/pubs/BKMNEXT266.pdf>.

konna tasandil. **Soomes** on samuti mitu koordineerimise tasandit – riiklik, piirkondlik ja kohalik – olenevalt sellest, kus asjaomane integratsioonitegevus toimub. **Ühendkuningriigis** koordineeritakse paljusid (kuigi mitte kõiki) integratsioonimeetmeid kohalikul tasandil. Kohaliku asutuse juhitud „strateegilised rändepartnerid“ töötavad piirkondlikult, et koordineerida avaliku, era- ja vabatahtliku töö sektori lahendusi uute sisserändajate probleemidele eesmärgiga tagada nende edukas integratsioon. Riigi tasandil koordineerib integratsioonimeetmeid keskselt ka kogukondade ja kohalike omavalitsuste asutus.

5 Valik tööga seotud toetusmeetmeid juurdepääsuks tööturule

Selles jaotises esitatakse mittetäielik ülevaade kõige levinumatest tööga seotud toetusmeetmetest, vaadeldes nende kättesaadavust, korraldust ja rakendamist, tõkkeid ja häid tavasid.

5.1 KEELEKURSUSED

Suutmatuse asjaomas keeles rääkida ja sellest aru saada võib olla üks integratsiooni suurimaid takistusi, sest see takistab juurdepääsu tööle, juurdepääsu avaliku tööturuasutuse pakutavatele koolitusteenustele, juurdepääsu muudele avalikele teenustele ning igapäevast suhtlemist vastuvõtvas ühiskonnas.

Kuigi kõik liikmesriigid (välja arvatud Horvaatia) teevad kaitse saajatele kättesaadavaks mingis vormis keeleõppe, erinevad liikmesriigiti selle kättesaadavuse ulatus ja sobivus rahvusvahelise kaitse saajatele ning pakutavate tundide arv. **Horvaatias** töötatakse praegu välja sellist rahvusvahelise kaitse saajate riiklikku integratsiooniprogrammi, mis hõlmab keeleõpet ning kohanemise ajaloos ja kultuuris.

5.1.1 KEELEKURSUSTE KÄTTESAADAVUS KAITSE SAAJATE JAOKS

Mitmes liikmesriigis (AT, CZ, DE, EE, FR, IE, IT, LU, SE, SI, SK) on keeleõpe laialdaselt kättesaadav, mõnikord mitme allika kaudu. Teistes liikmesriikides on kättesaadavus piiratud. Näiteks on koolitus kättesaadav ainult isikutele, kes elavad – või saavad käia – vastuvõtukeskustes (BG), või on see kättesaadav vaid piiratud arvule isikutele, kes osalevad keeleõppe projektis (EL). Teised liikmesriigid on teatanud, et juurdepääs kursustele on piiratud ebapiisavate ressursside (IE, LV) või suure nõudluse tõttu (BE, FI).

5.1.2 KEELEKURSUSTE KORRALDUS

Tšehhi Vabariigis ja **Sloveenias** on rahvusvahelise kaitse saajatele välja töötatud spetsiaalsed keelekursused, **Iirimaa** on välja töötatud kursused spetsiaalselt ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti programmiga seotud

pagulastele, samal ajal kui teised liikmesriigid (AT, BE,⁵⁴ DE, FI, FR, IE, MT, SE, UK) on välja töötanud kursused, mis on mõeldud kõigile seaduslikult riigis elavatele keeleõppevajadusega kolmandate riikide kodanikele. Ülejäänud liikmesriikides on keelekursused laiemalt kättesaadavad kõigile elanikele, kellel on vajadus keelt õppida.

Liikmesriikides korraldatakse keelekursusi järgmiselt:

- ★ keelekursusi pakuvad riigi tellitud õpetajad või organisatsioonid alaliselt, korrapäraselt **riikliku integratsiooniprogrammi** või **-poliitika** osana kõigile *rahvusvahelise kaitse saajatele* (CZ, EE, SI) või *seaduslikult riigis elavatele kolmandate riikide kodanikele* (AT, BE,⁵⁵ DE, EE, IE, FI, FR, SE);
- ★ keeleõpe on kättesaadav alaliselt, korrapäraselt **kõigile keeleõppe vajadusega elanikele** tööhõive-teenistuse kaudu (AT, ES, UK) või haridusasutuste kaudu (BE,⁵⁶ FI, HU,⁵⁷ IE, IT, LU, NL);
- ★ keeleõpet pakutakse rohkem **ajutiste projektide alusel** piiratud hulgal rahvusvahelise kaitse saajatele (EL,⁵⁸ SK);
- ★ riigi rahastatavad (või riigilt toetust saavad) kodanikuühiskonna organisatsioonid pakuvad **keelekursusi konkreetsetes paikades** – st omavalitsuse või piirkondlikul tasandil (AT, BE,⁵⁹ CY, HU,⁶⁰ IE, LV, LU, UK) või varjupaigataotlejate vastuvõtukeskustes (BG, EE, LT).

5.1.3 TAKISTUSED KEELEKURSUSTELE JUURDEPÄÄSUL

Keeleõppega seotud **kulud**, mis võivad sisaldada **õppekulusid**, kuid ka kaudseid kulusid, nagu **sõidu- ja lastehoiukulud**, ei võimalda sageli rahvusvahelise kaitse saajatel kursustel osaleda (nagu rõhutas nt UK). Kui keeleõpe on riikliku integratsiooniprogrammi lahutamatu osa, on kursused tavaliselt tasuta (BE, CZ, FI, FR, IE⁶¹, NL, SE, SI) ja sageli õppija vajaduste järgi kohandatud – nt **Belgias** ja **Rootsis** kohandatakse kursusi õppija olemasolevale keeleoskusele ning **Sloveenias** kehtivad sätted, millega tagatakse, et kursusel osalemiseks läbitav vahemaa ei kujutaks endast takistust.

Asjaolu, et mõned rahvusvahelise kaitse saajad on saanud vähe või **ei ole üldse formaalset haridust** saanud, on **kirjaoskamatud** või ei ole harjunud **Euroopa õpetamisstiiliga**, võib samuti takistada kursustel osalemist või keele tõhusat õppimist. Seetõttu õpetatakse **Eestis** ja **Leedus** keelt, kasutades kontaktkeeli (vene ja inglise), mida õppija ei pruugi (hästi) rääkida. Mõned

⁵⁴ Flandria ja Brüssel.

⁵⁵ Flandria ja Brüssel.

⁵⁶ Valloonia.

⁵⁷ See väide kehtib 2013. aastani.

⁵⁸ Keeli õpetatakse ka kolmandate riikide kodanikele.

⁵⁹ Brüssel.

⁶⁰ See väide kehtib alates 2014. aastast.

⁶¹ Osa ümberasustatud pagulaste integratsiooniprogrammist. Kättesaadavad teistele pagulastele üldiste haridus- ja koolitusnõukogu (ETB) teenuste kaudu.

liikmesriigid (nt AT, BE, FI, IT, NL, SE, SI) pakuvad ka kirjaoskuse kursusi ja/või pakuvad õpetajatele kirjaoskamatu õpetamiseks erivahendeid.

Kogu **Rootsis** on näiteks kättesaadavad kirjaoskamatu-tele kohandatud keelekursused.⁶² Ka **Soome** pakub koolitusi, mis on kohandatud kirjaoskamatu-tele õppijatele ja neile, kellele ladina tähestik on võõras. **Sloveenias** kasutavad õpetajad põhilise keeleoskuse õpetamiseks pilte ja muid materjale ning klassid on väikesed, tagamaks, et tunnid vastavad õppijate vajadustele. **Iirimaa** pakub haridus- ja koolitusnõukogu täiskasvanute kirjaoskuse talitus (Education and Training Board (ETB) Adult Literacy Service) üldisi kirjaoskuse kursusi ja pagulased saavad neil osaleda. Peale selle toetab riiklik täiskasvanute kirjaoskuse asutus (National Adult Literacy Agency) ka kirjaoskuse spetsialiste, kes tegelevad täiskasvanutega, kelle esimene keel ei ole inglise keel, ning pakub veel ka veebipõhiseid teenuseid, millega abistatakse sisserändajaid inglise keele õppimisel.

Nagu kinnitasid mitmed liikmesriigid (nt NL), võib juurdepääs kursusele olla eriti keeruline **naissoost rahvusvahelise kaitse saajatele**, kellel on suurema tõenäosusega laste hooldamise kohustused ja õppimine võib olla nende jaoks takistatud kultuurilistel põhjustel.⁶³ Samuti on nad suurema tõenäosusega kirjaoskamatud ja võrreldes kaitset saavate meestega puudub neil suurema tõenäosusega formaalne haridus. Seda silmas pidades on mõned liikmesriigid (IE,⁶⁴ SE) sisse seadnud paindlikkuse meetmed, nagu lastehoiuteenused või õhtused tunnid ja/või kaitset saavatele naistele mõeldud erikursused, mida peetakse heaks tavaks. Näiteks **Austria** programm „Mama lernt Deutsch!“ („Emme õpib saksa keelt!“), mida pakub Viini omavalitsusasutus, on mõeldud eelkõige naistele, pakub tasuta lastehoidu ning selle rühma jaoks olulisi teemasid ja oskusi käsitlevaid õppetunde. Ka **Saksamaa** pakub spetsiaalset toetust naistele, lapsevanematele, kirjaoskamatu-tele ning hariduslike erivajadustega inimestele.

Peale selle võivad erinevused pakutavate keelekursuste taseme vahel kujutada endast veel ühte takistust, sest madalama taseme keelekursused (nt ainult A1-tase) ei pruugi kaitse saajate integratsiooni tööturule ja ühiskonda piisavalt toetada. Seda kinnitasid näiteks **Belgia**,⁶⁵ **Prantsusmaa**, **Iirimaa**,⁶⁶ **Läti** ja **Madal-**

maad.⁶⁷ **Austria** märkis seevastu, et pakutakse B1- ja kõrgema taseme kursusi.

5.1.4 KEELEKURSUSTE HEAD TAVAD

Kui keeleõpe on seotud tööturuga, võib see suurendada tõenäosust, et keele õppimine toetab tööhõivet. **Austrias**, **Belgias**, **Prantsusmaal**, **Rootsis**, **Saksamaal** ja **Soomes** on ellu viidud eriprojekte või pakutakse kursusi, mis ühendavad keeleõppe teatud vormis erialase arengu toetamisega.

Näide 8. Keeleõppe sidumine tööturuga Rootsis

Erialast keeleõpet pakutakse kolmandate riikide kodanikele, kellel on kutsekraad ja/või varasem töökogemus oma päritoluriigis omandatud erialal. Koolitus on kättesaadav meditsiinspetsialistidele, inseneridele, haridusspetsialistidele, bussijuhtidele, veoautojuhtidele, käsitöölisele, IT-programmeerijatele, majandusteadlastele/juristidele/ sotsioloogidele ja ettevõtjatele. Õpetamisel kombineeritakse keeleõpet koolitusega selles valdkonnas, kuidas nende eriala on Rootsis korraldatud ja kuidas nende valdkonnas Rootsi tööturul läbi rääkida. Ühes programmi kohta antud hinnangus leiti, et kaheksa endist õpilast kümnest tuli kaks aastat pärast kursuse lõpetamist iseseisvalt toime. Rohkem teavet saab Rootsi riiklikust aruandest.

Ühendkuningriigis näitas hindamine veel seda, et keelekursuste sihid saavutatakse eriti edukalt siis, kui neid kombineeritakse sotsiaalsete komponentidega, nagu reisid või muud kultuurisündmused.

5.2 KOHANEMISTEENUSED

Kohanemisteenused⁶⁸ on kättesaadavad enamikus liikmesriikides, kuigi need erinevad palju laadilt ja tähtsusest liikmesriigi integratsioonipoliitika osana.

5.2.1 KOHANEMISTEENUSTE KÄTTESAADAVUS

Mitmes liikmesriigis (BE, DE, EE, FR, LU, NL, SE, SI) on kohanemiskursused riiklike **integratsiooniprogrammide** peamine komponent ja seega on need tehtud kättesaadavaks **kõigile** rahvusvahelise kaitse saajatele. **Sloveenias** ei pakuta küll „koolituskursusi“, kuid **kõigile** rahvusvahelise kaitse saajatele võimaldatakse kaitse saaja seisundi andmisel „integratsiooninõustaja“, kes pakub neile kohanemisalast tuge.

Teistes liikmesriikides (AT, BG, CY, EL, HU, LT, SK) pakutakse kohanemiskursusi ainult **projektipõhiselt** ja seetõttu ei ole need tingimata kõigile kaitse saajatele kättesaadavad. Mitmes riigis (AT, CY, EE, EL, HU) **kaasrahastab neid projekte EL**.

⁶² Näiteks on projekti („BAS – Basutbildning för korttidsutbildade“) eesmärk nende kirjaoskamatu aluskoolitus ja tööturule viimine, kes vajavad töökoha leidmiseks sageli täiendavat toetust (lisaks Sfi-le). Projekti viiakse ellu kuues Stockholmi lääni halduspiirkonna omavalitsuses. Selles valdkonnas tehtavate piirkondlike ja kohalike algatuste kohta on veel mitmeid näiteid.

⁶³ Riller (2009) tsiteeritud rändepoliitika keskus (2016) Mapping Labour Market Integration Support Measures for Asylum-Seekers and Refugees: Policies and Practices in EU Member States („Varjupaigataotlejate ja pagulaste tööturule integreerimise toetusmeetmete väljaselgitamine: poliitika ja tavad ELi liikmesriikides“).

⁶⁴ Ümberasustamisprogrammiga seotud pagulaste puhul.

⁶⁵ Belgias on keele põhiõpe A1-tasemel. Kaitse saajad võivad siiski osaleda hiljem kõrgema taseme kursustel.

⁶⁶ Mõnel juhul.

⁶⁷ Nagu väitis Madalmaade pagulasnõukogu.

⁶⁸ „Kohanemisteenused“ on teenused (kursused, infolaadud jne), mille eesmärk on anda uutele mittekodanikest elanikele põhiteavet, mis võimaldab neil võimalikult kiiresti uues keskkonnas orienteeruda.

Iirimaal ja Ühendkuningriigis pakutakse kohanemismisalast tuge peamiselt **ümberasustatud pagulastele**. Ka **Sloveenias ja Rootsis** saavad ümberasustatud pagulased eritoetust. **Soomes** on kohanemismisalane tugi kättesaadav kõigile kaitse saajatele iseseisva õppe materjalide ja kõigile avatud veebipõhise teenuse vormis, kuid ümberasustatud pagulastele on kättesaadavad ka lahkumiseelsed kohanemiskursused.

Horvaatias ja Maltas ei pakuta kaitse saajatele korrapäraselt kohanemiskursusi, kuid Horvaatia siseministerium korraldab koostöös Punase Ristiga vastuvõtukeskustesse majutatud varjupaigataotlejatele aeg-ajalt seminare ning valitsus tegeleb praegu riikliku integratsiooniprogrammi väljatöötamisega (vt alajaotis 4.1). **Maltas** on kohanemiskursused kättesaadavad ainult pikaajalise elaniku staatusega isikutele.

5.2.2 KOHANEMISTEENUSTE KORRALDUS

Mitmes liikmesriigis (BE, DE, EE, FR, IE, IT, LT, LU, SE, SI) pakuvad kohanemiskursusi **riiklikud osalejad**. Teistes liikmesriikides (AT, BG, CY, CZ, EE, EL, LT, NL, SK, UK) pakuvad neid **VVOd, erasektori ühingud** ja **rahvusvahelised organisatsioonid** riiklike või piirkondlike asutuste tellimisel (AT, CY, CZ, EL, SK, UK) või tegutsevad nende pakkujad sõltumatult (BG, EL).

Mitmes liikmesriigis (BE, DE, FR, LU, LV, SE) on kohanemisteenused **suunatud** äsja saabunud, seaduslikult riigis elavatele kolmandate riikide kodanikele üldiselt. Üheksa liikmesriiki (BG, CY, CZ, EE, EL, ES, IE,⁶⁹ IT, NL) pakuvad aga rahvusvahelise **kaitse saajatele kohandatud kursusi**. Selle eelis on, et kursused võivad hõlmata integreerumise aspekte, mis puudutavad konkreetselt rahvusvahelise kaitse saajaid või mida rahvusvahelise kaitse saajad võivad suurema tõenäosusega kogeda (nt registreerumine eluaseme, toetuste saamiseks jne).

Enamikus liikmesriikides on kursustel osalemine **vabatahtlik**. Erandiks on **Belgia**⁷⁰ ja **Prantsusmaa**,⁷¹ sest seal on osalemine kohustuslik. Belgia aruandes osutatakse, et kursuste kohustuslikkus on kaitse saajate jaoks osalema motiveeriv tegur. **Madalmaades** ei ole osalemine kohustuslik, kuid kodanikuintegratsiooni kursuse edukas lõpetamine on alalise elamisloa taotlemise või sellele kvalifitseerumise eeltingimus.

Liikmesriikide kohanemiskursused erinevad oluliselt **pakutava õppe tundide arvu** poolest. **Belgia** Flandria piirkonnas on kaitse saajad kohustatud läbima 60-tunnise „sotsiaalse kohanemise kursuse“, Valloonia 20-tunnise ja Brüsselis peavad nad läbima kümnetunnise kohanemiskursuse (sisserändaja õiguste ja kohustuste kohta), kusjuures ülejäänud 50 tundi on vabatahtlikud. Ka **Saksamaa** ja **Rootsi** pakuvad 60-tunnist kohanemiskursust ning **Leedu** pakub kas 120-tunnist kohanemiskursust (pagulaste vastuvõtukeskuse elanikele) või 80-tunnist koolitust mujale majutatud inimestele (Leedu Punase Risti kaudu). Eesti pakub seevastu 8-tunnist ning **Prantsusmaa** ja **Luksemburg** üksnes 6-tunnist kohanemiskursust (osana nende „Vastuvõtu ja integratsiooni lepingust“), kuigi Prantsusmaa immigratsiooni ja integratsiooni amet (OFII) plaanib hakata peagi pakkuma 12-tunnist koolitust.

5.2.3 KOHANEMISKURSUSTE SISU

Tšehhi Vabariigis ja Slovaki Vabariigis saab kohanemisprogrammidega alustada alles pärast keelekursuste lõpetamist. **Belgia** Flandria piirkonnas, **Eestis** ja **Rootsis** seevastu võib kohanemiskursustel osaleda kaitse saaja omas keeles või nn kontaktkeeles, nt inglise, araabia või prantsuse keeles. **Iirimaal**⁷² ja **Sloveenias** võivad kohanemismõustajat rahvusvahelise kaitse saajaga suhtlemisel abistada tõlgid.

Kohanemiskursuste **teemad** ja **rõhuasetus** erinevad liikmesriigiti ja need võivad mõjutada ka seda, mil määral on kursus kaitse saaja tegelikul *orienteerimisel* tulemuslik. Enamikus liikmesriikides keskendutakse sellele, kuidas pääseda juurde avalikele teenustele, ning õigustele ja kohustustele (AT, CZ, CY, EE, ES, FI, IE,⁷³ SE). Teiste liikmesriikide kohanemiskursustel käsitletakse hoopis „riiklikke“ väärtusi ja kultuuri (AT, CZ, DE, FR, HU, IE, IT, LV, NL). Mõnel juhul võidakse kohanemiskursusel keskenduda ka vähem praktilistele küsimustele, sest enamik rahvusvahelise kaitse saajaid, kellele antakse seisund ELis, on elanud vastuvõtukeskustes ja võivad seetõttu olla juba saanud põhilisi suuniseid, kuidas teenustele juurde pääseda (nt praegusel juhul FR, HU, IE, IT, SI).

5.2.4 TAKISTUSED KOHANEMISKURSUSTELE JUURDEPÄÄSUL

Keel võib olla kohanemiskursustel osalemisel takistuseks, seda eelkõige siis, kui inimestelt nõutakse osalemiseks konkreetsel tasemel keeleoskust.

⁶⁹ Ümberasustamisprogrammiga seotud pagulaste puhul.

⁷⁰ Kohanemiskursused kehtestati Valloonia ja Brüsselis kohustusena alles 2016. aastal. Flandrias on see olnud kohustuslik pikemat aega.

⁷¹ Osana „Vastuvõtu ja integratsiooni lepingust“ on kodanikukoolitus kohustuslik.

⁷² Ümberasustamisprogrammiga seotud pagulaste puhul.

⁷³ Kohanemiskursused on kättesaadavad ainult ümberasustamisprogrammiga seotud pagulastele.

Peale selle, takistades küll vähem *juurdepääsu*, võib asjaolu, et mõned kohanemiskursused keskenduvad rohkem kultuurilisele kohanemisele ja vähem praktilisele kohanemisele, töötada vastu kohanemise eesmärkide saavutamisel. ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet⁷⁴ märgib, et kui rahvusvahelise kaitse saajatele antakse „liiga vähe teavet [liikmesriigi] elu aluseks olevate õiguslike ja sotsiaalsete põhimõtete kohta“, on nad hiljem „ebapiisavalt informeeritud, et igapäevaelu olukordades toime tulla (nt kuidas kasutada ühistransporti) või teenuseid kasutada.“ Üks sisserändajate õiguste eest seisev VVO on kritiseerinud ka **Luksemburgi** kohanemise „teoreetilist käsitlust“.

5.2.5 HEAD TAVAD KOHANEMISKURSUSTELE JUURDEPÄÄSU JA NENDE TÖHUSUSE SUURENDAMISEL

Heaks tavaks võib pidada kohanemistoetust, mille eesmärk on **toetada otseselt integratsiooni töökohal**, sest see valmistab kaitse saajat tõhusamalt tööleminekuks ette. **Hispaanias** on kohanemiskursused suunatud tööturule ning need hõlmavad töökohaga seotud oskusi, muu hulgas näiteks suhtlemine, enesekontroll, enesehinnang, matemaatiline mõtlemine, eeskirjade ja ülesannete täitmine, analüüs ja probleemide lahendamine, loovus, tehnika kasutamine ja oma tegevuse korraldamine.

Kohanemiskursused võivad anda kaitse saajatele **võimaluse kohtuda teiste inimestega**, olla tõhusad nende orienteerimisel vastuvõtva riigi kultuuris ning pakkuda ka viisi, kuidas lihtsustada integreerumist suhete loomise kaudu. ELi rahastatud projektid ja riiklikud programmid on toonud mitmes liikmesriigis (AT, BG, IE, LU, LV) kaitse saajad kokku, et külastada muuseume, liikuda ringi vastuvõtvates linnades ja teha ekskursioone riigi eri osadesse.

5.3 HARIDUS

Sobiva kvalifikatsiooni või hariduse puudumine võib olla oluliseks takistuseks tööturul osalemisel nii kodanike kui ka mittekodanike jaoks. Mõned rahvusvahelise kaitse saajad saavad ELi sobiva kvalifikatsiooniga ja nad võivad lasta oma kvalifikatsiooni tunnustada (vt jaotis 5.4). Seevastu leiavad mõned – olgugi et nad on kvalifitseeritud – et töölepääsemine on raske (nt sellepärast, et nende kvalifikatsiooni *ei ole* tunnustatud), ning teised saavad riiki ilma sobiva kvalifikatsioonita. Viimane rühm ei pruugi olla isegi kooli lõpetanud,⁷⁵ mis seab nad tööturule juurdepääsul eriti ebasoodsasse olukorda.

Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artiklis 27 on sätestatud, et liikmesriigid peaksid tagama kõigile rahvusvahelise kaitse saanud alaealistele (artikli 27 lõige 1) ja täiskasvanutele (artikli 27 lõige 2) täieliku juurdepääsu haridussüsteemile nende territooriumil seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanikega samadel tingimustel.⁷⁶ Käesolevas uuringus käsitletakse siiski ainult juurdepääsu haridusele, millel on otsene seos tööhõivega, st tööealiseks saamisele järgnevale (teise/kolmanda taseme) haridusele, mis võib viia töö saamiseni.

5.3.1 HARIDUSE KÄTTESAADAVUS KAITSE SAAJATELE

Kooskõlas artikli 27 lõikega 2 annavad **kõik** liikmesriigid tööealistele rahvusvahelise kaitse saajatele juurdepääsu üldharidussüsteemile liikmesriigis seaduslikult elavate **kolmandate riikide kodanikega samadel tingimustel**. See tähendab kõigis liikmesriikides seda, et kaitse saanud täiskasvanud võivad pääseda juurde riiklikule **kolmanda taseme haridusele**. Veel neljateistkümnes liikmesriigis (AT, BE, BG, CZ, DE, EE, ES, HU, IE, IT, LU, LV, SI, SE) võivad kaitse saanud täiskasvanud pääseda juurde ka **teise astme või põhiharidusele**.⁷⁷

Arvestades aga seda, et rahvusvahelise kaitse saajate jaoks võib olla väga keeruline (eriti teise või kolmanda taseme) haridusele juurde pääseda, nagu eespool kirjeldatakse (vt alajaotis 5.3.2), tähendab see, et tegekluses vajavad kaitse saajad kohandatud tuge, et aidata neil haridusele juurde pääseda.

Paljud liikmesriigid (BE, CY, EL, FR, FI, HU, HR, IE, LV, LU, NL, SE) on sisse seadnud täiendava toetuse sisserändajatest täiskasvanuile haridusele juurdepääsuks, kuigi selline tugi ei ole (tavaliselt) spetsiaalselt rahvusvahelise kaitse saajate järgi kohandatud. Enamikus neist liikmesriikidest, välja arvatud **Rootsis**, on toetus projektipõhine või seda pakutakse ainult konkreetsetes kohtades, mis tähendab, et see ei pruugi olla kõigile rahvusvahelise kaitse saajatele kättesaadav. Allpool kirjeldatakse mõnda huvitavat tava (mõned neist on kaitse saajatele kohandatud, teised mitte):

- ★ **Austrias** pakutakse projekti „Tagasi kooli“ raames, mida juhib UKI (sisserändajate integratsiooni toetuskomitee) „järelejõudmiskoolitust“, kui sisserändajad ja rahvusvahelise kaitse saajad seda vajavad (vt ka näide allpool);
- ★ ülikooliteenistuse ühing (EUF) **Prantsusmaal** pakub haridustoetusi tunnustatud rahvusvahelise kaitse saajatele;

⁷⁴ UNHCR (2013) – Facilitators and Barriers: Refugee Integration in Austria („Soodustavad ja takistavad tegurid: pagulaste integratsioon Austrias“), kättesaadav aadressil www.refworld.org/docid/5278dc644.html.

⁷⁵ **Belgia** teatab, et umbes 14% rahvusvahelise kaitse saanud täiskasvanutest, kellele anti kaitse seisund 2015. aastal, olid kirjaoskamatud või ei olnud saanud üldse algharidust.

⁷⁶ Kuigi Iirimaale ja Ühendkuningriigile oli siduv direktiiv 2004/83/EÜ, ei ole neile siduv uuesti sõnastatud direktiiv 2011/95/EL.

⁷⁷ Iirimaal piirdub juurdepääs isikutega, kes on elanud Iirimaal teatud aja.

★ **Madalmaades** juhib pagulasüliõpilaste sihtasutus riigist sõltumatult mitmesuguseid projekte, et aidata rahvusvahelise kaitse saajatel haridusprogrammidele juurde pääseda;

★ ka **Madalmaad** on loonud praeguse Euroopa rändekriisi tõttu rakkerühma eesmärgiga suurendada kaitse saajate osalemist. Muu hulgas sõlmis rakkerühm kokkulepped kaitse saajate ergutamiseks kõrgemat haridust omandama.⁷⁸

★ **Rootsi** valitsus rahastab kolmandate riikide kodanike „üleminekukursuste“ (täiendusõpe) pakkumist konkreetsetel kutsealadel, et võimaldada neile paremat juurdepääsu nende valitud karjäärile Rootsis (rohkem teavet vt näitest).

5.3.2 TAKISTUSED JUURDEPÄÄSUL HARIDUSELE

Rahvusvahelise kaitse saajatele võib haridusele juurdepääs olla keeruline mitmel põhjusel:

★ rahvusvahelise kaitse saajatel ei ole alati kaasas **originaaldokumente** (nt lõputunnistusi), mida on vaja kursustele **pääsemiseks**. Kui neil ongi tunnistused, ei saa nad mõnikord endale lubada nende tõlkimist ja nende tunnustamiseks ametiasutustele saatmist ning

★ haridusasutus (eriti ülikoolid ja muud kõrghariduse kursused) nõuavad peaaegu alati **riigikeele sooravat valdamist**. Kui kaitse saajad on elanud riigis vaid lühikest aega, ei pruugi neil olla kursustele pääsemiseks vajalikku keeleoskust;

★ haridus (eriti kõrgema taseme haridus) võib olla **kulukas**: see on aeganõudev, vajab investeerimist raamatutesse ja muudesse õppematerjalidesse ning mõnes liikmesriigis on kursused tasulised. Rahvusvahelise kaitse saajate rahaline olukord on sageli ebakindel, eriti siis, kui neile seisund alles antakse, ning seetõttu ei saa nad selliseid investeeringuid endale lubada;

★ kursusi **pakutakse** enamasti **suurtes linnades**, kuid rahvusvahelise kaitse saajad paigutatakse sageli mujale, see tähendab, et nad peavad kursustel osalemiseks pika vahemaa sõitma, mis võib olla omakorda heidutav.

5.3.3 HEAD TAVAD HARIDUSELE JUURDEPÄÄSU SUURENDAMISEL

Allpool kirjeldatakse kahte Austrias ja Rootsis rakendatud tava, mida võib pidada heaks tavaks:

NÄIDE 9. AUSTRIA ÜLIKOOLIDE ALGATUS „MORE“

Algatus „MORE“ hakkas 2015. aasta septembris ellu viima ühendus Austria Ülikoolid ja seda toetasid mitmed kodanikuühiskonna organisatsioonid. Eesmärk on aidata rahvusvahelise kaitse saajatel ja varjupaigataotlejatel pääseda ülikoolikursustele ja loengutele, et parandada nende teadmisi ja keeleoskust. Algatus pakub abi kvalifikatsiooni kindlaksmääramisel, õppe- ja kursusetasust vabastamisel, raamatukogusse pääsemisel ning kursusel osalemise tõendite asjus.

5.3.4 ROOTSI TÄIENDUSÕPE KOLMANDATE RIIKIDE KODANIKELE

Rootsi valitsus rahastab „täiendusõppe“ pakkumist (üleminekukursused) välismaa juristidele, haridustöötajatele (õpetajatele), arstidele, õdedele, hambaarstidele ja veterinaaridele, et nad saaksid oma kutsealal täienduskoolitust, et saada Rootsis töö leidmiseks Rootsi kraad (diplom). Peale selle pakuvad kaks Rootsi ülikooli üldist täiendusõppe programmi välismaal omandatud akadeemilise kvalifikatsiooniga inimestele. Rootsis tehtud uuringutes on leitud, et Rootsis tööd otsivate kolmandate riikide kvalifitseeritud kodanikest sisenevad tööturule ja saavad tööle asudes rohkem palka suurema tõenäosusega need, kes on osalenud täienduskoolitusel, kui need, kes ei ole seal osalenud.

5.4 KUTSEHARIDUS JA -KOOLITUS

Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikli 26 lõikes 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad rahvusvahelise kaitse saajatele kodanikega samaväärsetel tingimustel selliste tegevuste nagu kutsekoolitus pakumise.⁷⁹

5.4.1 KUTSEHARIDUSE JA -KOOLITUSE KÄTTESAADAVUS

Üldiselt teevad kõik liikmesriigid **töötutele** kättesaadavaks kutseõppe programmid, sealhulgas avalike tööturuasutuste toetusmeetmed. Kõigis liikmesriikides peale **Horvaatia** on rahvusvahelise kaitse saajatel neile juurdepääs kodanikega samaväärsetel tingimustel. Horvaatias peab kaitse saaja kõigepealt käima kuus kuni üheksa kuud horvaadi keele kursusel. Tegelikult on rahvusvahelise kaitse saajate tegelikult juurdepääsuks kutseõppele vaja teatavat keeleoskuse taset, et neil oleks võimalik koolitusel osaleda (vt takistuste käsitlust allpool).

⁷⁸ Lisateavet saab riiklikust aruandest.

⁷⁹ Eelmise miinimumnõuete direktiivi (2004/38/EÜ) (mis puudutab **Tiri-maad** ja **Ühendkuningriiki**) artikli 26 teine lõik sisaldab sama nõuet, kuid see kehtib vaid pagulasseisundi saajate kohta.

Mõnes liikmesriigis (AT, BG, EL, IE, LT) leidub näiteid kohandatud kutseõppeprogrammide kolmandate riikide kodanikele, sealhulgas rahvusvahelise kaitse saajatele. Kõigil juhtudel pakutakse toetust projektipõhiselt ja seetõttu ei pruugi see olla kättesaadav kõigile rahvusvahelise kaitse saajatele. Sellekohaseid näiteid kirjeldatakse allpool:

- ★ **Austria** programm „Tee hariduseni – koolitusvõimalused saatjata noorukitest pagulastele“, mida rahastavad Austria Euroopa asjade, integratsiooni ja välisasjade ministeerium, Austria avalik tööturuasutus ja teised rahastajad, aitab saatjata alaealistel ja noortel pagulastel oskusi omandada ja praktikakohti leida.
- ★ **Bulgaaria** 2014. aasta riiklik tööhõive tegevuskava nägi ette rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise programmi elluviimise. Üks programmi eesmärkidest oli arendada piirkondlike ja kohalike omavalitsuste suutlikkust kaitse saajaid toetada. Programmi hakati ellu viima 2014. aastal ja see on praegu pooleli.
- ★ **Kreeka** viis Euroopa Pagulasfondi vahendite abil ellu projekti, millest sai toetust 116 rahvusvahelise kaitse saajat ja mille eesmärk oli arendada nende tööalaseid oskusi.
- ★ **Iirimaa** Dublini piirkonnas on tööturuprogrammi „Employment for People from Immigrant Communities“ (EPIC) (mida kaasrahastab ESF) eesmärk aidata mitte-Iiri kodanikel pääseda neljanädalase tööalase koolituse ja kahenädalase Iirimaal elamist ja töötamist käsitleva kohanemiskursuse ning proovivestluste kaudu tööturule.
- ★ **Itaalias** rakendavad mõned omavalitsused ja provintsid kaitse saajatele mõeldud kutsehariduse ja koolituse eriprogramme. Näiteks pakuvad San Pietro Vernotico ja Santorso omavalitsused kaitse saajatele käsitöö õpitubasid ning Ascogli Piceno ja Ragusa provintsid pakuvad õpipoisiõpet.
- ★ **Leedus** võisid kaitse seisundi saanud isikud osaleda kuni 2016. aastani pagulaste vastuvõtukeskuse ja Leedu Punase Risti Seltsi korraldatud ning Euroopa Pagulasfondi rahastatud kutseõppekursustel. Kutseõppeprogrammis osaleda soovinud kaitse saajatel pidi olema põhiharidus ja motivatsioon arendada oskusi pakutud kutsealal. Rahastamine katkestati 2015. aasta keskel.

5.4.2 KUTSEHARIDUSE JA -KOOITUSE KORRALDUS

Mõnes liikmesriigis (nt BE,⁸⁰ CY, CZ, DE, EE, FI, IT,⁸¹ LV, MT, SE, SI) on kutseõppe kaitse saajatele tasuta. **Slovaki Vabariigis** pakub tööhõiveamet ebasoodsas olukorras olevatele töötajatele, kelle hulgas võib olla ka rahvusvahelise kaitse saajaid, tasuta ja kohandatud koolitust.

⁸⁰ Seda pakub riiklik tööhõiveamet.

⁸¹ Kursusi/praktikakohti pakutakse tasuta, kasutades riiklikke vahendeid.

Amet võib subsideerida ka lapsehoolduskulusid, sõidukulusid, toiduraha ja vajaduse korral majutust. **Maldalmaades** on muudetud kutseõppe laenu rahvusvahelise kaitse saajatele kättesaadavaks hariduse täitevasutuse kaudu (DUO).⁸²

5.4.3 TAKISTUSED JUURDEPÄÄSUL KUTSEHARIDUSELE

Juurdepääs kutseõppele on tavaliselt teatavatele tingimustele vastamisest, sealhulgas järgmistele:

- ★ koolitatava riigikeele oskus on piisav;
- ★ koolitaval on minimaalne haridustase (tavaliselt algkooliharidus);
- ★ rahaliste vahendite olemasolu koolituse eest maksmiseks (kui see ei ole tasuta).

Mitmed liikmesriigid (AT, EE, FR) rõhutasid asjaolu, et rahvusvahelise kaitse saajad **osalesid kutseõppes vähe**, sest enamiku jaoks oli töö leidmine pakilisem küsimus ja nad leidsid, et ei saa endale lubada investeerimist kutseõppesse.

5.4.4 HEAD TAVAD KUTSEÕPPES

Kohandatud kursused (näiteks **Hispaanias** rakendatud tööturualase kohanemise kursus – vt alajaotis 4.2) võivad soodustada osalemist rahvusvahelise kaitse saajate hulgas. Veel üht head tava kirjeldatakse allolevas näites.

5.4.5 NÄIDE 10. SOTSIAALTEEVÕTE YALLA TRAPPAN ROOTSIS

Yalla Trappan on alates 2010. aastast Rootsisis Malmös tegutsenud naiste kooperatiiv. See alustas kaasrahastatud Euroopa Sotsiaalfondi projektina, mida viisid ühiselt ellu Malmö linn ja ühendus ABF Malmö, praeguseks on projekt arenenud iseseisvaks sotsiaalteevõtteks. Ettevõtte annab tööd siserändajatest naistele, kellel oleks muidu tööturule sisenemisel suuri raskusi, ja praegu töötab ettevõtte kolmes kommertsharus – kohviku- ja toitlustus-, puhastus- ja konverentsiteenus ning õmblus- ja disainistuudio – 15 naist.

5.5 KVALIFIKATSIOONIDE TUNNUSTAMISE MENETLUSED

Kõigis liikmesriikides on tuvastatud ja levinud probleem, et rahvusvahelise kaitse saajad ei suuda sageli tõendada oma kutsealast kvalifikatsiooni ja kogemust. Selle põhjuseks on, et tavaliselt peavad kaitse saajad kiiresti põgenema tagakiusamise eest või sõjapiirkonnast ja neil ei ole kvalifikatsioonitunnistusi kaasas. Näiteks tehti **Ühendkuningriigis**⁸³ korraldatud uuringus kindlaks, et enamikul juhtudel ei ole kodust põgenenu-

⁸² Eduka lõpetamise korral võlg kustutatakse.

⁸³ The Refugee Council and Community Links („Pagulasnõukogu ja kogukonna seosed“) (2011), kättesaadav aadressil http://www.Refugeecouncil.org.uk/assets/0001/7060/GLA_report.pdf

tel aega kvalifikatsioonitunnistustest koopiategemiseks, et need Ühendkuningriiki jõudes esitada. Seetõttu on kvalifikatsioonide tunnustamise programmid ja algatused kaitse saajate jaoks oluline tööalane toetusmeede, eelkõige ka selleks, et neil oleks võimalik leida töö, mis sobib nende oskuste ja kvalifikatsiooniga. Kui kvalifikatsiooni saabki tõendada, seisavad rahvusvahelise kaitse saajad oma kvalifikatsiooni tunnustamisel vastamisi ka teiste takistustega, mis on levinud ka teiste rändajakategooriate puhul. Need hõlmavad liiga paljusid haldusformaalsusi ning pikki ja kulukaid menetlusi. Eriti problemaatiline on see reguleeritud kutsealade puhul, kus tavaliselt on nõutav välisriigis omandatud kvalifikatsiooni samaväärsus.

Artikli 28 lõige 1 näeb ette, et liikmesriigid peaksid tagama rahvusvahelise kaitse saajate ja kodanike võrdse kohtlemise **välisriigi diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide tunnustamise kehtiva korra** raames.

Seejärel nõutakse artikli 28 lõikega 2, et liikmesriigid tagaksid rahvusvahelise kaitse saajatele täieliku juurdepääsu **oskuste ja pädevuse hindamise, tunnustamise ja arvestamise erimeetmetele**, kui kvalifikatsiooni **tõendavaid dokumente ei ole võimalik esitada**.

5.5.1 KVALIFIKATSIOONIDE TUNNUSTAMISE KÄTTESAADAVUS

Kaitse saajad saavad taotleda oma kvalifikatsiooni tunnustamist kõigis liikmesriikides. Siiski rakendatakse sel puhul erinevaid meetmeid. Kümnes liikmesriigis (BG, CY, EE, ES, FI, FR, HR, IE, LV, MT) ei ole kaitse saajate kvalifikatsioonide tunnustamiseks kehtestatud erisätteid või -meetmeid. Selle asemel kohaldatakse kõigi kolmandate riikide kodanike kutsekvalifikatsioonide tunnustamist käsitlevad üldsätteid. Seevastu pakub suur hulk liikmesriike (AT, BE, CZ, DE, EL, IT, LT,⁸⁴ LU, NL⁸⁵, SE, SI, UK) (lisaks) kohandatud erimeetmeid eesmärgiga lihtsustada rahvusvahelise kaitse saajate kutsekvalifikatsioonide tunnustamist. **Prantsusmaal**, kuigi seal ei ole erisätteid, antakse rahvusvahelise kaitse saajate kutsekvalifikatsioonide tunnustamisele eesõigus ja see on paindlikum.

Kooskõlas artikli 28 lõigete 1 ja 2 eri eesmärkidega on olemas kahte tüüpi kvalifikatsioonide tunnustamise süsteeme:

- ★ süsteemid, mille eesmärk on hinnata, kas isiku kvalifikatsiooni saab liikmesriigis tunnustada või, tõendavate dokumentide puudumise korral, kas isikul on sellise kvalifikatsiooni omamise tunnustamiseks nõutavad teadmised, oskused ja pädevus (artikli 28 lõige 1);
- ★ süsteemid, mis on suunatud selliste oskuste, pädevuse ja muude varasemate õpingute hindamise, tunnustamisele ja arvestamisele, mille suhtes ei kohaldata kvalifitseerimist, kuid mis võivad olla isikule kasulikud tööturul (artikli 28 lõige 2).

Peale selle on mõned liikmesriigid välja töötanud erimeetmed, millega teavitada või abistada kaitse saajaid kvalifikatsioonide tunnustamisel või varasemate õpingute arvestamisel.

Enamikus liikmesriikides peavad rahvusvahelise kaitse saajad oma kvalifikatsioonide tunnustamise eest maksma, välja arvatud BE, NL, SI ja SE, kus see on tasuta. **Tšehhi Vabariigis** ja **Sloveenias** võib ametlike haridustunnistuste tõlkimist rahastada siseministrium.

5.5.2 KVALIFIKATSIOONIDE TUNNUSTAMISE KORD

Nagu eelmises jaotises rõhutatakse, rakendatakse kolme liiki meetmeid, mille eesmärk on lihtsustada rahvusvahelise kaitse saajate kvalifikatsioonide tunnustamise menetlusi. Neid kirjeldatakse allpool.

Kvalifikatsioonide tunnustamise süsteemid (artikli 28 lõige 1).

Mitu liikmesriiki (AT, CZ, EL, DE, LT,⁸⁶ LU, SE, SK, UK) on vastu võtnud **meetmed välisriigis omandatud kvalifikatsioonide tunnustamiseks**, sealhulgas siis, kui kaitse saajast sõltumatutel põhjustel **ei ole võimalik kvalifikatsiooni kohta ametlikku tõendit esitada**. Kvalifikatsioone võib tunnustada muu hulgas vestluste, näidistööde, tehniliste arutelude, praktiliste ja teoreetiliste eksamite ning eksperdiarvamuste abil. Kahes liikmesriigis (LT ja SE) tehakse seda pärast kaitse saaja seisundi omistamist süsteemiliselt kõigi rahvusvahelise kaitse saajate puhul. **Madalmaades** võivad kodanikuintegratsiooniga tegelevad kaitse saajad taotleda programmi „Orientatsioon Madalmaade tööturumoodulis“ raames tasuta pädevuse hindamist või kvalifikatsiooni tunnustamist.

Saksamaal viiakse praegu ellu projekti „Prototüübi loomine kvalifikatsiooni samaväärsuse hindamise menetlustele vastavate diplomite ja tunnistuste puudumise korral“. Projekti eesmärk on välja töötada taotlejate kvalifikatsioonide hindamise ühised standardid, kui tunnistused või ära kirjad ei ole kättesaadavad.

⁸⁴ Alates 2016. aastast.

⁸⁵ NL ainult niivõrd, kui võrd kutsekvalifikatsioonide tunnustamine on tasuta (arvestades, et kolmandate riikide kodanikud peavad selle eest maksma).

⁸⁶ Alates 2016. aastast.

Varasemate õpingute tunnustamise meetmed, kui tõendavaid dokumente ei ole võimalik esitada (artikli 28 lõige 2).

Vaid mõnes üksikus liikmesriigis (AT, BE, IT, SE) ei pakuta rakendusmeetmeid seoses **varasemate õpingute hindamise, tunnustamise ja arvestamisega**, kui kvalifikatsiooni tõendavaid dokumente ei ole võimalik esitada.

Austrias on kahe katseprojekti eesmärgiks hinnata rahvusvahelise kaitse saajate varasemaid õpinguid (vt näide sinisel väljal allpool).

Näide 11. Pädevuse hindamise katseprojektid Austrias

Katseprojekt „WKO Jobprofil“ on tööalane test, mida tehakse Austria föderaalsetes majanduskojas. „Jobprofili“ pädevushindamist, mida tehakse praegu katseprojektina 150 noore pagulasega, tehakse araabia, inglise, prantsuse ja saksa keeles ning varsti ka pärsia keeles ning pärast hindamist toimub hindamisvestlus. Tulemused tehakse kättesaadavaks avalikule tööturuasutusele, et aidata paigutada isik kõige sobivamale praktikakohale või kavandada edasisi karjäärialaseid samme.

Avalikus tööturuasutuses registreerunud rahvusvahelise kaitse saajate jaoks algatati 2015. aastal katseprojekt „Pädevuskontroll“. Viienädalase kursuse eesmärk on hinnata varem omandatud kvalifikatsiooni ja oskusi ning alustada edasise koolituse individuaalsete programmidega. Samal ajal õpivad osalejad saksa keelt. Esialgu pakutakse pädevuskontrolli umbes 1000 osalejale neljas keeles (araabia, pärsia, prantsuse ja vene) ja 2016. aastal veel 9000-le.⁸⁷

Muu: teabe ja abi pakkumine kvalifikatsioonide tunnustamisel

Kvalifikatsioonide tunnustamise või hindamise meetmete kõrval teatasid mitmed liikmesriigid **rahvusvahelise kaitse saajatele ka abi, nõustamise ja teabe pakumisest kvalifikatsioonide tunnustamise valdkonnas**, mida praegu tehakse viies liikmesriigis (AT, BE, LT, SI, UK). Kolmes liikmesriigis (AT, BE ja SI) osutatakse teenuseid otse rahvusvahelise kaitse saajatele, samal ajal kui **Leedu** teatas teabe vahetamisest ja koostööst vastutavate institutsioonide vahel.

Seoses teabe otsepakkumisega rakendavad näiteks mitmed **Austria** institutsioonid, nagu usuorganisatsioonid ja eraühingud, tellimuse korras mõningaid riigi rahastatud meetmeid, mille eesmärk on abistada konkreetset rahvusvahelise kaitse saajaid kvalifikatsioonidele tunnustuse saamisel. Teenused ulatuvad nõustamisest abistamiseni tunnustamismenetluse ajal ja kohustistel ametiasutustes.

Meetmed on kättesaadavad projektipõhiselt ja seega mitte kõigile.⁸⁸ Ka **Belgias** pakuvad abi, sealhulgas

teavet menetluse kohta, mitmed VVOd, pakkudes tuge taotluse täitmisel ja tegutsedes vahendajana diplomite tunnustamisel Brüsselis ja Flandrias, samal ajal kui Valloonias pakuvad sellist tuge piirkondlikud integratsioonikeskused.

Mis puutub institutsioonidevahelisse koostösse, teeb kõrghariduse kvaliteedi hindamise keskus **Leedus** koostööd pagulaste vastuvõtukeskusega dokumentide tunnustamise, dokumentide esitamise ja menetluste kohta teabekogumite ettevalmistamise valdkonnas.

5.5.3 RAHVUSVAHELISE KAITSE SAAJATE EES SEISVAD TAKISTUSED KVALIFIKATSIOONIDE TUNNUSTAMISEL

Nagu juba eespool rõhutatud, on peamine takistus, millest liikmesriigid teatasid, kvalifikatsiooni kohta ametliku tööendi esitamise keerukus.

Juhul kui kaitse saajad esitavad dokumente, on levinud teatatud takistused järgmised:

- ★ kvalifikatsioonide tunnustamise tasud, sealhulgas vajaduse korral dokumentide tõlkimise ja legaliseerimise kulud (AT, BG, LT),
- ★ menetluste pikkus ja ülemäärased bürokraatlikud nõuded (BR, FR, ES),
- ★ diplomite ja tunnistuste võltsimine (seda mainis nt BE).

Nii **Iirimaa** kui ka **Madalmaad** teatasid probleemidest ka seoses volikirjade tunnustamisega, mida praktikas ei tunnustata. **Madalmaad** selgitasid, et volituste hindamine ei ole siduv ja et seetõttu võivad haridusasutused ja tööandjad kaitse saaja taotluse lõpuks ikkagi tagasi lükata.

Kvalifikatsiooni tunnustamisega seotud raskuste tulemusena viitasid mõned liikmesriigid (BG, FI, LU, UK) eelkõige kaitse saajatele, kes satuvad sageli olukorda, kus nad on sunnitud vastu võtma väheseid kutseoskusi nõudva töökoha (nagu käsitletakse ka jao 2).

5.5.4 HEAD TAVAD

Kvalifikatsioonide tunnustamise ja hindamise erimeetmed, mis on **kohandatud** kaitse saajate vajadustele ja mida võib pidada heaks tavaks, sest üldiselt vajavad kaitse saajad spetsiifilist toetust. Heade tavadena tuvastati konkreetsed meetmed Austrias ja Soomes. **Austrias** tuvastati projektid „Pädevuskontroll“ ja „WKO Jobprofil“ kui järeleproovitud tava, mille eesmärk on hinnata sisserändajate oskusi ja kvalifikatsiooni ning kaasata need edasise koolituse või praktikakohale paigutamise meetmete algatamisse. **Soomes** saab sisserändajate oskusi hinnata pädevuse ja kutseoskuste

⁸⁷ AMS, *Wieder mehr Qualifizierungsangebote*, News, 1. Oktoober 2015, verfügbar auf <http://www.ams.at/wien/ueber-ams/medien/ams-wien-news/wiemehr-qualifizierungsangebote> (Zugriff am 8. Oktober 2015).

⁸⁸ Peale selle on kõigile teenuseid vajavatele inimestele, sealhulgas rahvusvahelise kaitse saajatele kättesaadavad välisriikides omandatud kvalifikatsiooniga isikutele mõeldud kontaktpunktide teenused, mida

rahastavad föderaalne töö-, sotsiaal- ja tarbijakaitse ministerium, ning akadeemilise tunnustamise riiklik teabekeskus (ENIC-NARIC Austria), mida juhib föderaalne teadus- ja majandusministerium.

uuringuga. Kui dokumendid puuduvad või ei ole selge, kuidas kutsequalifikatsioon vastab Soome kvalifikatsioonidele, hinnatakse, kas taotleja võib minna otse tööturule. Ka täiendavad toetusmeetmed teabe ja toetuse pakkumise vormis on hea tava, sest need aitavad kaitse saajaid menetluse vältel.

5.6 NÕUSTAMISTEENUSED

Juurdepäas nõustamisele ja teabe pakkumine võivad märgatavalt suurendada kaitse saaja võimalusi tööd leida. Erinevalt kohanemiskursustest (vt alajaotis 4.2), mis pakuvad peamiselt faktilist teavet sihtriigi ja igapäeva elu kohta (nt kuidas pääseda juurde panga-, tervishoiu-, transpordi- ja avalikele teenustele), pakuvad nõustamisteenused kaitse saaja konkreetse olukorra ja eettetulnud probleemide järgi kohandatud individuaalset abi.

Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikli 26 lõikega 2 nähakse ette, et liikmesriigid tagavad kodanikega samaväärsetel tingimustel tööhõivega seotud meetmed, sealhulgas „nõustamisteenuse“.

5.6.1 NÕUSTAMISE KÄTTESAADAVUS JA JUURDEPÄAS SELLELE

Nõustamisteenused erinevad liikmesriigiti märkimisväärselt ja need hõlmavad järgmist.

★ **Nõustamine töö otsimisel ja karjäärinõustamine.** Seda tüüpi abi pakuvad 20 liikmesriiki (AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, HU, IE, IT, LV, LU, MT, NL, SI, SK, SE, UK). Kuigi see puudutab enamasti juurdepääsu üldisele nõustamisele ja tugiteenustele (AT, CZ, DE, FI, IE, LV), on üldise toetuse kõrval Austrias, Tšehhi Vabariigis, Itaalias, Madalmaades ja Rootsis kättesaadavad ka konkreetset kaitse saajatele suunatud kohandatud meetmed. Enamikus liikmesriikides hõlmab sedalaadi toetus juhendamist ja teavet karjääri planeerimise, karjäärivalikute ja tööotsimise strateegiate kohta (AT, BE, CZ, DE, EE, EL, FI, IE, FR, LV, LU, MT, NL, SI, SK, ES, SE, UK) ning teavet riikliku tööõiguse kohta (AT, CZ, FR, LV, ES, MT).

Mõnes liikmesriigis võib juhendamine hõlmata lisaks abistamist tööotsimise protsessis (CZ, SK); abi CVde ja kaaskirjade ning kandideerimisavalduste koostamisel (BE, CZ, EE, EL, IE, LV, SI, SK, UK) ning isegi abistamist töövestlustel tööandjaga (CZ, SK).

★ **Nõustamine ettevõtlus- ja füüsilisest isikust ettevõtjana töötamise võimaluste valdkonnas (EL):** **Kreekas** pakutakse osana erasektori tööhõiveasutuse Manpower Employment Organisation teenustest nõustamist ettevõtlustegevuse valdkonnas.

★ **Nõustamine sotsiaalkindlustussüsteemile juurdepääsu valdkonnas (BE, CZ, EE, LU, SK):** näiteks **Belgias** Valloonias hõlmab see nõustamist ja teavitamist sotsiaalkindlustuse, maksustamise ja sotsiaalkindlustussüsteemide alal, **Eestis** aga nõustamist sotsiaalhoolekande valdkonnas, mis hõlmab teavet majutuse, sotsiaaltoetuste ja vajalike ametiasutustega suhtlemise kohta.

★ **Psühholoogiline ja sotsiaalne tugi:** professionaalset nõustamist seoses psühholoogiliste ja sotsiaalsete probleemidega pakutakse 18 liikmesriigis (AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, IE,⁸⁹ FI, FR, LV, MT, NL, SI, SK, ES, SE, UK). Spetsiaalset traumanõustamist pakuvad nt piinamise, sõja ja oma päritoluriigist põgenemisest saadud trauma tagajärgede all kannatavatele sisserändajatele VVOde vahendusel koos liikmesriiki (BE, IE, NL, SE, SI, UK). Näiteks **Sloveenias** pakuvad nõustamist ja teavet tööhõiveameti nõustajad ning nõustamine hõlmab traumasid, psühhosotsiaalset tuge, suhteid vanematega, lastega, isikliku elu planeerimist.

5.6.2 TAKISTUSED NÕUSTAMISELE JUURDEPÄÄSUL

Selle toetusmeetme pakkumisel tuvastati mitu kogetud takistust, sealhulgas järgmised:

- ★ selliste teenuste ebapiisav hulk ja/või ebapiisavad ressursid nende pakkumiseks (AT, BE, FI, LV);
- ★ sihtrühmaga töötavate inimeste ebapiisav väljaõpe (FI, LV,⁹⁰ SE);
- ★ abistamine toimub ainult riigikeeles (BG, LT);
- ★ ebapiisav teadlikkus nende teenuste kättesaadavusest (AT, UK).

Kõige levinum teatatud takistus on (nii inim- kui ka rahaliste) ressursside vähesus. Näiteks peab **Belgias** pakkuma suurele hulgale inimestele nõustamisteenuseid sageli ainult üks riiklik või valitsusväline integratsiooninõustaja. Mõnikord jääb selle tagajärjel vähe aega väga spetsiifilise isikliku nõu andmiseks või usaldussuhte loomiseks.

Veel üks sageli teatatud probleem on piisava ettevalmistuse ja koolituse puudumine. Näiteks **Rootsis** väideti hiljutises meediareportaazis, et riigi tervishoiusüsteemil puudub vajalik pädevus äsja saabunud traumeeritud sisserändajate eest hoolitsemiseks ja asjakohase psühhiaatrilise ravi pakkumiseks. Mõningate Rootsi allikate kohaselt on tervelt kolmandik äsja saabunud sisserändajaid traumeeritud.

Veel üks **Madalmaades** tuvastatud takistus on seotud nõustamisteenuste osutamise korraldusega (kohalikul tasandil omavalitsuste poolt). Esiteks on selliste teenuste korraldamine eri omavalitsustes tekitanud kogu riigis erinevusi nõustamisega seotud tugiteenustes. Teiseks on omavalitsustel ka raske hinnata, kui palju abi kaitse saaja vajab. Näiteks on kaitse saajat tema vastuvõtukeskuses viibimise ajal juba võib-olla nõustatud, kuid alati ei ole selge, millist abi kaitse saajale pakuti ja milliste täiendavate vajadustega tuleb tegeleda. Seega ei pruugi omavalitsuse korraldatud jätkunõustamine

⁸⁹ See teenus on kättesaadav ainult Dublinis.

⁹⁰ Pagulaste ja teistsuguse seisundi saanud isikutega kokkupuutuvatele riigi tööhõiveameti töötajatele ei ole antud erikoolitust selle siht- rühma klientidega töötamiseks, kuid neile on kättesaadav erimeetodi- ka.

olla alati kaitse saaja „integratsiooni tasemega“ sobival kohandatud.

5.6.3 HEAD TAVAD NÕUSTAMISEL

Viies liikmesriigis kindlaks tehtud ühine hea tava on see, et nõustada saab mitmes võõrkeeles (AT, BE, BG, EE, FI). Veel üks kindlaks tehtud hea tava on mitmete eri osalejate kaasamine nõustamisteenustesse, et tagada osutatud teenuse optimaalne tase, eriti kui tegemist on haavatavate kaitse saajatega (BR, ES, FI). **Hispaania** on võimaldanud töötamine eri institutsioonide võrgustikus suurendada kulutõhusust ja vahendite ühiskasutust.

5.7 JUURDEPÄÄS ELUASEMELE

Majutus võib kaudselt mõjutada kaitse saaja suutlikkust tööd leida. Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikkel 32 näeb ette, et liikmesriigid tagavad rahvusvahelise kaitse saajatele juurdepääsu majutusvõimalustele teiste nende territooriumil seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanikega samaväärsetel tingimustel. Peale miinimumnõuete direktiivis kehtestatud võrdse kohtlemise on liikmesriigid vastu võtnud allpool kirjeldatud toetusmeetmed.

5.7.1 MAJUTUSALASTE TOETUSMEETMETE KÄTTESAADAVUS

Enamik liikmesriike (AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, SI, SK, SE, UK) pakub toetust majutusele juurdepääsul (kas eluaseme pakkumise või eluasemega seotud rahalise abi kujul). **Kreeka** ei paku praegu kaitse saajatele seoses majutusega mingit toetust.

5.7.2 MAJUTUSALASTE TOETUSMEETMETE KORRALDUS

Enamik majutust pakkuvatest liikmesriikidest (AT, CZ, EE, FI, HR, FR, IE,⁹¹ IT, LT, NL, SI, SK, SE) on kehtestanud erisätted rahvusvahelise kaitse saajatele. **Prantsusmaal** on rahvusvahelise kaitse saajatel majutusele juurdepääsul samad õigused nagu Prantsusmaa alalistel elanikel, kuid neile pakutakse ka eriteenuseid, sealhulgas ajutised majutuskeskused ja eluasemed rahvusvahelise kaitse saajatele.

Nagu allpool rõhutatakse, erinevad kaitse saajate majutusega abistamise meetmed liikmesriigiti suurel määral.

Pikendatud viibimine varjupaigataotlejate vastuvõtukeskustes

Üheksas liikmesriigis (AT, BE, BG, EE, HU, IE, LT, LU, NL) võivad rahvusvahelise kaitse saajad jääda varjupaigataotlejate vastuvõtukeskustesse kauemaks, kui nad ei ole saanud omaette majutust. Vastuvõtukeskustes viibimise lubatud aeg ulatub kahest kuust (BE, HU)

kolme (LT, LU), nelja (AT,⁹² EE) ja kuue kuuni (BG) ning kuni omaette eluaseme leidmiseni (NL). **Belgias** ja **Leedus** võib seda aega erandkorras pikendada. **Lätis** ja **Luksemburgis** võivad kaitse saajad, kes ei ole leidnud omaette eluaseme, samuti jääda elama vastuvõtukeskustesse, kuid selle eest tuleb maksta. Luksemburgis määratakse see tasu kindlaks vastavalt perekonna koosseisule. **Ühendkuningriigis** viibivad *varjupaigataotlejad* vastuvõtukeskustes ainult lühikest aega, misjärel nad kolivad tavaliselt erakorteritesse või -majadesse. Kui isiku taotlus osutub edukaks, võivad nad jääda eramajadesse veel 28 päevaks.

Spetsiaalsete üleminekukeskuste loomine rahvusvahelise kaitse saajatele

Tšehhi Vabariigis on ainult rahvusvahelise kaitse saajate majutamiseks kättesaadavad erikeskused, niinimetatud varjupaiga integratsioonikeskused. Need keskused pakuvad mitmesuguseid integratsiooniteenuseid, näiteks nõustamist ja keelekursusi. Keskuses viibimise ajal valmistatakse kaitse saajaid ette hilisemaks kolimiseks alalise elukohta.

Korterite või muud tüüpi eluaseme pakkumine

Paljud liikmesriigid (nt AT, BE, CZ, EE, FR, HR, IE,⁹³ IT, LV, LU, MT, NL, SE) pakuvad rahvusvahelise kaitse saajatele majutust. Pakutava majutuse tüüp erineb liikmesriigiti ja võib hõlmata järgmist: munitsipaaleluase (AT,⁹⁴ EE, HR, FR, IE – ümberasustatud pagulastele kohanemise ajal, LU, NL, SE); eraomanikelt üüritud eluase (EE, HR, IE); institutsioonide tellimuse korras pakutavad eluasemed (AT); sotsiaalkorterid (BE, FR, IT, LU, LV, MT, NL) ja ajutised majutuskeskused (FR).

Toetuste / rahalise abi pakkumine kaitse saajatele eluaseme leidmiseks

Majutusala rahalist abi / toetusi pakutakse viieteistkümnes liikmesriigis (AT,⁹⁵ BE, BG (kuni 2013. aasta lõpuni), CY, CZ, DE, EE, ES, FI, HU, IE, LV, NL, SI, SK, UK). Eluasemetoetused erinevad liikmesriigiti märkimisväärselt, kajastades ka eri riikide kinnisvaraturgu ja majanduslikku olukorda. Näiteks ulatub igakuine rahaline abi kuni umbes 2013. aasta lõpuni kõige väiksemast, 45–57 euro suurusest toetusest Ropaži omavalitsuses **Lätis**⁹⁶ 90 euronit **Bulgarias**. **Sloveenias** on see 85 eurot üksi elava rahvusvahelise kaitse saaja puhul ja umbes 150 eurot kuni 225 eurot pere puhul, kuni 270 eurot inimese kohta kuus.

⁹² Isikud, kellele on antud pagulase seisund, võivad seal elada neli kuud; täiendava kaitse saajad seni, kuni nad abi vajavad.

⁹³ Ümberasustamisprogrammiga seotud pagulaste puhul.

⁹⁴ Kättesaadav isikutele, kellele on antud põgeniku seisund ja ainult mõnel juhul täiendava kaitse saajatele.

⁹⁵ Kättesaadav isikutele, kellele on antud põgeniku seisund ja ainult mõnel juhul täiendava kaitse saajatele.

⁹⁶ Ropaži omavalitsuses on ühele inimesele määratav eluasemetoetus 45 eurot ja kütteperioodil võivad pered saada 57 euro suurust igakuist toetust.

⁹¹ Ümberasustamisprogrammiga seotud pagulaste puhul.

Rahaline abi mööbli ostmiseks, kommunaalravete taastamiseks ja kodumasinade ostmiseks

Rahalist abi mööbli ostmiseks pakuvad viis liikmesriiki (BE, CZ, LT, SE, UK) ja laenu kodumasinade soetamiseks pakuvad **Madalmaad** ja **Rootsi**. **Leedus** pakutakse omavalitsusse elama asumise korral 204 euro suurust ühekordset toetust (täiskasvanuile) peamiste mööbliesemete ja muude vajalike majapidamistarvike ostmiseks. **Ühendkuningriigis** võidakse katta kahe nädala kommunaalraved.

Abistamine eramajutuse otsimisel

Neile rahvusvahelise kaitse saajatele, kellel on piisavad rahalised vahendid korteri üürimiseks, pakutakse eramajutuse otsimisel, sealhulgas eluaseme otsimisel ja lepingute sõlmimisel eraomanikega abi kümnes liikmesriigis (BG (kuni 2013. aasta lõpuni), CZ, ES, FI, FR, IE,⁹⁷ IT, LV, NL, SI, SK), tavaliselt VVOde kaudu (BE, BG, FR, LV).

5.7.3 TAKISTUSED MAJUTUSELE JUURDEPÄÄSUL

Selle toetusmeetme osutamisel kõige sagedamini ette tulnud takistus on kättesaadavate riiklike eluasemete nappus (AT, BE, FI, IE, LV, LU, ES, SE, SK). Näiteks on **Rootsis** jäänud 2016. aasta alguse seisuga paljudes omavalitsustes ilmnenud eluasemete nappuse tõttu pärast elamisloa saamist vastuvõtusüsteemi pikemaks ajaks umbes 11 000 inimest. Eluasemete nappus toob kaasa ka suurema konkurentsi kinnisvaraturul äsja saabunud sisse- ja väljarändajate (rahvusvahelise kaitse või humanitaarkaitse saajate) ning muu kategooria sisse- ja väljarändajate ja ka alaliste elanike vahel.

Muud teatatud takistused on muu hulgas:

- ★ ainult kodanikele kättesaadavad munitsipaaleluasemed (BG, SI);
- ★ eraomanike soovimatus üürida kortereid pagulastele (BE, BG, EL, FR, LT);
- ★ diskrimineerimine ja võõravaenulik suhtumine (AT, HU, SK);
- ★ ebapiisavad eluasemetoetused võrreldes üürieluasemete kuludega (HU, LT);
- ★ haldustõkked (AT);
- ★ eluasemesüsteemi mittetundmine (IE, UK);
- ★ paljude pagulaste ja täiendava kaitse saajate piiratud liikuvus – näiteks auto ja/või juhiloa puudumine (BE);
- ★ rahvusvahelise kaitse saajad elavad ülerahvastatud linnapiirkondades, mis kannatavad eluasemete nappuse all (FR);
- ★ eluasemetoetus ei ole kättesaadav muud liiki toetuste saajatele (DE);

⁹⁷ Ümberasustamisprogrammiga seotud pagulaste puhul.

- ★ vähene keeleoskus kinnisvaraturul orienteerumiseks (IE).

5.7.4 HEAD TAVAD

Liikmesriigid tegid kindlaks mitmed head tavad, sealhulgas järgmised:

- ★ pikendatud viibimine vastuvõtukeskustes, et võimaldada **järkjärgulist kohandumist / üleminekupeeroodi** organiseeritud eluaseme ja iseseisva eluaseme vahel (nt BE, FI, LU);
- ★ spetsiaalsete üleminekuasutuste loomine rahvusvahelise kaitse saajatele, näiteks „**stardikorterid**“ kaitse saajatele, kes on hiljuti kaitse seisundi saanud (AT) või spetsiaalsed **varjupaiga integratsioonikeskused** kaitse saajatele (CZ);
- ★ **abistamine/ eluasemealane nõustamine**, et aidata kaitse saajatel eluaset leida; näiteks on pagulaste eluasemealane nõustamine **Soomes** teinud võimalikuks vältida paljusid väljatõstmise protsesse ja mõjutada erinevaid võlgade restruktureerimise ja tagasimaksekavasid, mis on võimaldanud üürnikel üüri maksta ja väljatõstmist vältida.
- ★ Sotsiaaleluasemete eraldamisel **antakse eesõigus kaitse saajatele**; nt **Belgias** kvalifitseeruvad haavatavad kaitse saajad sotsiaaleluaseme saamise õiguse poolest „absoluutse eesõiguse reegli“ kohaldamisalasse.
- ★ **Eluasemete jaotamise poliitikas tööhõivevõimaluste** arvestamine; **Madalmaades** katsetavad ametiasutused projekte, et sobitada kaitse saajaid nende isikliku tööturupotentsiaali alusel paremini omavalitsustega.

Peale selle on **Madalmaade** iseäranis hea tava platvormi „Opnieuw Thuis“ loomine. Selle platvormi eesmärk on kindlaks teha pagulaste eluasemete turul esinevad probleemid ja need lahendada. Tähtsa panusena selgitavad nad omavalitsustele pagulaste majutamisega seotud probleeme. Lisaks on loodud ka varjupaigataotlejate ja elamisloa omanike (OTAV) tugirühm, mille eesmärk on toetada ja teavitada omavalitsusi nende varjupaigapoliitika valdkonnas.

5.8 TAGATUD MINIMAALNE SISSETULEK

Tagatud minimaalne sissetulek tagab minimaalse elatustaseme neile, kelle majanduslikud vahendid on põhivajaduste rahuldamiseks ebapiisavad. Uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikliga 29 pannakse liikmesriikidele kohustus tagada, et rahvusvahelise kaitse saajad saavad „vajalikku sotsiaalabi, nagu seda antakse kõnealuse liikmesriigi kodanikele“. Artikli 29 lõike 2 kohaselt võivad liikmesriigid aga piirata täiendava kaitse seisundi saajatele antavat sotsiaalabi põhihüvedega.

5.8.1 TAGATUD MINIMAALSETE RAHALISTE VAHENDITE KÄTTESAADAVUS

Tagatud minimaalne sissetulek on kättesaadav enamikus liikmesriikides (AT, BE, BG – kuni 2013. aasta lõ-

puni, CY, CZ, DE, EE, EL – 2014. aastal, ES, FI, FR, HU, HR, IE, LV, LT, LU, NL, SI, SK, SE, UK). **Itaalias** ei ole siiski kehtestatud universaalset sissetulekutoetust või vaesuse leevendamise hüvesid. Mõned kohalikud omavalitsused pakuvad aga mõningaid toetusi kas üks kord või korrapäraselt.

Kui enamikus liikmesriikides (AT, BE, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, HU, HR, IE, LV, LT, LU, NL, SI, SE, SK, UK) pakutakse minimaalset sissetulekut kodanikega samaväärselt, on (või oli) mõnes liikmesriigis kehtestatud kaitse saajate jaoks eritoetus (BG – kuni 2013. aasta lõpuni, EL 2014. aastal ja LT kuni 2015. aasta novembrini). **Bulgaarias** pakuti koos muud liiki rahalise abiga, nt transpordi-, tervisekindlustuse, lasteaiatase jne toetused, pagulaste riikliku integratsiooniprogrammi raames 2011.–2013. aastal ühekordset sotsiaalabi, mis maksti välja pärast neljakuulist programmis osalemist. Pärast 2013. aasta lõppu neid vahendeid enam aga ei pakutud. **Kreekas** pakuti 2014. aastal 13 omavalitsuses katseprojekti raames tagatud minimaalset sissetulekut. **Leedus** makstakse isikutele, kes on saanud rahvusvahelise kaitse seisundi, toetusi kokku 12 kuu jooksul – st esimese kuue kuu jooksul saavad nad kõrgema määraga toetusi, kuid alates kuendast kuust poole väiksemat toetust.

Horvaatias antakse ühekordset toetust ajutise materiaalse puuduse korral, kui isikul on rahalisi raskusi ja ta ei ole võimeline rahastama nt lapse sünni, pereliikme haiguse või surma, loodusõnnetuse ning rõivaste ja jalatsite hankimisega seotud kulusid (kui puudub võimalus saada abi heategevusorganisatsioonilt). Kooskõlas sotsiaalhoolekande seadusega võidakse ühekordset toetust maksta sularahas või anda mitterahalises vormis. **Luksemburgis** koosneb tagatud minimaalne sissetulek kas *integratsioonitoetusest*, mis on seotud tööalase meetmega ja mida makstakse taotlejatele, kes vastavad teatavatele tingimustele ja on suutelised tegelema kutsetegevusega, või *täiendavast toetusest*, millega hüvitatakse tagatud minimaalse sissetuleku ja leibkonna sissetuleku vahe.

Peale selle, kuigi miinimumnõuete direktiivi artikli 29 lõige 2 seda lubab, ei tee enamik liikmesriike sotsiaalabi andmisel vahet pagulase ja täiendava kaitse seisundi vahel. Erandiks on **Belgia**, **Läti** ja **Malta**, kes annavad kahele nimetatud kategooriale erinevad õigused. Näiteks on **Maltas** pagulastel õigus sotsiaalabile sarnastel tingimustel kodanikega, samal ajal kui täiendava kaitse saajatele antakse „sotsiaalabi põhihüvesid“. **Belgia** ja **Läti** teevad kahe kategooria vahel vahet puudetoetuste (BE) ja lapsehooldustoetuste (LV) puhul: pagulastel on neile juurdepääs, täiendava kaitse saajatel aga ei ole.

5.8.2 TAGATUD MINIMAALSE SISSETULEKU SAAMISE TINGIMUSED

Tagatud minimaalse sissetuleku saamise tingimused hõlmavad järgmist:

- ★ **tõendid, et isikul puudub piisav sissetulek** (AT, BE, CY, CZ, DE, EE, LV, LU, SE, UK): näiteks **Lätis** tehakse see kindlaks tõendiga, et viimase 3 kuu keskmine sissetulek ei ületanud 128,06 eurot ja et isikul ei ole kogutud raha, väärtpabereid või vara;
- ★ **isikut ja elukohta tõendav dokument** (AT, BE, LV, SE, UK): **Belgias** tekib juurdepääs tagatud minimaalsetele rahalistele vahenditele alles siis, kui isik on registreeritud konkreetsetes omavalitsuses;
- ★ **tõend, et isik on registreeritud töötaja/ töötuna** (BE, CZ, LV): näiteks **Belgias** võidakse keelata juurdepääs tagatud minimaalsetele rahalistele vahenditele, kui isik ei soovi töötada või omandada haridust või osaleda kutseõppes;
- ★ **kaitse liik** (AT): **Austrias** ei vasta humanitaarkaitset saavad isikud tagatud minimaalse sissetuleku saamise tingimustele.

5.8.3 TAKISTUSED TAGATUD MINIMAALSE SISSETULEKU SAAMISEL

Selle toetusmeetme pakkumisel sageli kogetud takistused hõlmavad järgmist:

- ★ bürokraatia ja ooteajad (AT, BE, FR, SK);
- ★ väikesed sotsiaaltoetused (EE – 2015. aastal 90 eurot kuus, mida suurendati 2016. aastal 130 euroni kuus) ja
- ★ sotsiaalkindlustust pakkuvate institutsioonide töötajate ebapiisav koolitus rahvusvahelise kaitse saajatega töötamise valdkonnas ja/või keelebarjäärid (HR, SK).

Nagu eespool rõhutatakse, on kõige tavalisem takistus minimaalse tagatud sissetuleku saamisel **haldusnõuded**. Näiteks **Austrias** nõutakse tagatud minimaalse sissetuleku saamiseks elukoha tõendit, samal ajal kui enamik kinnisvaraomanikke nõuab ka sissetuleku tõendit. See tähendab ka seda, et võimatu on taotleda toetust, et maksta käsiraha ja üürilepingu registreerimise tasu. **Slovaki Vabariigis** peavad kaitse saajad esitama eluasemetoetuste saamiseks üürilepingu. Arvestades aga, et üürileandjad sõlmivad tavaliselt allüürniku lepingu, ei anna see neile õigust sellist toetust saada.

5.8.4 HEAD TAVAD TAGATUD MINIMAALSE SISSETULEKU SAAMISEL

Hea tava tehti kindlaks **Soomes**, kus Soome sotsiaalkindlustusamet (Kela) pakub tagatud minimaalse sissetuleku saamise lihtsustamiseks ja rahvusvahelise kaitse saajate jaoks kasutajasõbralikkuse tagamiseks intensiivseid kaasnevaid meetmeid, näiteks mitmekeelseid teenuseid, eri keeltesse tõlgitud vorme, ning korraldab teenuste tõlkimist kliendi keelde, et tagada kolmandate riikide kodanikele sujuv asjaajamine.

Näiteks on Kela pakkunud alates 2015. aasta märtsist videopõhiseid teenuseid eri keeltes, nagu kurdi keel.

6 Järeldused

Selles ERV fookusuuringus esitatakse liikmesriikide rahvusvahelise või humanitaarkaitse saajate tööturule integreerumist hõlbustava poliitika ja tavade võrdlev analüüs. Uuringu käigus vaadeldi tööturule juurdepääsu õigusi ja tavasid ning tööalaste toetusmeetmete kättesaadavust. Samuti püüti kindlaks teha head tavad ja takistused liikmesriikides seoses tööturule juurdepääsu ja seal osalemisega, samuti kõik erinevused eri seisundite (pagulane, täiendava kaitse saaja, humanitaarkaitse saaja) kohtlemisel.

Nagu nõutakse uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis, tagavad kõik liikmesriigid rahvusvahelise kaitse saajatele **seadusliku töötamise õiguse**. Enamikus liikmesriikides kohaldatakse selle õiguse suhtes üldiselt kutsealadele ja avalikule teenistusele kehtestatud eeskirju. Kuigi uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiviga nõutakse, et liikmesriigid võimaldaksid kaitse saajatel „kohe“ tööturule pääseda, tuleb **praktiliselt** kõigepealt vastata teatavatele **haldustingimustele**. Näiteks nõuab enamik liikmesriike kaitse saajatelt elamisloa olemasolu, samal ajal kui mõned nõuavad ka eraldi tööloa. Kuigi selliste dokumentide taotlemise menetluse pikkus liikmesriigiti erineb, võivad sellised nõuded **protsessi pikendada** ja **ideaalis tuleks** neid **hoida minimaalsena**.

Haldustingimuste kõrval kohtavad kaitse saajad tööturule juurdepääsul ka **praktilisi takistusi**, mis tulenevad nende erilisest olukorrast ja tagakiusamise kogemusest ning kahjust, mida põhjustavad kaitsest ilma jäämine nende oma riigis ja nende põgenemine Euroopasse. Nende hulgas on eelkõige psühholoogiline ja kehaline kurnatus, kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide puudumine, sotsiaalvõrgustiku puudumine, vähene keeleoskus jne. Selle tulemusena on kaitse saajad siserändajatega (ja muidugi kodanikega) võrreldes tööturule juurdepääsul ebasoodsamas olukorras. Sellised praktilised takistused rõhutavad, kui tähtsad on **tööalased toetusmeetmed**, mis peaksid ideaalis olema **kohandatud kaitse saajate eriolukorraga**.

Tööalaseid toetusmeetmeid pakuvad kõik liikmesriigid. Need moodustavad kõigis liikmesriikides osa **sisserändajate tööturule integreerimise poliitika** laiemast raamistikust, mis kajastab tavapärasest keskendumist üldiselt **sisserändajate**, mitte konkreetselt **rahvusvahelise kaitse saajate** integratsioonile.

Enamik liikmesriike järgib tööalaste toetusmeetmete pakkumisel ja kaitse saajatele teenustele, sealhulgas avalike tööturuasutuste toetusmeetmetele juurdepääsu andmisel **ühtlustavat meetodit, samamoodi nagu need on kättesaadavad kolmandate riikide kodanikele ja/või** liikmesriigi **kodanikele**. Arvestades kaitse saajate kogutud konkreetseid takistusi, ei pruugi selline ühtlustav meetod olla siiski piisav nende erivajaduste asjakohaseks rahuldamiseks. Samuti tuleb sellega seoses märkida, et uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv hõlmab täiendavat olulist piirangut,

nõudes liikmesriikidelt tööalaste toetusmeetmete pakkumist „kodanikega samaväärsetel tingimustel“, kuigi kaitse saajate vajadused on sageli kodanike omadest väga erinevad.

Teisest küljest on mitmed liikmesriigid välja töötanud ka **üha enam kohandatud meetmeid**, mis on suunatud kaitse saajatele – suundumus, mis on muutunud nähtavamaks praeguse rändekriisi tõttu. Mõned liikmesriigid rakendavad hübriidmeetodit, **kombineerides siserändajatele suunatud üldisi meetmeid ja** kaitse saajatele suunatud **erimeetmeid**, samal ajal kui teised on välja töötanud **ainult kaitse saajatele suunatud erimeetmed** (nt individuaalne sisseelamiskava Tšehhi Vabariigis ja Rootsis, milles määratakse kindlaks isikute tööturule integreerumise parim viis). **Kohandatud meetmete väljatöötamine, sealhulgas seoses avalike tööturuasutuste tugiteenustega, kujutab endast head tava** ja seda tuleks veelgi soodustada ning eelolevatel aastatel laiemalt rakendada.

Tööalased toetusmeetmed erinevad liikmesriigiti. Enamiku liikmesriikide pakutavad põhimeetmed hõlmavad keelekursusi, kohanemisteenuseid, juurdepääsu tööhõiveteenustele (sealhulgas tööalane nõustamine), abistamist kutsekvalifikatsioonidele tunnustuse saamisel ning majutusabi. Täiendavad toetusmeetmed, mida mõnes riigis võetakse, hõlmavad muu hulgas juurdepääsu õpipoisiõppele/praktikakohtadele, võimalike tööandjate leidmist, koolitamist sotsiaalsete ja kutsealaste oskuste vallas jne.

Valiku tööalaste toetusmeetmete vaatlusest ilmneb, et suur osa tööalastest toetusmeetmetest **ei ole seotud konkreetselt kaitse saajatega**, vaid kõigi kolmandate riikide kodanike ja/või kodanikega üldiselt. See kehtib eelkõige keelekursuste,⁹⁸ haridusele juurdepääsu⁹⁹ ja tagatud minimaalse sissetuleku puhul.¹⁰⁰

Seevastu tehti kohandatud meetmete pakkumine sagedamini kindlaks kohanemisteenuste,¹⁰¹ kvalifikatsioonide tunnustamise,¹⁰² nõustamise¹⁰³ ning eluasemele juurdepääsu¹⁰⁴ puhul. Paljusid neist kohandatud meetmetest pakutakse siiski projektipõhiselt, mis tähendab, et need ei ole pidevalt kättesaadavad või ei ole **kõigile** kaitse saajatele kättesaadavad.

Tuvastati mitu tööalaste toetusmeetmete rakendamise **head tava**, sealhulgas:

- ★ **keeleõppe** sidumine **tööturuga**, suurendamiseks tõenäosust, et keeleoskus toetab tööhõivet;

⁹⁸ Kolmes liikmesriigis kindlaks tehtud kohandatud meetmed.

⁹⁹ Kohandatud meetmed neljas liikmesriigis.

¹⁰⁰ Kohandatud meetmed puuduvad.

¹⁰¹ Kohandatud meetmed seitsmes liikmesriigis.

¹⁰² Kohandatud meetmed 11 liikmesriigis.

¹⁰³ Kohandatud meetmed 15 liikmesriigis.

¹⁰⁴ 13 liikmesriigis kindlaks tehtud kohandatud meetmed.

- ★ **kohanemisteenuste** osutamine eesmärgiga **toetada** otseselt **integratsiooni töökohal**, et aidata kaitse saajat tööleasumiseks ette valmistada;
- ★ **kohandatud meetmete** pakkumine, et **lihtsustada kaitse saajate juurdepääsu haridusele**, nt rahalise abi või kursusetasust vabastamise, õpinguteaegse juhendamise jne kaudu;
- ★ „**täiendusõppe ja -koolituse**“ pakkumine konkreetselt kaitse saajatele või kolmandate riikide kodanikele (nt töökohapõhine õpe) täiendusõppe ja tunnustatud kvalifikatsiooni saamise vahendina;
- ★ **kohandatud kutseõppe** pakkumine, mis aitab suurendada rahvusvahelise kaitse saajate osalemist;
- ★ (tööhõivealane) **nõustamine**, mida pakuvad **arvukad osalejad eri võõrkeeltes**, et tagada teenuste optimaalne tase;
- ★ **kvalifikatsioonide tunnustamise ja varasemate õpingute akrediteerimise kohandatud süsteemide** tagamine, sealhulgas kohandatud teave ja abi kaitse saajatele sobivate süsteemide kindlaksteigmiseks ja neile juurdepääsuks.

Samal ajal kohtavad kaitse saajad tööalastele **toetusmeetmetele juurdepääsul ikkagi palju takistusi**. Kõige olulisem on see, et mõned tööalased toetusmeetmed ei ole laialdaselt kättesaadavad **kõigile** kaitse saajatele, näiteks seetõttu, et neid pakutakse projektipõhiselt, neid pakutakse ainult teatud geograafilistes piirkondades või need on lihtsalt piiratud teatud arvu toetuse saajatega. Teised sageli nimetatud takistused tööalastele toetusmeetmetele juurdepääsul hõlmavad järgmist:

- ★ nt keelekursustel osalemise, hariduse, kutsehariduse omandamise, kvalifikatsioonide tunnustamise jne **rahalisel kulud** (otsesed ja kaudsed);
- ★ **keeleoskuse** ebapiisav tase, mis tuvastati takistusena juurdepääsul kohanemisteenustele, haridusele, kutseõppele;
- ★ **madal haridustase**, mis on takistuseks juurdepääsul näiteks keelekursustele ja kutseõppele;
- ★ **kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide** puudumine, mis on eelkõige takistuseks juurdepääsul edasisele haridusele;
- ★ **halduskoormus ja pikad menetlused** nt kvalifikatsiooni tunnustamisel või juurdepääsul tagatud minimaalsetele rahalistele vahenditele.

Sellised takistused võtavad paljudelt kaitse saajatelt võimaluse pääseda tegelikult toetusmeetmetele, mis omakorda mõjutab nende **õigeaegset ja edukat**

juurdepääsu tööturule. Eelöeldu rõhutab, kui tähtis on pakkuda toetusmeetmete **ühtlustatud ja tasakaalustatud paketti**, mille kaudu tegeletakse ühtaegu kõigi tööturule juurdepääsu ja seal osalemise võimalike mõõtetega. Peale selle tuvastati takistused ka seoses toetusmeetmete **rakendamisega**. Kuigi toetusmeetmete sisu on sügavuse, kestuse, eraldatud vahendite jne poolest liikmesriigiti erinev, on toetusmeetmete elluviimine **mõnikord puudulik ressursside vähesuse** ja **ebapiisava suutlikkuse** tõttu neid ellu viia. Seega on **võimalik parandada nii juurdepääsu** tööalastele toetusmeetmetele kui ka nende **elluviimist**.

ELi tööjõu-uuringu tulemused aga osutavad, et rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive määr on kuni esimese nelja riigis elamise aasta jooksul madal. Aja jooksul tööhõive määr siiski tõuseb ja 20+ aasta pärast muutub see kõigi sisserändajate kategooriate puhul peaaegu samaks. Liikmesriigid tõdevad aga, et need, kes leiavad töö, töötavad tavaliselt oma **kvalifikatsioonile mittevastavatel ja vähest oskust nõudvatel / madalalpalgalistel ajutistel töökohtadel**. Seetõttu ei tuleks rohkem pingutada mitte ainult kaitse saajate abistamiseks töö leidmisel, vaid ka selleks, et aidata neil leida tööd, mis vastab nende kvalifikatsioonile ja koolitusele, et **vältida ajupotentsiaali raiskamist**. Kui ELi 2014. aasta tööhõive-uuring välja arvata, on statistika kaitse saajate tööhõive määrade kohta napp. See osutab täiendava, ühtlustatud andmekogumise ja analüüsimise vajadusele selles valdkonnas.

Lõpuks tehti uuringus kindlaks teatavad **erinevused** käesolevas uuringus käsitletud **eri kategooriate kaitse saajate** (pagulased, täiendava kaitse saajad ja humanitaarkaitse saajad) kohtlemises. Peamised erinevused pagulaste ja täiendavate kaitse saajate vahel on seotud elamislubade kehtivusajaga, sest paljud liikmesriigid (kokku 12) väljastavad täiendava kaitse saajatele pagulastega võrreldes lühema kehtivusajaga elamislubasid, nagu lubab ka uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv. See võib takistada nende kaitse saajate integratsiooni tööturule, arvestades, et elamislubade lühike kehtivusaeg kahjustab pikaajalise integratsiooni hõlbustamist ja kujutab endast ka praktilist takistust juurdepääsul tööalastele toetusmeetmetele (nt ei saa kaitse saaja registreeruda kolmeaastases koolitusprogrammis osalemiseks, kui tema elamisluba kehtib ainult ühe aasta). Seetõttu tuleks selliseid erinevusi veelgi vähendada, eriti kuna kuus liikmesriiki ei tee praegu seisundite vahel seoses elamisloa kehtivusajaga vahet. Peale selle kohaldatakse mõnes riigis humanitaarkaitse saajate suhtes pagulaste või täiendava kaitse saajatega võrreldes rohkem haldustingimusi. See on eelkõige seotud tööloa nõudega, sealhulgas tööturule pääsemiseks nõutava tööturustega.

Lisa 1. Statistiline ülevaade kaitse saajatest ja nende osalemisest tööturul**Tabel A1.1. Positiivse esimese astme otsuse saanud isikute vanuseline jaotus EL 28s, 2010–2015**

EU 28 – vanuseline jaotus (positiivseid otsuseid)	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Nooremad kui 14-aastased	12 875	23	13 270	22	20 390	22	25 920	24	33 010	21	41 135	16
14–17-aastased	6 525	12	6 190	10	7 355	8	8 370	8	12 390	8	19 435	8
18–34-aastased	24 655	44	27 725	47	46 415	51	49 965	46	79 615	50	138 940	55
35–64-aastased	10 540	19	11 235	19	15 470	17	21 220	20	33 000	21	49 910	20
65-aastased või vanemad	825	1	910	2	1 120	1	1 810	2	1 905	1	2 475	1
Teadmata	155	0	210	0	260	0	325	0	295	0	335	0
Kokku	55 575	100	59 535	100	91 010	100	107 610	100	160 210	100	252 230	100

Lisa 2. Tööturule juurdepääsu õigused õigusaktides ja praktikas

Tabel A2.1 Elamisloa kehtivusaeg ning alalise elamisloa ja kodakondsuse taotlemiseks vajalik lubatud riigis viibimise aeg (aastates) antud seisundi kohta

LR	Elamisloa minimaalne kehtivusaeg			Elamisloa maksimaalne kehtivusaeg			Elamisloa taotlemine			Kodakondsuse taotlemine		
	Pagulane	Täiendava kaitse saaja	Humanitaarkaitse saaja	Pagulane	Täiendava kaitse saaja	Humanitaarkaitse saaja	Pagula- ne	Täiendava kaitse saaja	Humani- taarkaitse saaja	Pagulane	Täiendava kaitse saaja	Humani- taarkaitse saaja
AT	Piiramatu	1	1	Ei kohaldata	1+2 ¹⁰⁵	1 ¹⁰⁶	5	5	Ei kohaldata	6	10 ¹⁰⁷	10 ¹⁰⁸
BE	Piirama- tu ¹⁰⁹	1	Ei kohaldata	Piiramatu	Piiramatu	Ei kohaldata	Kohene	5	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata
BG	3	Ei kohaldata	3	5	Ei kohaldata	3	Ei kohalda- ta	Ei kohaldata	Ei kohaldata	3	Ei kohaldata	5
CY	3	1	Ei kohaldata	3	1+2	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata
CZ	Piiramatu	1	Piiramatu	Piiramatu	1+2	Piiramatu	5	5	5	5	10	5
DE	3	1+2	1	3	1+2	3	3	5	5	6–8	6–8	6–8
EE	3	1	Ei kohaldata	Piiramatu	Piiramatu	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata	8	8	Ei kohaldata
EL	3	3	2	Piiramatu 2–3	Piiramatu	Piiramatu	5	5	Ei kohaldata	3	7	Ei kohaldata
ES	Piiramatu	Piiramatu	1	Piiramatu	Piiramatu	1+1	Kohene	Kohene	5	5	10	10
FI	4	4	1	Piiramatu <4	Piiramatu <4	Piiramatu <4	4	4	4	4–6	4–6	4–6

¹⁰⁵ Võimalik on piiramatu arv uuendamisi.

¹⁰⁶ Uuendada saab humanitaarkaitse saajate ühte kolmest elamisõigusest.

¹⁰⁷ Kaitse saajad peavad riigis seaduslikult elama vähemalt viis aastat kümnest (st nad ei saa taotleda kohe kodakondsust, vaid peavad kõigepealt saama elamisõiguse vastavalt riiki elama asumise ja elukohaseadusele).

¹⁰⁸ Seals.

¹⁰⁹ Kui varjupaigataotlejale antakse **pagulasseisund**, väljastatakse praegu piiramatu kehtivusajaga elamisloa (elektrooniline B-kaart). Varjupaigataotlejate suure sissevoolu tõttu alates 2015. aasta suvest otsustas valitsus 2015. aasta detsembris piirata pagulasseisundiga kaasneva elamisloa kehtivust viie aastani; uuendamisel muutub elamisloa tähtsajaks. Uus seadus jõustub arvatavasti 2016. aasta jooksul.

LR	Elamisloa minimaalne kehtivusaeg			Elamisloa maksimaalne kehtivusaeg			Elamisloa taotlemine			Kodakondsuse taotlemine		
FR	10	1	Ei kohaldata	Piiramatu	Piiramatu	Ei kohaldata	10 ¹¹⁰	15 ¹¹¹	Ei kohaldata	Kehtivusajale tingimusi kehtestatud ei ole	5	Ei kohaldata
HU	Piiramatu	5	1 või 3 ¹¹²	Ei kohaldata	Piiramatu	Piiramatu	3 või 5 ¹¹³	3 või 5 ¹¹⁴	3	3	8	8
IE	Kindlaks määramata <1	3	Valikul	Kindlaks määramata <1	Kindlaks määramata	Valikul	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	3 ¹¹⁵	5	5
IT	5	5	2	Piiramatu	Piiramatu	2	5	5	Ei kohaldata	5	10	10
LT	5	2	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Kohene	5	Ei kohaldata	7–10	7–10	Ei kohaldata
LU	3	3	Kindlaks määramata	5	5	Kindlaks määramata	5	5	Ei kohaldata	7	7	Ei kohaldata
LV	5	1	Ei kohaldata	5	1+1	Ei kohaldata	Kohene	5	Ei kohaldata	5	10	Ei kohaldata
MT		1			3			Vt märkus ¹¹⁶		Vt märkus ¹¹⁷		
NL	5	5	5	Piiramatu	Piiramatu	Piiramatu	5	5	5	5	5	5
SE	1 ¹¹⁸	1 ¹¹⁹	1 ¹²⁰	Piiramatu või	Piiramatu või	Piiramatu	Üldjuhul	Üldjuhul pii-	Üldjuhul pii-	4	5	5

¹¹⁰ Kümneaastase elamisloa kehtivusaja lõppemisel võib pagulane taotleda selle elamisloa uuendamist või piiramatu kehtivusajaga alalist elamisloa.

¹¹¹ Täiendava kaitse saajad võivad taotleda ELi pikaajalist elamisloa, kui nad suudavad tõendada vähemalt viieaastast katkematut elamist Prantsusmaal. Kui see luba aegub, võivad nad taotleda alalist elamisloa.

¹¹² Seisundita isikute puhul 3 aastat ja eksiiliseisundi korral 1 aasta.

¹¹³ 5 aastat EÜ pikaajalise elamisloa puhul ja 3 aastat riikliku elamisloa puhul.

¹¹⁴ Seals.

¹¹⁵ Ministril on õigus vähendada oma äranägemisel 3ni. Praktikas nõutakse 3 aastat.

¹¹⁶ Pagulased ja täiendavat kaitset saavad isikud võivad saada alalise elamisloa, kui neile antakse pikaajalise elaniku seisund kooskõlas vastava riikliku õigusaktiga, millega võetakse üle direktiiv 2003/109 ja vastav muutmisdirektiiv. Isikud, kellele on antud riiklike eeskirjade kohaselt ajutine humanitaarkaitse, ei saa alalise elaniku seisundit.

¹¹⁷ Isikud, kes on elanud Maltas 5 aastat, võivad esitada kodakondsuse taotluse vastavalt Malta kodakondsuseaduse artikli 10 lõikele 1.

¹¹⁸ Varjupaigataotlejate suure sissevoolu tõttu võttis Rootsi valitsus 23. oktoobril 2015 vastu sisserändeteemalise kokkuleppe eesmärgiga kindlustada vastuvõtusüsteemi suutlikkus ja parandada uute saabujate sisseelamist. See hõlmab ajutiste elamislubade kasutuselevõttu perekonnata pagulaste jaoks ja neile, kes vajavad täiendavat kaitset. Uute eeskirjade kohaselt antakse pagulastele nende juhtumi esimesel läbivaatamisel elamisloa kolmeks aastaks ja täiendavat kaitset saavatele isikutele üheks aastaks. Need load on uuendatavad. Pikendamise korral kehtib samuti üldine reegel, et antakse ajutine luba. Erandid kehtivad lastele ja nende

LR	Elamisloa minimaalne kehtivusaeg			Elamisloa maksimaalne kehtivusaeg			Elamisloa taotlemine			Kodakondsuse taotlemine		
				vähemalt 3 aastat	vähemalt 3 aastat		piiramatu luba	ramatu luba	ramatu			
SI	Piiramatu	1	Ei kohaldata	Piiramatu	3+2	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata
SK	Piiramatu/3 ¹²¹	1	Piiramatu	Piiramatu/3 ¹²²	1+2	Ei kohaldata	Kohene	5	Ei kohaldata	4	8	4
UK	5	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata	5	5	Ei kohaldata	5	6	Ei kohaldata	6

Tabel ei sisalda teavet PL, PT, RO ja NO kohta, sest need riigid ei esitanud riiklikku aruannet.

peredele, kes registreerisid oma taotlused enne, kui ettepanek esitati, ning kes on jätkuvalt Rootsis. Teatati, et need välismaalaste seaduse muudatused on ajutised ja piirduvad kolme aastaga. Uutest eeskirjadest on vabastatud ümberasustatud pagulased, saatjata alaealised ja pered. Muutused jõustuvad arvatavalt 20. juulil 2016. Rohkem teavet leiab Rootsi riiklikust aruandest.

¹¹⁹ Tavaliselt piiramatu, kuid praegu 1 aasta (vt joonealune märkus eespool).

¹²⁰ Tavaliselt piiramatu, kuid praegu 1 aasta (vt joonealune märkus eespool).

¹²¹ 3 aastat juhul, kui varjupaik antakse perekonna taasühinemise põhjusel.

¹²² Seals.

Tabel A2.2. Tööturule juurdepääsu tingimused ja piirangud antud seisundite kaupa (KRK (K), pagulane (P), täiendava kaitse saaja (T) ja humanitaarkaitse saaja (H))

LR	Elamisloa omamine				Tööloa omamine				Kohaldatakse ajalisi piiranguid				Kohaldatakse piiranguid konkreetse töoandja suhtes				Kohaldatakse piiranguid tööhõivesektis	
	K	P	T	H	K	P	T	H	K	P	T	H	K	P	T	H	K	P
AT	✓	✓	✓	✓	Ei kohaldata			✓ ¹²³	Ei kohaldata		✓	✓	Ei kohaldata				Ei kohaldata	
BE	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓		✓	Ei kohaldata	✓		✓	Ei kohaldata				Ei kohaldata		
BG	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓		Ei kohaldata		✓		Ei kohaldata		✓		Ei kohaldata		✓	
CY	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓	
CZ	✓	✓	✓	✓					✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
DE	✓	✓	✓	✓	✓								✓				✓	
EE	✓	✓	✓	Ei kohaldata				Ei kohaldata				Ei kohaldata				Ei kohaldata	✓	✓
EL	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						
ES	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓				✓	✓
FI	✓	✓	✓	✓					✓				✓				✓	
FR	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	✓	✓
HR	✓				✓				✓	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	✓	✓	✓	✓	✓	✓
HU	✓			✓	✓			✓	✓		✓	✓	✓			✓	✓	
IE	✓	✓	✓	✓	✓ ¹²⁵			✓ ¹²⁶	✓			Ei kohaldata				Ei kohaldata		
IT	✓	✓	✓	✓	✓			✓										
LT	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata		
LU	✓	✓	✓									✓				✓	✓	
LV	✓	✓	✓	Ei kohaldata				Ei kohaldata	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata		

¹²³ Humanitaarkaitse saajad, kellel on kaks kolmest eri elamisloast, vajavad tööloa.¹²⁴ Humanitaarkaitse saajad, kellel on üks kolmest eri elamisloast, peavad tegema tööturule pääsemiseks tööturustesti, mille puhul eelistatakse oma riigi või ELi kodanikke.¹²⁵ Mõnel juhul.¹²⁶ Tavaliselt on isikutel, kellele on antud elamisloa humanitaarsetel põhjustel, õigus töötada tööloa omamata. Justiits- ja võrdõiguslikkuse ministri äranägemisel.

LR	Elamisloa omamine				Tööloa omamine				Kohaldatakse ajalisi piiranguid				Kohaldatakse piiranguid konkreetse tööandja suhtes				Kohaldatakse piiranguid tööhõivesektis		
	K	P	T	H	K	P	T	H	K	P	T	H	K	P	T	H	K	P	
MT	✓	✓	✓	Ei kohaldata		✓	Ei kohaldata	Ei kohaldata											
NL	✓	✓	✓	✓	✓														
SE	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓											
SI	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓			Ei kohaldata	✓		
SK	✓	✓	✓	✓	✓				✓	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata							
UK	✓	✓	Ei kohaldata	✓							Ei kohaldata				Ei kohaldata				

Tabel ei sisalda teavet PL, PT, RO ja NO kohta, sest need riigid ei esitanud riiklikku aruannet.

Märkused

DE: erandina on kolmandate riikide kodanike juurdepääs avaliku teenistuse töökohtadele piiratud.

EE: kolmandate riikide kodanikud, pagulased ja täiendava kaitse saajad ei saa töötada riigiametnikena.

ES: mõnel kutsealal nõutakse ELi/EMP kodakondsust, samuti avaliku sektori ametikohtadel, mille puhul antakse eesõigus ELi/EMP kodanikele.

FI: kolmandate riikide kodanikud võivad üksikjuhtudel kohata täiendavaid piiranguid.

FR: piirangud kolmandate riikide kodanikele sõltuvad tööloa tingimustest.

LU: pagulased ning täiendava ja humanitaarkaitse saajad ei saa töötada riigiametnikena.

Lisa 3. Rahvusvahelise kaitse saajate tööturule integreerimise poliitika korraldus ja sisu

Tabel A3.1 Rahvusvahelise kaitse saajate integratsioonimeetmete valdkonna täitev- ja finantsvastutusega asutused (I)¹²⁷

LR	Haridus		Keelekursused		Kohanemiskursused	
	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus
AT	Liidumaad, Austria haridus- ja naisküsimumuste ministeerium	Liidumaad, Austria haridus- ja naisküsimumuste ministeerium	Avalik tööturuasutus, Austria integratsioonifond	Avalik tööturuasutus, liidumaad, Austria integratsioonifond, Austria Euroopa asjade, integratsiooni- ja välisministeerium, Austria siseministeerium	Austria Euroopa asjade, integratsiooni- ja välisministeerium	Austria Euroopa asjade, integratsiooni- ja välisministeerium
BE	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik
BG	Haridus- ja teadusministeerium	Omaavalitsused	CARITAS, SARI abil	ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet	Riiklik pagulasamet (SAR); VVOd	SAR; projektipõhine rahastamine
CY	Haridus- ja kultuuriministeerium	Haridus- ja kultuuriministeerium	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)
CZ			Haridus-, noorsoo- ja spordiministeerium	Siseministeerium	Haridus-, noorsoo- ja spordiministeerium	Siseministeerium
DE	Oleneb hariduse liigist	Oleneb hariduse liigist	Bundesamt für Migration und Flüchtlinge	Bundesamt für Migration und Flüchtling	Bundesamt für Migration und Flüchtlin	Bundesamt für Migration und Flüchtlinge

¹²⁷ Märkusi esitasid järgmised liikmesriigid.

Haridus

LT: Leedu õigusaktides ei nähta varjupaiga saanud isikute integratsiooni toetusmeetmena ette haridusprogramme.

SE: toetusmeetmeid, mis moodustavad osa 2010. aasta vastuvõtuseadusest, rahastatakse riigi tasandil. Äsja saabunud sisserändajate sisseelamiskavad võivad hõlmata haridust.

Keelekursused

FI: Soomes on sisserändajate keeleõpe korraldatud osana terviklikumast integratsioonikoolitusest.

LV: valitsusvälised organisatsioonid pakuvad Euroopa Pagulasfondi ja Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi toetusel läti keele tasuta lisakursusi. Kodakondsus- ja rändeamet vastutab riigikeele õppimiseks hüvitise määramise eest.

SE: toetusmeetmeid, mis moodustavad osa 2010. aasta vastuvõtuseadusest, rahastatakse riigi tasandil. Omaavalitsused saavad valitsuselt keelekursuste pakkumiseks toetusi. Äsja saabunud sisserändajate sisseelamiskavad võivad hõlmata rootsi keele õpet. Rootsi keele õpe (Sfi) on kättesaadav ka äsja saabunud sisserändajatele, keda vastuvõtuseadus ei hõlma.

SK: VVOde rakendatavate integratsiooniprojektide kaudu, mille tegelik rahastaja on MO MoI SK.

Kohanemiskursused

FI: tööhõive- ja majandusarengu amet ei korralda eraldi kohanemiskursusi; selle asemel pakutakse sisserändajatele teavet Soome ühiskonna kohta integratsioonikoolituse osana (vt eelmine jaotis „Keelekursused“).

LV: kursusi korraldavad valitsusvälised organisatsioonid, kes on võitnud projektikonkursi kaasrahastuse saamiseks Euroopa Pagulasfondist ja Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondist.

SE: toetusmeetmeid, mis moodustavad osa 2010. aasta vastuvõtuseadusest, rahastatakse riigi tasandil. Omaavalitsused saavad valitsuselt kohanemiskursuste pakkumiseks toetusi. Äsja saabunud sisserändajate sisseelamiskavad võivad hõlmata kohanemiskursusi (kodanikuõpetuse kursusi).

SK: VVOde rakendatavate integratsiooniprojektide kaudu, mille tegelik rahastaja on MO MoI SK (keelekursuste ja kohanemiskursuste puhul).

LR	Haridus		Keelekursused		Kohanemiskursused	
	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus
EE	Haridusasutused	Haridus- ja Teadusministeerium	1) Eesti Töötukassa 2) keeltekoolid 3) Vao Majutuskeskus ja kohalikud omavalitsused	1) Sotsiaalministeerium	1) IOM Eesti (kuni 2015 a I pool) 2) IOM Eesti (alates 2015 a II pool) 3) SA Archimedes, SA ETAg, Expat Relocation Estonia (alates 2015 a II pool)	1) Siseministeerium (Euroopa Pagulasfondi kaudu) 2) Siseministeerium (Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi kaudu) 3) Siseministeerium (Euroopa Sotsiaalfondi kaudu)
EL	Omavalitsused, Kreeka Pagulasnõukogu, PRAKSIS, ARSIS	Euroopa fondid; Kreeka riik; muud institutsioonid; VVOd, VVOd	METAdrasi, Kreeka Pagulasnõukogu, PRAKSIS, ARSIS, Steki Metanaston	Euroopa fondid; Kreeka riik; muud institutsioonid; VVOd, kodanikuühiskonna institutsioonid	Omavalitsused, Kreeka Pagulasnõukogu; PRAKSIS; ARSIS, kutseõppekeskused	Euroopa fondid; Kreeka riik; muud institutsioonid; VVOd, kodanikuühiskonna institutsioonid
ES	Töoministeeriumi rahastatud konkreetseid integratsiooniprogramme juhtivad üksused; täiskasvanuhariduse keskused; ülikoolid	Töoministeerium Autonoomsete piirkondade haridusosakonnad Haridusministeerium	Töoministeeriumi rahastatud konkreetseid integratsiooniprogramme juhtivad üksused.	Töoministeerium	Töoministeeriumi rahastatud konkreetseid integratsiooniprogramme juhtivad üksused.	Töoministeerium
FI	1) Ettevalmistav haridus – VALMA ja TELMA: koolitusega tegelevad ühised omavalitsusasutused ja ettevõtted, kes on saanud haridus- ja kultuuriministeeriumilt koolitusloa 2) Töötamisaegne integratsioonikoolitus: majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud tööhõive- ja majandusarengu ametid ja koolitusteenuse osutajad 3) avalikud tööturu- ja ettevõtlusteenused, nagu praktika ja tööalane juhendamine: tööhõive- ja majandusarengu ametid ning majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud koolitusteenuse osutajad 4) kutsealane tööpoliitika-koolitus: tööhõive- ja majandusarengu ametid ning majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud koolitusteenuse osuta-	1) Haridus- ja kultuuriministeerium (HKM) / riik 2) tööhõive- ja majandusministeerium (TMM) / riik 3) TMM/riik 4) TMM/riik 5) TMM / riik ja ettevõtted	1) Tööpoliitikaga seotud integratsioonialane koolitus: tööhõive- ja majandusarengu ametid ning majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud piirkondlikud koolitusteenuse osutajad 2) omaalgatuslikud õpingud: omavalitsused / neile alluvad ühised omavalitsusasutused ja haridusasutused või eraharidusasutused	1) TMM/riik 2) HKM/riik	Lahkumiseelne sihtkoha kultuuri tutvustamine kvoodipagulastele: üldvastutus projekti eest la-sub Soome migratsiooniametil	Soome migratsiooniamet projektide rahastamise kaudu (Euroopa Pagulasfond)

LR	Haridus		Keelekursused		Kohanemiskursused	
	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus
	jad 5) tööandja personalivajaduste järgi kohandatud värbamisalane koolitus: tööhõive- ja majandusarengu ametid ning majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud koolitusteenuse osutajad					
FR	Ei kohaldata	Ei kohaldata	OFII (siseministeeriumi alluvuses)	OFII (siseministeeriumi alluvuses)	OFII (siseministeeriumi alluvuses)	OFII (siseministeeriumi alluvuses)
HU	FCC	Ei kohaldata	FCC	Ei kohaldata	FCC	OIN/FCCd
IE	Hariduse ja oskuste amet	Hariduse ja oskuste amet	Hariduse ja oskuste amet	Hariduse ja oskuste amet	Sisserändajate integratsiooni edendamise amet (OPMI) ¹²⁸	Sisserändajate integratsiooni edendamise amet (OPMI) ¹²⁹
IT	Haridusministeerium	Haridusministeerium	Haridusministeerium	Siseministeerium	Tööministeerium	Tööministeerium
LT	Haridus- ja tööministeerium	Isikud, kellele on antud varjupaik	Pagulaste vastuvõtukeskus / integratsiooni ellu viiv asutus	Pagulaste vastuvõtukeskus	Pagulaste vastuvõtukeskus / integratsiooni ellu viiv asutus	Pagulaste vastuvõtukeskus
LU	Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium	Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium	Riiklik keelte instituut, omavalitsused ja täiskasvanutega töötavad tunnustatud ühendused. Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium (SECAMi kaudu) seoses lastega. OLAI CAI (Contrat d'accueil et d'intégration) raamistikus	Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium.	OLAI.	OLAI.
LV	Haridus- ja teadusministeerium	Haridus- ja teadusministeerium	- Kultuuriministeerium - Läti keeleamet - riiklik tööhõiveamet - kohalikud omavalitsused - haridus- ja teadusministeerium	- Kultuuriministeerium - sotsiaalhoolekandeministeerium - kohalikud omavalitsused - kodakondsus- ja migratsiooni- amet	VVOd	Kultuuriministeerium
MT	Haridus- ja tööhõiveministeerium	Haridus- ja tööhõiveministeerium	Haridus- ja tööhõiveministeerium		ei kohaldata	

¹²⁸ Ainult ümberasustamisprogrammiga hõlmatud pagulastele.

¹²⁹ Ainult ümberasustamisprogrammiga hõlmatud pagulastele.

LR	Haridus		Keelekursused		Kohanemiskursused	
	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus
NL	DUO (hariduse täitevasutus = haridusministeeriumile alluv asutus) ja sihtasutus UAF (pagulasüliõpilaste sihtasutus, sõltumatu organisatsioon)	Haridusministeerium ning sotsiaal- ja tööhõiveministeerium	DUO ja eraharidusasutused	Sotsiaal- ja tööhõiveministeerium	DUO ja eraharidusasutused	Sotsiaal- ja tööhõiveministeerium
SE	Avalik tööturuasutus (Arbetsförmedlingen) ja omavalitsused (<i>kommuner</i>) vastutavad täiskasvanute alg- ja keskhariduse (kutsehariduse eest)	Avalik tööturuasutus / valitsus, omavalitsused	Omavalitsused (<i>kommuner</i>) vastutavad õiguslikult rootsi keele õpetamise eest sisserändajatele (Sfi), siiski võivad nad tellida keeletunde hanke korras teistelt osalejatelt, sealhulgas sõltumatud (mittetulunduslikud) koolid või erakeskused. Näiteid on ka selle kohta, et rootsi keele õpet pakuvad vajaduse korral ka teised avaliku sektori asutused, näiteks piirkondlikud ametiasutused, eriti tervishoiutöötajatele	Eelkõige omavalitsused, vajaduse korral teised avaliku sektori asutused, nt piirkondlikud ametiasutused	Omavalitsused (<i>kommuner</i>) vastutavad (kodaniku-) kohanemiskursuste pakkumise eest, sealhulgas need, mis moodustavad osa äsja saabunud sisserändajate sisseelamiskavadest	Valitsus
SI	Haridus-, teadus- ja spordiministeerium	Haridus-, teadus- ja spordiministeerium, siseministeerium	Siseministeerium, keeltekoolid	Siseministeerium	Siseministeerium, VVO	Siseministeerium
SK	Haridus-, teadus-, teadusuuringute ja spordiministeerium	Haridus-, teadus-, teadusuuringute ja spordiministeerium	Siseministeerium (MO MoI SK)	MO MoI SK	MO MoI SK	MO MoI SK
UK	Kohalikud asutused	Kohalikud asutused	BIS (oskuste rahastamise amet), DCLG, kohalikud asutused	BIS, DCLG, siseministeerium	Siseministeerium ja kohalikud asutused (kehtib ainult ümberasustatud pagulaste suhtes)	Siseministeerium (kehtib ainult ümberasustatud pagulaste suhtes)

Tabel A3.2 Rahvusvahelise kaitse saajate integratsioonimeetmete valdkonna täitev- ja finantsvastutusega asutused (II)¹³⁰

LR	Kutseharidus ja -koolitus		Nõustamine		Kvalifikatsioonide tunnustamine	
	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus
AT	Avalik tööturuasutus	Avalik tööturuasutus	Austria integratsioonifond, Avalik tööturuasutus	Austria integratsioonifond, Avalik tööturuasutus	Välisriigis omandatud kvalifikatsiooniga isikute kontakt-punktid (ASTd) ning diplomite ja tunnistuste akadeemilise tunnustamise riiklik infokeskus (ENIC-NARIC Austria)	Austria töö-, sotsiaal- ja tarbijakaitse ministeerium ning Austria teadus-, teadusuuringute ja majandusministeerium
BE	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik	Piirkondlik
BG	Tööturuasutus; SAR	Töö- ja sotsiaalpoliitika ministeerium; SAR	VVod	Projektipõhine rahastamine	Riiklik info- ja dokumendikeskus (NCIS)	Haridus- ja teadusministeerium
CY	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Euroopa fondide üksus, siseministeerium (vastutav asutus)	Teave puudub	teave puudub
CZ	Töö- ja sotsiaalküsimuste ministeerium	Töö- ja sotsiaalküsimuste ministeerium	Siseministeeriumi pagulasrajatiste osakond (SUZ), integratsiooniteenuste üldine osutaja, tööhõiveametid (töö- ja sotsiaalküsimuste ministeerium)	Siseministeerium, töö- ja sotsiaalküsimuste ministeerium	Haridusministeerium ja akadeemilise tunnustamise korral ülikooli rektori kantselei.	Siseministeerium või kulud kannab klient.
DE	Tööhõiveamet/töökampus	Tööhõiveamet/töökampus	Tööhõiveamet	Tööhõiveamet	Oleneb liidumaast ja kutseala rühmast	Oleneb liidumaast ja kutseala rühmast
EE	1) Haridusasutused 2) Eesti Töötukassa	1) Haridus- ja Teadusministeerium 2) Sotsiaalministeerium	1) Eesti Töötukassa 2) Johannes Mihkelsoni Keskus 3) Eesti Pagulasabi 4) kohalikud omavalitsused	1) Sotsiaalministeerium 2) Siseministeerium (Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi kaudu) (varem Euroopa	SA Archimedes ENIC/NARIC keskus	Haridus- ja Teadusministeerium

130 Märkusi esitasid järgmised liikmesriigid.

Kutseharidus ja -koolitus

LT: kava kohaselt saavad kolmandate riikide kodanikud alates 2016. aastast registreeruda tööturule ja osaleda pakutud kutseõppekursustel.

LV: riigi tööhõiveamet pakub töötutele, töötajatele ja töötuse ohus olevatele inimestele kutsealaseid täienduskursusi.

SE: toetusmeetmeid, mis moodustavad osa 2010. aasta vastuvõtuseadusest, rahastatakse riigi tasandil. Äsja saabunute sisseelamiskavad võivad hõlmata kutseharidust ja -koolitust.

Nõustamine

FI: tööturukoolitusena korraldatavasse integratsioonikoolitusse (tööhõive- ja majandusarengu amet ostab teenust koolitusteenuse osutajatelt võistupakkumise kaudu ja MEE assigneeringutega) on kaasatud sotsiaaltoe spetsialistid: nõustajad, erivajadustega õpilaste õpetajad, erivajadustega isikute abistajad, meditsiiniõed ja registreeritud meditsiiniõed, sotsiaaltöötajad / bakalaureusekraadiga sotsiaalteenuste spetsialistid / koolide sotsiaaltöötajad. Vajaduse korral võivad nad suunata sisseandajate näiteks Soome vaimse tervise ühingusse või piinamise ohvrite keskusesse.

LV: valitsusväliste organisatsioonide spetsialistid pakuvad Euroopa Pagulasfondi projekti raames tasuta konsultatsioone pagulastele ja alternatiivse seisundiga isikutele, kes on registreerunud tööturule või töötajana.

SK: VVode rakendatavate integratsiooniprojektide kaudu, mille tegelik rahastaja on MO MoI SK.

Kvalifikatsioonide tunnustamine

FI: sisseandajate esialgne hindamine, sealhulgas oskuste esialgne hindamine, toimub tööhõive- ja majandusarengu ametis või omavalitsuses. Integratsioonikoolitus võib hõlmata ka oskuste kindlakstegemist ning kvalifikatsiooni ja kraadide tunnustamist.

SE: peale osalejate, kes hindavad ametlikult välisriigis omandatud kvalifikatsioone, registreerib ja analüüsib Arbetsförmedlingen isiku sisseelamiskava koostamisel äsja saabunud sisseandajate kvalifikatsiooni. Migratsiooniamet koostab kaitse saajate kvalifikatsioonide esialgse ülevaate.

LR	Kutseharidus ja -koolitus		Nõustamine		Kvalifikatsioonide tunnustamine	
	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus
				Pagulasfond)) 3) muu toetus 4) riigi eelarvest		
EL	Omavalitsused, Kreeka Pagulasnõukogu, PRAKSIS, ARSIS	Euroopa fondid; Kreeka riik; muud institutsioonid; VVOD, kodanikuühiskonna institutsioonid	Omavalitsused, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, Kreeka Pagulasnõukogu, PRAKSIS, ARSIS, Kreeka tööhõiveamet (OAED)	Euroopa fondid, Kreeka riik, rahvusvahelised organisatsioonid, muud institutsioonid, VVOD, kodanikuühiskonna institutsioonid	Kreeka diplomite ja tunnistuste akadeemilise tunnustamise riiklik infokeskus (DOATAP)	Kreeka riik
ES	Töoministeriumi rahastatud konkreetseid integratsiooni-programme juhtivad üksused. Autonoomsete piirkondade haridus- ja tööhõiveametid	Töoministerium Autonoomsete piirkondade haridus- ja tööhõiveametid	Töoministeriumi rahastatud konkreetseid integratsiooni-programme juhtivad üksused. Autonoomsete piirkondade piirkondlikud tööturuasutused	Töoministerium Autonoomsete piirkondade haridus- ja tööhõiveametid	Haridusministerium	Haridusministerium
FI	1) Kutsealane tööturukoolitus: tööhõive- ja majandusarengu ametid ning majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud piirkondlikud koolitusteenuse osutajad 2) omaalgatuslikud õpingud: omavalitsused / neile alluvad ühised omavalitsusasutused ja haridusasutused või eraharidusasutused 3) karjäärinõustamine ja ettevõtlikuskoolitus: tööhõive- ja majandusarengu ametid ning majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskuste võistupakkumiste kaudu valitud piirkondlikud koolitusteenuse osutajad 4) õpipoisiõpe: koolitusteenuse osutajad, kes on saanud haridus- ja kultuuriministeriumilt õpipoisiõppe pakkumise loa	1) TMM/riik 2) HKM/riik 3) TMM/riik 4) Riik ja omavalitsused	1) Tööhõive- ja majandusarengu ametite pakutavad teenused , nt põhilised eksperteenused, töökoha tugiteenused ja sisseostetud teenused, nagu tööalane juhendamine 2) munitsipaalteenused erimeetmeid vajavatele isikutele 3) omavalitsuse korraldatud või sisseostetud rehabiliteeriva töökogemuse teenus	1) TMM/riik 2) omavalitsus saab riigilt hüvitist 3) omavalitsus	1) Kvalifikatsioonide ja kraadide ning õiendite tunnustamine: Soome riiklik haridusamet 2) kutsealase tegevuse õigused: tööstusharupõhised asutused 3) pädevuse ja kutseoskuste uuring: tööhõive- ja majandusarengu amet ostab koolitusteenuse osutajalt sisseostetud teenusena ekspertiisimääramise	1) Seoses integratsioonikoolitusega võib tööhõive- ja majandusarengu amet kanda (riiklikest rahalistest vahenditest) kliendi kohta ühe kvalifikatsiooni või kraadi tunnustamise kulud. Muul juhul kannab klient kulud ise. 2) Kulud kannab klient. 3) TMM/riik
FR	Ei kohaldata – neil on teenustele kodanikega võrdne juurdepääs	Ei kohaldata	Keskselt pakutavat süsteemi ei ole, küll aga osutavad teenused mõned kohalikud ühendused	Ühendused võivad saada toetusi siseministeriumilt programmi „104 programme“ raames („Integratsioon ja juurdepääs Prantsusmaa kodakondsusele“)	ENIC-NARIC France, mis on seotud haridus-, kõrgharidus- ja teadusuuringute ministri (MENESR) programmiga „CIEP“	ENIC-NARIC France, mis on seotud haridus-, kõrgharidus- ja teadusuuringute ministri (MENESR) programmiga „CIEP“

LR	Kutseharidus ja -koolitus		Nõustamine		Kvalifikatsioonide tunnustamine	
	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus
HU	FCC	Ei kohaldata	FCC	OIN/FCCd	Ei kohaldata	Ei kohaldata
IE	Hariduse ja oskuste amet	Hariduse ja oskuste amet	Terviseamet	Terviseamet	Kvaliteedi- ja kvalifikatsioonide amet Quality and Qualifications Ireland (QQI) Kvaliteedi- ja kvalifikatsioonide amet Quality and Qualifications Ireland (QQI)	Hariduse ja oskuste amet
IT	Tööministeerium	Siseministeerium	Tööministeerium	Siseministeerium	Välisministeerium	Välisministeerium
LT	Pagulaste vastuvõtukeskus / integratsiooni rakendusamet Tööstus	Pagulaste vastuvõtukeskus	Pagulaste vastuvõtukeskus / integratsiooni ellu viiv asutus	Pagulaste vastuvõtukeskus	Kõrghariduse kvaliteedi hindamise keskus	Isikud, kellele on antud varju-paik
LU	Riikliku haridus-, laste ja noorte ministeeriumi täiskasvanuõppe amet (SFA) seoses täiskasvanutega. Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium (SECAMi kaudu) seoses lastega.	Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium (SECAMi kaudu) seoses lastega.	Tööhõive arendamise amet (ADEM).	Tööhõive arendamise amet (ADEM).	Teise taseme hariduse diplomid. Diplomite tunnustamise amet, riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium. Acquis' ja kogemuse valideerimine. Acquis' ja kogemuse valideerimise üksus, riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium. Diplomite samaväärsuse kontrollimine: kõrghariduse ja teadusuuringute ministeeriumi samaväärsuse kontrollimise komisjon.	Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium. Riiklik haridus-, laste ja noorte ministeerium. Kõrghariduse ja teadusuuringute ministeerium.
LV	Riigi tööturuasutus	Sotsiaalhoolekandeministeerium	Riigi tööturuasutus	Sotsiaalhoolekandeministeerium	Akadeemilise teabe keskus	Pagulased ja alternatiivse seisundiga isikud maksavad riigilõivu oma rahalistest vahenditest.
MT	Haridus- ja tööhõiveministeerium	Tööhõive- ja koolitusettevõtte	Haridus- ja tööhõiveministeerium	Haridusteenuste direktoraat	Haridus- ja tööhõiveministeerium	Jätku- ja kõrghariduse riiklik komisjon
NL	Ei kohaldata	Ei kohaldata	omavalitsused ja kodanikuühiskonna organisatsioonid	omavalitsused COA (vastuvõtuetamet) kaudu ning sotsiaal- ja tööhõiveministeerium	Kvalifikatsioonide tunnustamise teabekeskus, sotsiaal- ja tööhõiveministeeriumile alluv asutus	sotsiaal- ja tööhõiveministeerium
SE	Avalik tööturuasutus (täiskasvanute kutseharidus ja -koolitus, „yrkesvux”), kõrgem kutseharidus	Avalik tööturuasutus / valitsus ja omavalitsused	Avalik tööturuasutus / omavalitsused (õpingunõustamine ja karjäärinõustamine), mitmed teised ametid ja osalejad (nii era- kui ka avalikust sektorist, nt traumaalase nõustamise puhul).	Avalik tööturuasutus / valitsus ja omavalitsused	Omavalitsused, avalik tööturuasutus, Rootsi kõrgema hariduse nõukogu (Universitets- och högskolerådet, UHR), riiklik tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande amet (Socialstyrelsen) ning mitu spetsialiseerunud	Valitsus ja asutused/organisatsioonid, kes teenust osutavad

LR	Kutseharidus ja -koolitus		Nõustamine		Kvalifikatsioonide tunnustamine	
	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus
					riigiasutust ja (erasektori) kutseühingut. Rootsi riikliku kõrgema kutsehariduse ameti (Myndigheten för yrkeshögskolan, MYH) ülesanne on koordineerida ja toetada riiklikku kontrollstruktuuri	
SI	Haridus-, teadus- ja spordiministeerium; töö-, perekonna-, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste ministeerium	Haridus-, teadus- ja spordiministeerium; siseministeerium; töö-, perekonna-, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste ministeerium	Siseministeerium, töö-, perekonna-, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste ministeerium; VVO	Siseministeerium, töö-, perekonna-, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste ministeerium	Haridus-, teadus- ja spordiministeerium	Haridus-, teadus- ja spordiministeerium, siseministeerium
SK	MoLSAF SK – Slovaki Vabariigi sotsiaal- ja perekonnaasjade ministeerium	COLSAF (töö-, sotsiaal- ja pereasjade keskasutus)	MoLSAF SK – Slovaki Vabariigi sotsiaal- ja perekonnaasjade ministeerium MO MoI SK	COLSAF (töö-, sotsiaal- ja pereasjade keskasutus) MoI SK, ELi fondid	MoESRS (Haridus-, teadus-, teadusuuringute ja spordiministeerium) SK.	MoESRS (Haridus-, teadus-, teadusuuringute ja spordiministeerium) SK.
UK	DWP (Job Centre Plus)	DWP	Tervishoiuministeerium (NHS) ja siseministeerium	Tervishoiuministeerium (NHS) ja siseministeerium	Haridusministeerium (UK NARIC)	Haridusministeerium

Tabel A3.3. Rahvusvahelise kaitse saajate integratsioonimeetmete valdkonna täitev- ja finantsvastutusega asutused (III)¹³¹

LR	Tagatud minimaalsed rahalised vahendid		Majutus	
	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus
AT	Ühine liidumaadega, omavalitsustega ja riigiga; piirkondlikul tasandil haldavad piirkondlikud haldusasutused või omavalitsusasutused koostöös sotsiaalhoolekandeaastuste ja sotsiaalkeskustega	Riik, liidumaad, omavalitsused	Liidumaad, omavalitsused Austria Euroopa-integratsiooni ja välisministeerium, Fonds Soziales Wien, Austria integratsioonifond ja eri institutsioonid tellimuse korras (kirikutega seotud organisatsioonid ja eraühingud)	Liidumaad, omavalitsused Austria Euroopa-integratsiooni ja välisministeerium, Fonds Soziales Wien, Austria integratsioonifond
BE	Föderaalne ja kohalik	Föderaalne ja kohalik	Föderaalne ja kohalik	Föderaalne ja kohalik
BG	SAR, VVOd	SAR, projektipõhine rahastamine	Bulgaaria Punane Rist	SAR
CY	Sotsiaaltoetuste haldusasutus, töö-, sotsiaalhoolekande ja sotsiaalkindlustuse ministeerium	Sotsiaaltoetuste haldusasutus, töö-, sotsiaalhoolekande ja sotsiaalkindlustuse ministeerium	Sotsiaaltoetuste haldusasutus, töö-, sotsiaalhoolekande ja sotsiaalkindlustuse ministeerium	Sotsiaaltoetuste haldusasutus, töö-, sotsiaalhoolekande ja sotsiaalkindlustuse ministeerium
CZ	Töö- ja sotsiaalküsimuste ministeerium	Töö- ja sotsiaalküsimuste ministeerium	Siseministeerium, piirkondlikud asutused, omavalitsusasutused	Siseministeerium
DE	Töökeskus	Föderaaltasand / kohalik omavalitsus	Kohalik omavalitsus	Eluasemetoetused: 50% liidumaalt, 50% föderatsioonilt Subsideeritud majutus: liidumaad ja föderatsioon
EE	1) Kohalikud omavalitsused 2) sotsiaalkindlustusamet	1) Riigi eelarvest 2) sotsiaalministeerium	1) Kohalikud omavalitsused 2) Vao Keskus	1) Sotsiaalministeerium (riigieelarvelistest vahenditest) 2) sotsiaalministeerium (riigieelarvelistest vahenditest)
EL	ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, Kreeka Pagulasnõukogu, PRAKSIS, Stavros Niarchose sihtasutus	Euroopa fondid, Kreeka riik, rahvusvahelised organisatsioonid, muud institutsioonid, VVOd, kodanikuühiskonna institutsioonid	Omavalitsused, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, Kreeka Pagulasnõukogu, PRAKSIS, ARSIS	Euroopa fondid, Kreeka riik, rahvusvahelised organisatsioonid, muud institutsioonid, VVOd, kodanikuühiskonna institutsioonid

¹³¹ Märkusi esitasid järgmised liikmesriigid:**Majutus**

BG: pakuti kuni 2013. aasta lõpuni.

HR: teatud arvul juhtudest osalevad VVOd, samuti nt sobivate korterite otsimisel.

LV: kui põgenik on saanud puudust kannatava isiku seisundi, on tal õigus taotleda sotsiaalkorterit.

SE: lisaks Arbetsförmedlingeni ja migratsiooniameti abile ja teenustele soovitatakse tungivalt, et äsja saabunud võtaksid majutuse otsimisel ise vastutuse ja oleksid aktiivsed.

SK: VVOde rakendatavate integratsiooniprojektide kaudu, mille tegelik rahastaja on MO MoI SK.

LR	Tagatud minimaalsed rahalised vahendid		Majutus	
	Täitevvastutus	Finantsvastutus	Täitevvastutus	Finantsvastutus
ES	Töoministeriumi rahastatud konkreetseid integratsiooniprogramme juhtivad üksused. Omavalitsuste sotsiaalteenistused	Töoministerium Autonoomsed piirkonnad	Autonoomsete piirkondade ja omavalitsuste avalikud majutusteenistused	Autonoomsed piirkonnad
FI	Sotsiaalabi annab omavalitsus Tööturutoetust ja eluasemetoetust annab Kela	Riik hüvitab omavalitsustele sotsiaalabi kulud kolmel aastal Tööturutoetust ja eluasemetoetust rahastab riik maksutuludest	1) Antakse lepinguga omavalitsuste ülesandeks. Omavalitsused sõlmivad majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskustega lepingu sisseandajate omavalitsusele üleandmise kohta 2) iseseisev kolimine. Vastuvõtukeskused aitavad neil, kellele on varjupaigamenetluses väljastatud elamisuba, eluaset leida	1–2) riik maksab omavalitsustele arvestuslikku hüvitist rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmise eest, tingimusel et kohalik omavalitsus on sõlminud vastuvõtu kohta majandusarengu, transpordi- ja keskkonnakeskustega lepingu (4 aastat kvoodipagulasena riiki lubatud inimeste puhul, 3 aastat varjupaigamenetluse kaudu saabuvate isikute puhul) 2) isik kuulub varjupaigataotlejate vastuvõtu-teenistuste alla (see tähendab: rahastamine tuleb riigi maksutuludest), kuni temast saab munitsipaalteenistuste klient.
FR	CAF (peretoetuste fond)	CNAF (riiklik peretoetuste fond)	Riigiteenused riigi ja kohalikul tasandil; ühendused	Siseministerium
HR	Sotsiaalhoolekandekeskused, kohalikud ja piirkondlikud isevalitsuse üksused	Sotsiaalhoolekandekeskused, kohalikud ja piirkondlikud isevalitsuse üksused	Sotsiaalhoolekandekeskused	Sotsiaalpoliitika ja noorsooministerium
HU	OIN	OIN	OIN/FCC	OIN
IE	Sotsiaalkaitse amet	Sotsiaalkaitse amet	Keskkonnaamet, kogukond ja kohalik omavalitsus	Keskkonnaamet, kogukond ja kohalik omavalitsus
IT	Siseministerium	Siseministerium	Siseministerium vastuvõtukeskustesse majutatud kaitse saajate puhul	Siseministerium
LT	Pagulaste vastuvõtukeskus / integratsiooni ellu viiv asutus	Pagulaste vastuvõtukeskus	Pagulaste vastuvõtukeskus / integratsiooni ellu viiv asutus	Pagulaste vastuvõtukeskus
LU	Riiklik solidaarsusfond (FNS) ja riiklik sotsiaalmeetmete teenistus (SNAS)	Riiklik solidaarsusfond (FNS) ja riiklik sotsiaalmeetmete teenistus (SNAS)	Riiklik eluasemefond ja muud institutsioonid, nagu sotsiaalkinnisvara büroo (AIS) ja Société Nationale des Habitations à Bon Marché (SNHBM).	Riiklik eluasemefond ja muud institutsioonid, nagu sotsiaalkinnisvara büroo (AIS) ja Société Nationale des Habitations à Bon Marché (SNHBM).
LV	Kohalikud omavalitsused	Kohalikud omavalitsused	Kohalikud omavalitsused	Kohalikud omavalitsused
MT	Perekonnaasjade ja sotsiaalse solidaarsuse ministerium	Sotsiaalkindlustusamet	Majutusamet	Majutusamet
NL	Omavalitsused	Omavalitsused	Omavalitsused	Valitsus
SE	Omavalitsused	Omavalitsused (sotsiaalabi/sissetulekutoetus). Försäkringskassan (sisseelamistoetus, täiendav sisseelamistoetus ja täiendav sisseelamistoetus eluaseme jaoks, kuid need ei ole iseenesest tagatud minimaalsed rahalised vahendid.	Omavalitsused vastutavad majutuse pakkumise eest. Avalik tööturuasutus ja Rootsi migratsiooniamet abistavad kaitse saajaid eluaseme otsimisel. Avalik tööturuasutus vastutab 20–64-aastaste isikute vähemalt 25% osalemise	Valitsus/Försäkringskassan (eluasemetoetus, sotsiaalabi) ja/või individuaalne abi olenevalt isiku rahalisest olukorrast

LR	Tagatud minimaalsed rahalised vahendid		Majutus	
	Täitevastutus	Finantsvastutus	Täitevastutus	Finantsvastutus
			eest tutvustustegevustes ja migratsiooniamet ümberasustatud isikute, saatjata alaealiste, üle 65-aastaste isikute ja isikute eest, kes ei saa osaleda tutvustustegevustes kuni 25% ulatuses.	
SI	Töö-, perekonna-, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste ministeerium – sotsiaaltöö keskused (rahaline sotsiaalabi, lapsetoetus), tööhõiveamet (rahaline töötutoetus); siseministeerium (rahaline abi eramajutuse jaoks)	Töö-, perekonna-, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste ministeerium – sotsiaaltöö keskused (rahaline sotsiaalabi, lapsetoetus), tööhõiveamet (rahaline töötutoetus); siseministeerium (rahaline abi eramajutuse jaoks)	Siseministeerium (rahaline abi eramajutuse jaoks); VVO	Siseministeerium (rahaline abi eramajutuse jaoks)
SK	COLSAF (töö-, sotsiaal- ja pereasjade keskasutus)	COLSAF (töö-, sotsiaal- ja pereasjade keskasutus)	MO MoI SK	MO MoI SK
UK	DWP	DWP	Kohalikud asutused	DWP

Lisa 4. Töölaste toetusmeetmete valik

Tabel A4.1 Pagulaste, täiendava ja humanitaarkaitse saajate vastavus töölaste toetusmeetmete kasutamise tingimustele

LR	Haridus			Keelekursused			Kohanemiskursused			Kutseharidus ja -koolitus			Nõustamine			Kvalifikatsioonide tunnustamine			Tagatud minimaalsed rahalised vahendid			Majutus			
	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	
AT	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Ei	✓	✓	Ei	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Ei	✓	Ei	Ei	
BE	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	
BG	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	
CY	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	
CZ	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
DE	✓	✓	✓ ¹³²	✓*	✓*	✓*	✓*	✓*	✓*	✓	✓	✓ ¹³³	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EE	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	
EL	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ES	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
FI	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
FR	Ei*	Ei*	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	Ei*	Ei**	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	
HR	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
HU							✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		
IE	✓	✓	✓*	✓	✓	✓*	✓	✓	✓*	✓	✓	✓*	✓ ¹³⁴	✓ ¹³⁵	✓ ¹³⁶	✓	✓	✓*	✓	✓	✓*	✓	✓	✓*	
IT	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
LT	Ei	Ei	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	✓	✓	Ei kohaldata	

¹³² Rahaline toetus on kättesaadav alles pärast vähemalt nelja-aastast riigis elamist.

¹³³ Rahaline toetus on kättesaadav alles pärast vähemalt nelja-aastast riigis elamist.

¹³⁴ Kättesaadav ainult Dublinis.

¹³⁵ Seals.

¹³⁶ Seals.

LR	Haridus			Keelekursused			Kohanemiskursused			Kutseharidus ja -koolitus			Nõustamine			Kvalifikatsioonide tunnustamine			Tagatud minimaalsed rahalised vahendid			Majutus		
	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H	P	T	H
LU	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Ei	✓	✓	✓	✓	✓	Ei	✓	✓	Ei	✓	✓	Ei	✓	✓	Ei
LV	Ei	Ei	Ei	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada
MT	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓		
NL	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Ei kohaldada	Ei kohaldada	Ei kohaldada	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SE	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SI	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada
SK	✓*	✓*	✓*	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
UK	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓				✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓	✓	Ei kohaldada	✓

Tabel ei sisalda teavet PL, PT, RO ja NO kohta, sest need riigid ei esitanud riiklikku aruannet.

Märkused

BG: ei kohaldada – seda kategooriat liikmesriikide õigusaktides ei esine.

CZ: rahvusvahelise kaitse saajate jaoks ei ole spetsiaalseid neile mõeldud haridusalaseid toetusmeetmeid. Rahvusvahelise kaitse saajatele on algkoolis kättesaadavad mitmed toetusmeetmed, mida käesolevas uuringus ei käsitleta.

FR: * suunatud haridusprogramme ei ole;

** Prantsusmaal ei ole suunatud nõustamisprogramme.

IE: * sõltub konkreetsest olukorrast.

SK: * antakse juurdepääs üldharidusele, kuid rahvusvahelise kaitse saajate jaoks ei pakuta spetsiifilist haridust.

Tabel A4.2 Pagulastele ning täiendava ja humanitaarkaitse saajatele suunatud meetmete juurdepääsu tingimused (1)

Töölased toetusmeetmed: H (haridus), KK (keelekursused), O (kohanamiskursused), KÕ (kutseõpe), N (nõustamine,; KT (kvalifikatsioonide tunnustamine), T (tagatud minimaalsed rahalised vahendid) ja M (majutus).

Kui kategooriate vahel on erinevusi, on need märgitud järgmiselt: „**kõik KRKd**“: kõik teie liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavad kolmandate riikide kodanikud, „**kõik kaitse saajad**“: kõik rahvusvahelise/täiendava kaitse saajad, „**Pag**“: spetsiaalselt pagulastele, „**TK**“: täiendava kaitse saajad, „**HK**“: humanitaarkaitse saajad.

LR	Elukoht								Tööluba								Isikut tõendavad dokumendid							
	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M
AT							Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd		Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd		Ei: kõik KRKd		Jah: kõik KRKd					Jah: kõik KRKd	
BG	Jah: kõik KRKd Ei: kõik kaitse saajad	Jah: kõik KRKd Ei: kõik kaitse saajad	Ei	Jah: kõik KRKd Ei: kõik kaitse saajad	Jah: kõik KRKd Ei: kõik kaitse saajad	Jah: kõik KRKd Ei: kõik kaitse saajad	Ei kohaldatava	Ei: kõik kaitse saajad	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei kohaldatava	Ei	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Ei	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldatava	Jah: kõik kaitse saajad
CY	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd
CZ	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub
DE	Ei	Pag, TK	Pag, TK	Jah / rahaline toetus sõltub elamisloa tüübist või elamise kestusest	Ei	Ei	Ei	Ei	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub	teave puudub
EE	kõik KRKd : jah kõik kaitse saajad: Ei	Jah	Jah	Jah	Jah: kõik KRKd; ei: kõik kaitse saajad	Ei	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Jah	Jah	Jah
EL	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
ES	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	kõik KRKd	Kõik kaitse	Kõik kaitse	Kõik kaitse	Kõik kaitse	Kõik kaitse	Kõik kaitse	Kõik kaitse	Kõik kaitse

LR	Elukoht								Tööluba								Isikut tõendavad dokumendid							
	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M
	: jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah	saa- jad: jah
FI	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Ei	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd	Ei: kõik KRRKd
FR	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei ko- haldata	Jah	Jah	Jah	Ei ko- haldat a	Ei	Ei	Ei	Ei ko- haldat a	Ei	Ei	Ei	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Jah	Ei ko- haldat a	Jah
HR	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd
HU	Ei ko- haldat a	Ei	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldata	Ei ko- haldat a	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Ei ko- haldat a	Ei	Ei	Ei ko- haldat a	Ei	Ei ko- haldat a	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Ei ko- haldat a	Ei	Jah: kõik kaitse saa- jad	Ei ko- haldat a	Jah: kõik kaitse saa- jad	Ei ko- haldat a	Jah: kõik kaitse saa- jad	
IE	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei ko- haldata	Ei	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei ko- haldat a	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei ko- haldat a	Ei	Jah	Jah
IT	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
LT	Ei ko- haldat a	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Ei ko- haldat a	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei ko- haldat a	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Jah (pag, TK)
LU	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
LV	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
MT																								
NL	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Jah	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
SE	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik KRRKd	Jah: kõik kaitse saajad							Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
SI	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
SK	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
UK	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a	Ei ko- haldat a

Tabel ei sisalda teavet MT, PL, PT, RO ja NO kohta, sest need riigid ei esitanud riiklikku aruannet.

Märkused

BE: tööalastele meetmetele juurdepääsu tingimused võivad piirkonniti erineda. Pealegi pakub tööalaseid meetmeid suur hulk valitsustasandi osalejaid, partnerorganisatsioone ja valitsusväliseid osalejaid, igaühel omad juurdepääsutingimused. Seetõttu ei saa allolevas tabelis ülevaadet anda.

LV: eraldi töölouba ei väljastata. Õigus töötada on märgitud elamisloale.

LT: Leedus ei anta humanitaarkaitset ja seal ei ole välja töötatud kolmandate riikide kodanike suhtes kohaldatavat ühtset integratsioonisüsteemi.

SE: töölouba: ajutise elamisloa omanikud vajavad tööturule pääsuks töölouba, mis on formaalsus ja praktikas ei ole see kaitse saaja jaoks takistus. Uuringuperioodil 2011–2015 väljastati mõnikord teatavatele rühmadele ajutisi elamislubasid.

Isikutunnistus: kaitse saajatele ei ole päritoluriigi isikut tõendavate dokumentide omanine elamisloa saamisel eeltingimuseks. Pereliikmed, kes taotlevad perekonna taasühinemist, peavad üldjuhul esitama passi.

Tabel A4.3 Pagulastele ning täiendava ja humanitaarkaitse saajatele suunatud meetmetele juurdepääsu tingimused (2)

Töölased toetusmeetmed: H (haridus), KK (keelekursused), O (kohanemiskursused), KÕ (kutseõpe), N (nõustamine), KT (kvalifikatsioonide tunnustamine), T (tagatud minimaalsed rahalised vahendid) ja M (majutus).

Kui kategooriate vahel on erinevusi, on need märgitud järgmiselt: „**kõik KRKd**“: kõik teie liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavad kolmandate riikide kodanikud, „**kõik kaitse saajad**“: kõik rahvusvahelise/täiendava kaitse saajad, „**Pag**“: spetsiaalselt pagulastele, „**TK**“: täiendava kaitse saajad, „**HK**“: humanitaarkaitse saajad.

LR	Elukoht								Keeleoskus								Erikvalifikatsioonid/diplomid							
	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M
AT	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd		Jah: kõik KRKd			Jah: kõik KRKd		Ei: kõik KRKd				Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd		Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	
BG	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Jah – (kutsevalifikatsioonide puhul) Ei – (haridusdiplomide puhul)	Ei kohaldatava	Ei	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Jah – (kutsevalifikatsioonide puhul) Ei – (haridusdiplomide puhul)	Ei kohaldatava	Ei
CY	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
CZ	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub	Teave puudub
DE	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
EE	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei
EL	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
ES	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	
FI	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd
FR	Ei kohaldatava	Ei kohaldatava	Ei	Ei kohaldatava	Ei kohaldatava	Ei kohaldatava	Jah	Ei kohaldatava	Ei kohaldatava	Jah	Ei	Ei	Ei kohaldatava	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldatava	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldatava	Ei	Ei	
HR	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Jah: kõik	Ei kohaldatava	Ei ko-	Jah:	Ei ko-	Ei ko-	Jah: kõik	Ei ko-	Ei: kõik KRKd	Ei ko-

LR	Elukoht								Keeleoskus								Erikvalifikatsioonid/diplomid								
	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	
	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd	KRKd		a	haldata	kõik KRKd	haldata	haldata	KRKd	haldata		haldata	haldata	
HU	Ei kohaldata	Ei	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Ei	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Ei	Ei kohaldata	Jah	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	
IE	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Jah	Ei	Ei	
IT	Ei	Jah: HK	Ei	Jah: HK	Jah: HK	Ei	Jah: HK	Jah: HK	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	
LT	Ei kohaldata	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei kohaldata	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei kohaldata	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	
LU	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei alusõppe puhul. Jah korrapärase õppe puhul	Ei	Ei	Jah	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	
LV	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	
MT																									
NL	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Ei	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei kohaldata	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei
SE	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah	Ei	Ei	Jah	Olenevalt tüübist	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	
SI	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	
SK	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	
UK	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	

Tabel A4.4 Pagulastele ning täiendava ja humanitaarkaitse saajatele suunatud meetmete juurdepääsu tingimused (3)

Töölased toetusmeetmed: **H** (haridus), **KK** (keelekursused), **O** (kohanamiskursused), **KÕ** (kutseõpe), **N** (nõustamine), **KT** (kvalifikatsioonide tunnustamine), **T** (tagatud minimaalsed rahalised vahendid) ja **M** (majutus).

Kui kategooriate vahel on erinevusi, on need märgitud järgmiselt: „**kõik KRKd**“: kõik teie liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavad kolmandate riikide kodanikud, „**kõik kaitse saajad**“: kõik rahvusvahelise/täiendava kaitse saajad, „**Pag**“: spetsiaalselt pagulastele, „**TK**“: täiendava kaitse saajad, „**HK**“: humanitaarkaitse saajad.

LR	Piisavad rahalised vahendid								Laenusaaamise õigus							
	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M
AT	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd		Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd
BG	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei
CY	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
CZ																
DE	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
EE	Kõik KRKd: jah kõik kaitse saajad: Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kõik KRKd: jah kõik kaitse saajad: Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei
EL	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
ES	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah	Kõik kaitse saajad: jah
FI	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd	Ei: kõik KRKd
FR	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei
HR	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Jah: kõik KRKd	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata
HU	Jah	Jah	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Jah: kõik kaitse saajad	Jah: kõik kaitse saajad	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata
IE	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata
IT	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei ole asjakohane	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei

LR	Piisavad rahalised vahendid								Laenusamise õigus							
	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M	H	KK	O	KÕ	N	P	T	M
LT	Ei kohaldata	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Jah (pag, TK)	Ei kohaldata	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)	Ei (pag, TK)
LU	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Tuleb maksta tasu,	mida kohandatakse taotleja rahalisi vahendeid arvestades	Jah	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata
LV	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata
MT																
NL	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
SE	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
SI	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
SK	Ei: kõik kaitse saajad	Ei: kõik kaitse saajad	Ei	Ei	Ei	Ei: kõik kaitse saajad	Ei	Ei: kõik kaitse saajad esimesel 6 kuul	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata
UK	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata	Ei kohaldata